

Masterthesis

Welke heilsopvattingen motiveren de vrijwilligers van de Protestantse Gemeente Rijnsburg in de wijk Kleipetten in hun missionaire buurtpastoraat?

Theologische Universiteit Kampen

Master: Missionaire Gemeente

Naam: Gerben Bremmer

Datum: 8-5-2021

Begeleider en eerste beoordelaar: prof. dr. Stefan Paas

Tweede beoordelaar: prof. dr. Hans Schaeffer

Derde beoordelaar: Gert-Jan Roest

Samenvatting

Waarom willen christenen missionair zijn? Klassiek is deze vraag beantwoord met een verwijzing naar het heil van God door Jezus. Het ging bij de omschrijving van dit heil vaak over eeuwig wel en wee, hemel en hel, verlossing van zonden en over het laatste oordeel waarbij Jezus een centrale betekenis heeft. Deze heilsopvattingen kwamen tot uiting in verschillende praktijken van de gemeenten en motiveerden mensen om missionair te zijn. Het blijkt echter dat het missionaire paradigma beïnvloed wordt door de context. Het missionaire paradigma beïnvloedt oude en nieuwe praktijken. De vraag is of deze klassieke opvattingen van het heil nog steeds aanwezig zijn in een missionaire praktijk in de sterk veranderende postmoderne, postchristelijke samenleving, of dat er andere nadrukken worden gelegd. In dit onderzoek worden naar aanleiding van kwalitatief praktijkonderzoek onder vrijwilligers uit de Protestantse Gemeente Rijnsburg (PGR) van de missionaire praktijk buurtpastoraat in de wijk Kleipetten antwoorden gegeven op deze vragen. De onderzoeksvraag van dit onderzoek is:

Welke heilsopvattingen motiveren de vrijwilligers van de Protestantse Gemeente Rijnsburg in de wijk Kleipetten in hun missionaire buurtpastoraat?

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek, recente onderzoeksresultaten vanuit missionaire praktijken, beleidsonderzoek, contextonderzoek en diepte-interviews met zeven vrijwilligers die betrokken zijn bij het buurtpastoraat. De conclusies, discussie en aanbevelingen zijn geschreven op basis van de resultaten van het onderzoek onder de vrijwilligers van het buurtpastoraat en de vergelijking met de overige onderzoeksmethoden.

Onderzoeksresultaten

In de woonwijk Kleipetten in Rijnsburg wordt buurtpastoraat op kleine schaal in de praktijk gebracht. Kleipetten is een overwegend witte, welvarende, werkende en christelijke wijk die aan het veranderen is in een postchristelijke wijk. Veel mensen staan nog ingeschreven bij de PGR, maar slechts een klein gedeelte is actief lid. In deze context zetten verschillende vrijwilligers van de PGR zich in voor de missionaire praktijk van het buurtpastoraat. Buurtpastoraat is omzien naar elkaar in de wijk. Het buurtpastoraat is gefocust op het concrete heil in het hier en nu, waarbij ingespeeld wordt op de behoeften die aanwezig zijn in de wijk. Men streeft door middel van contact, het aangaan van relaties en verschillende activiteiten naar meer betrokkenheid en het bevorderen van de saamhorigheid in de buurt. Dit wordt gedaan in de hoop dat mensen zich gezien en geaccepteerd weten, zich niet eenzaam maar gelukkig voelen en oog hebben voor elkaars lief en leed. De praktijk van het buurtpastoraat lijkt vooral gemotiveerd te worden vanuit de opdracht de naasten lief te hebben. Hierbij is het verlangen om de liefde van God voor de mensen zichtbaar te maken en te laten zien dat de kerk er niet alleen voor haar eigen leden is.

De meerderheid van de geïnterviewde vrijwilligers van het buurtpastoraat ziet buurtpastoraat niet als een middel om te evangeliseren, al hoopt men wel dat mensen nieuwsgierig worden en gaan verlangen naar meer van God. Het heil dat de vrijwilligers persoonlijk ervaren in de relatie met God, gunnen zij alle mensen in de buurt. Zo gunnen zij hun het geloof dat saamhorigheid, vrede, vreugde, kracht, troost en perspectief biedt. Zo geeft het geloof een ander perspectief op het leven in tijden van ziekten en sterven. Door de relatie en het contact met God als Vader weten mensen zich geliefd en hebben ze het geloof dat God voor hen zorgt in alle omstandigheden. Ze ervaren dat er altijd iemand is om bij aan te kloppen en op terug te vallen. Verder geeft het geloof een bewustzijn van de positie als mens en het geeft richting in het leven. Het geloof geeft voor de geïnterviewden handvatten om 'iets' te

kunnen doen tegen ziekten en het geeft uitzicht op eeuwig leven. Het geloof maakt het leven voor hen een stuk prettiger. Dit heil dat beschikbaar is voor alle mensen in de wijk, motiveert de vrijwilligers in het buurtpastoraat. In het buurtpastoraat wordt over dit heil verteld, nadat de ander hierover vragen stelt.

De vrijwilligers hebben klassieke heilsopvattingen over God als Schepper, Jezus als enige weg om de relatie met God te herstellen en de noodzaak om Hem te volgen in woord en daad. Men is echter erg voorzichtig in het maken van onderscheid tussen gelovigen en niet-gelovigen en in het uitspreken van eventuele consequenties zoals hemel en hel. Oorzaken hiervoor zijn dat familieleden en buurtgenoten niet (meer) geloven en dat deze onderwerpen geassocieerd worden met dwingen, geen vrije keus hebben in plaats van met God als liefdevolle Vader. In het buurtpastoraat laat men het uitspreken van eventueel onderscheid, en daarmee het oordelen, over aan God en wordt er liever gefocust op het heil in plaats van het onheil.

In de context van de wijk Kleipetten verandert het missionaire paradigma en laten vrijwilligers sommige klassieke heilsopvattingen los. Ze omarmen andere heilsopvattingen die hen in een postmoderne, postchristelijke, welvarende context motiveren in het missionaire werk.

Belangrijke aanbevelingen van het onderzoek:

- Alle onderdelen van de PGR moeten een belangrijke missionaire rol krijgen. Vanuit het beleidsplan blijkt dat de PGR missionair-zijn vooral ziet als het gericht zijn op mensen 'buiten' de kerk. In dit onderzoek wordt het belang zichtbaar dat missionair-zijn niet alleen onderdeel is van het grotere geheel, maar verweven hoort te zijn met alle onderdelen van kerk. De kerk is niet alleen missionair in haar relatie met de wereld (naar buiten), maar ook in de relatie met God en in de relatie met elkaar. Zoals het buurtpastoraat in de PGR een belangrijke missionaire rol krijgt, mogen alle onderdelen van de PGR deze belangrijke missionaire rol krijgen. Ook de gemeenschap die samen God zoekt, hoort deze belangrijke rol te krijgen. Juist omdat vanuit recent onderzoek blijkt dat deze gemeenschap, als warme familie waarin langdurige relaties kunnen ontstaan, een onmisbaar onderdeel is voor Gods missie in een postmoderne, postchristelijke samenleving.
- Het aangaan en onderhouden van relaties (met de naasten) speelt een grote rol in Gods missie in een postmoderne, postchristelijke context. Dit belang moet naar aanleiding van onderzoek vertaald worden naar praktische handvatten voor professionals in de kerken. Klassiek gezien is de vraag naar de motivatie van de missionaire praktijk altijd beantwoord met een verwijzing naar het heil van God door Jezus. In de praktijk van het buurtpastoraat in de context van de wijk Kleipetten in Rijnsburg wordt niet direct verwezen naar het heil van God door Jezus, maar richt men zich vooral op de opdracht om de naasten lief te hebben. Het aangaan en onderhouden van relaties (met de naasten) speelt een belangrijke rol in Gods missie in een postmoderne, postchristelijke context. Vanuit de opgebouwde relaties is het 'natuurlijker' om te spreken over diepere zaken in het leven. De rol van deze relaties komt ook terug in het belang van een gemeenschap als familie, waarbij het belangrijk is dat mensen zich geliefd weten en als gelijke worden gezien. Mensen die opgeleid worden om te werken in deze context hebben handvatten nodig om relaties op een natuurlijke manier aan te gaan en deze te onderhouden. Daarnaast hebben zij het inzicht nodig in wat belangrijke elementen zijn om

deze belangen in een gemeenschap te cultiveren. Dit is geen strategie, maar een onderdeel van Gods holistische missie.

- Er moet onderzoek komen naar hoe kerken een *redemption-centered* benadering bottom-up kunnen communiceren in een postmoderne, postchristelijke samenleving en daarmee een consistente theologie krijgen. Zowel uit de recente onderzoeken onder missionaire praktijken als in dit praktijkonderzoek blijkt dat meerdere missionaire kerken niet consistent zijn in hun theologie. Deze inconsistentie leidt tot ambivalentie in de missie en de missionaire praktijk van de kerk. Er is vaak een kloof tussen de interne klassieke heilsopvattingen en de heilsopvattingen die gecommuniceerd worden naar de buitenwereld. De kerken hebben intern een klassieke *redemption-centered* benadering en een *creation-centered* benadering, maar communiceren in hun missionaire praktijk enkel een *creation-centered* benadering. Zij communiceren alleen een *creation-centered* benadering, omdat deze meer als bottom-up wordt ervaren en daarom beter aansluit bij een postmoderne, postchristelijke samenleving. Zo blijkt dat het eigen christelijke verhaal niet bewust gecontextualiseerd is, maar eerder onbewust beïnvloed wordt door de veranderende context. Deze verschillen kunnen uiteindelijk leiden tot spanningen.

Inhoud

Samenvatting.....	2
Inhoud	5
1. Opzet van het onderzoek.....	7
1.1 Definitie ‘heil’	7
1.2 Aanleiding.....	7
1.3 Onderzoeksmethode	10
2. Welke relatie is er tussen zending en soteriologie en welke verschuivingen hebben zich daarin voorgedaan in de 20 ^e eeuw?.....	13
2.1 Missiologie.....	13
2.2 Soteriologie	13
2.3 Heilsopvattingen beïnvloeden de missionaire praktijk	13
2.4 Verschuivingen in de missiologie en soteriologie in de 20 ^e eeuw	15
2.5 Conclusie	17
3. Welke heilsopvattingen in relatie tot zending komen naar voren uit recent onderzoek?.....	19
3.1 Onderzoek onder drie <i>fresh expressions</i> in het Verenigd Koninkrijk	19
3.2 Onderzoek bij kerkplantingen in Seattle in de V.S.	20
3.2.1 De heilsopvattingen en missionaire praktijk van vier modellen van kerkplantingen	20
3.3 Onderzoek bij drie pioniersplekken van de Protestantse Kerk Nederland	23
3.3.1 Dimensies en inhouden van heil	23
3.3.2 Inhouden van heil in de pioniersplekken	23
3.3.3 Inhoud van heil en de koppeling met Jezus Christus en Zijn werk.....	25
3.4 Conclusie	26
4. Wat is het buurtpastoraat in Rijnsburg in de wijk Kleipetten en welke missionaire praktijken zijn hieraan verbonden?	28
4.1 Gemeente Rijnsburg.....	28
4.2 Wijk Kleipetten	28
4.3 Protestantse Gemeente Rijnsburg	29
4.3.1 Beleidsplan <i>Open Harten</i>	29
4.3.2 PGR en de kerkelijke wijk Kleipetten.....	31
4.3.3 Buurtpastoraat	31
4.4 Conclusie	33
5. Welke heilsopvattingen hebben de vrijwilligers van het buurtpastoraat en hoe zien zij het verband tussen de opvattingen en hun missionaire praktijk?	34
5.1 Geïnterviewden	34
5.2 Omschrijving missionaire praktijk buurtpastoraat.....	34

5.2.1 Contactpersonen	36
5.3 Heilsopvattingen van geïnterviewden in verschillende dimensies van het heil	37
5.3.1 Heilsopvattingen – Cultureel-religieuze dimensie	37
5.3.2 Heilsopvattingen – Kosmisch-ecologische dimensie	38
5.3.3 Heilsopvattingen – Lichamelijk psychische dimensie.....	38
5.3.4 Heilsopvattingen – Sociaaleconomisch-politieke dimensie	39
5.3.5 Heilsopvattingen – Spirituele dimensie.....	41
5.4 Buurtpastoraat en zijn christelijke getuigenis.....	47
5.5 Conclusie	49
6. Conclusie en discussie.....	52
6.1 Missionair kerk-zijn.....	52
6.2 De context	53
6.3 Buurtpastoraat	53
6.4 Motivatie en heilsopvattingen	55
7. Discussie en aanbevelingen	59
7.1 Relevantie, reikwijdte en verklaringen.....	59
7.2 Beperkingen.....	59
7.3 Aanbevelingen PGR	59
7.4 Aanbevelingen nader onderzoek	61
Bibliografie	64
Bijlage 1 Interviewleidraad.....	66
Bijlage 2 Verklaring Interview.....	68

1. Opzet van het onderzoek

In dit hoofdstuk is allereerst een afbakening van het begrip 'heil' beschreven, zoals die in dit onderzoek wordt gebruikt. Vervolgens is de aanleiding van dit onderzoek beschreven. Daarna is de probleemstelling geformuleerd en is de onderzoeksvraag met de daarbij behorende deelvragen beschreven. Om zicht te krijgen op de wijze van onderzoek, is de methode van onderzoek beschreven. Vervolgens zijn de bronnen genoteerd die zijn gebruikt om te komen tot antwoorden op de onderzoeksvraag.

1.1 Definitie 'heil'

In het onderzoek *'Salvation in the 21st Century'* is *salvation* vertaald met heil. In de Nederlandse taal heeft het begrip heil vanouds de betekenis van voorteken, geluk en voorspoed. Het christelijke begrip van heil heeft gezorgd voor een betekenisuitbreiding van redding, verlossing en verlossing uit de macht van de zonde. In Nederland heeft de term 'heil' vooral een spirituele connotatie (Etymologiebank, 2020). Tijdens de interviews in dit onderzoek is daarom bewust de term 'heil' weggelaten, in de hoop dat de antwoorden niet beperkt werden tot het spirituele heil.

In het onderzoek *'Salvation in the 21st Century'* wordt *salvation* als volgt gedefinieerd: *'Onder de Grieken en Romeinen verwees 'salvation' bovenal naar de staat van de mens, dat hij in psychische, morele en spirituele gezondheid verkeerde (Moreau, 2011). In de Bijbel verwijst het woord naar wat God gedaan heeft. Hoe God de schepping gered heeft of zal redden van de effecten van het kwaad, zonde, etc. Zoals Gods 'salvation' zichtbaar werd in de bediening van Jezus. In het onderzoek heeft 'salvation' een religieuze betekenis en wijst het begrip naar een transcendentie bevrijding van lijden of het ervaren/in relatie staan tot de transformerende transcendentie. In het christelijk geloof betekent dit dat heil is gekoppeld aan Gods handelen, en daarmee aan het leven, de bediening, het sterven en de opstanding van Jezus Christus (CCMW, 2018, p. 1).*

1.2 Aanleiding

Waarom willen christenen missionair zijn? In de reader van de master Missionaire Gemeente staat dat de masterthesis in principe moet bijdragen aan het deelproject *'Salvation and Mission'* van het onderzoeksprogramma *'Salvation in the 21st Century'*. Het onderzoek naar heil in de 21^e eeuw komt voort vanuit de vraag waarom christenen missionair (willen) zijn. Klassiek is die vraag beantwoord met een verwijzing naar het heil van God door Jezus. Het ging bij de omschrijving van dit heil vaak over eeuwig wel en wee, hemel en hel, verlossing van zonden en het laatste oordeel waarbij Jezus een centrale betekenis heeft. Deze invulling van het heil kwam tot uiting in de praktijken van de gemeenten, zoals avondmaal, doop, preken en bezoeken. De opvattingen van heil gaven veel christenen de motivatie om missionair te zijn. De vraag is echter of deze klassieke opvattingen van het heil nog steeds aanwezig zijn bij christenen die missionair (willen) zijn, of dat er andere nadrukken worden gelegd in de missionaire praktijken. In het deelproject *'Salvation and Mission'* is de onderzoeksvraag: *'Which visions of salvation animate and inform missional practices, practitioners and institutions in modern Western societies?'*. Antwoord op deze vraag geeft een dieper verstaan van de crisis in de missie in de westerse samenlevingen. Verder geeft het theologische handvatten aan christenen die missionair (willen) zijn. De theologische handvatten maken de logica achter de praktijken duidelijk en maken inzichtelijk hoe de praktijken verbeterd kunnen worden. De resultaten van het deelproject geven antwoord op de onderzoeksvraag van het onderzoeksprogramma *'Salvation*

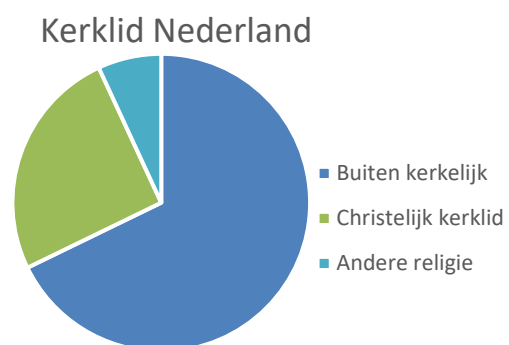
in the 21st Century: 'Which views on salvation are motivating current practices in church and mission in the secular West, how do they develop in response to new conditions of faith, and how can they be brought into dialogue with theological traditions in order to contribute to a fruitful embodiment of Christian faith in the secular West?' (Stoppels, 2018; www.ChurchandMission.nl, 2021).

Paas (2015) noemt verschillende motivaties voor christenen in de missionaire praktijk. Zo geeft hij aan dat christenen andere mensen de ervaring gunnen die zij vanuit het geloof beleven. Christenen geloven dat in Jezus' leven, sterven en opstanding en in Zijn blijde boodschap unieke waarheid te vinden is. Dit geloof heeft relevantie voor de noden van de wereld. Het gunnen uit zich in pogingen om betekenisvol contact te leggen met andere mensen, met als doel hen (op een positieve wijze) te beïnvloeden door woord en daad (Paas, 2015, pp. 21-23).

Uit de geschiedenis blijkt echter dat het christelijke geloof in verschillende contexten in de wereld veel transformaties heeft doorgemaakt, waardoor de missionaire praktijk op een verschillende wijze wordt ingevuld. In elk tijdperk legt het christendom zijn eigen nadrukken en neemt het andere vormen aan waarin de kerk het belang van Jezus in hun eigen context ziet (Walls, 2004, pp. 3-7). De kerk bevindt zich op een plek met haar eigen verhaal, achtergrond, cultuur en identiteit. De missionaire kerk weet zich op die specifieke plek geroepen door God (Guder, 2000, p. 147). Dit geldt daarmee ook voor de missionaire kerk in de huidige Nederlandse samenleving.

In de Nederlandse samenleving is de afgelopen jaren veel veranderd. Dit heeft automatisch ook gevolgen voor de lokale kerk, zoals die van de Protestantse Gemeente Rijnsburg (PGR), waar ik bij aanvang van het onderzoek werkzaam was als kerkelijk werker. Er zijn verschillende krachten die grote invloed hadden op deze veranderingen, zoals de globalisering, het pluralisme, de technologische veranderingen, het postmodernisme, de aanhoudende globale nood, het verlies van vertrouwen in grote structuren, de democratisering van kennis en de terugkeer van de romantiek. Deze krachten bepalen onze omgeving en daarmee de wijze hoe de kerk handelt en beweegt (Roxburgh, 2010, pp. 125-142).

Nederland is veranderd van een christelijke samenleving naar een postchristelijke samenleving. Uit het onderzoek *'God in Nederland'* blijkt dat in de afgelopen vijftig jaar het aantal buitenkerkelijke mensen in Nederland is verdubbeld. Op dit moment is 67,8% van de Nederlanders buitenkerkelijk. De 32,2% die is aangesloten bij een religieuze organisatie, is onder te verdelen in niet-christelijke religie (6,9%) en christelijke religie (25,3%). Dit maakt dat totaal 74,7% van alle Nederlanders geen lid (meer) is van een christelijke kerk. Van de 25,3% van alle Nederlanders die wel christelijk kerklid is, zijn er veel randkerkelijk (Berghuijs & Bernts, 2016, p. 18). Het CBS geeft aan dat 10,6% van de Nederlanders die ouder zijn dan 15 jaar minstens eens per maand een kerkdienst bezoekt (www.cbs.nl, 2021). Uit het onderzoek

Figuur 1.1 Religieuze verbondenheid

'God in Nederland' blijkt dat weinig buitenkerkelijken lid worden van een kerk. Verder blijkt dat de nieuwe generatie minder kerkgericht is. Het vooruitzicht is dan ook dat de secularisatie zich de komende jaren doorzet (Berghuijs & Bernts, 2016, pp. 21-23).

Nederlanders lijken steeds minder belang te hechten aan de rol van religie in de maatschappij. De rol van religie wordt vooral beschouwd als een privéaangelegenheid. Het geloof in God of een hogere macht is afgenomen en veel Nederlanders hechten waarde aan het streven naar zelfinzicht en verbinding met de mens, wereld en natuur. Wanneer er sprake is van geboorte of overlijden heeft religie nog wel een belangrijke rol bij veel Nederlanders (Berghuijs & Bernts, 2016, p. 54).

Waar de secularisatie in Nederland toeneemt en de interesse in religie en theologie af lijkt te nemen, neemt de interesse naar spiritualiteit/zingeving wel toe (Nauta, 2006, pp. 26-27).

Door de bovenstaande veranderingen in de maatschappij, is het christelijke geloof niet langer vanzelfsprekend voor de grote meerderheid van de Nederlanders. Zo wordt zichtbaar dat slechts een minderheid van de Nederlanders geïnteresseerd is in serieus christen-zijn. Verder verandert de wijze hoe mensen kijken naar kerk, religie en spiritualiteit. Voor de kerk is dit een crisis en moet het leren om een minderheid te zijn. De kerk moet nieuwe manieren ontwikkelen om aansluiting te vinden in de maatschappij en zoekt naar wat het betekent om een getuigende kerk te zijn in een context zoals deze eerder in dit hoofdstuk is geschetst (Paas, 2015, pp. 39-60). De cijfers van het onderzoek *God in Nederland* tonen het landelijke gemiddelde van Nederland. Echter, de cijfers kunnen per context sterk verschillen. Op veel plekken in de Nederlandse samenleving is een klein percentage van de bevolking aangesloten bij een christelijke gemeenschap. In Rijnsburg is dat rond de 50 %. Van de 15.440 inwoners heeft de PGR rond de 7000 leden op papier. Naast de PGR zijn er nog enkele kleinere kerken in Rijnsburg. Veel leden van de PGR worden 'slapende' leden genoemd. Zo blijkt dat de tendens van kerkverlating procentueel achterligt op het landelijke gemiddelde. Wel is de laatste jaren een sterke daling ingezet en zijn de afgelopen zeven jaar drie kerkgebouwen van de PGR gesloten. Momenteel zijn er nog drie kerkgebouwen van de PGR open voor kerkelijke activiteiten. Veel inwoners van Rijnsburg die de kerk niet meer bezoeken, zijn nog wel bekend met het christelijk geloof. Dit vanwege de opvoeding en de vele familiestructuren die een dorp als Rijnsburg kent. Verder zijn alle basisscholen in Rijnsburg christelijk, waardoor de kinderen anno 2021 nog steeds de christelijke verhalen meekrijgen. Veel mensen in Rijnsburg leven wel volgens de christelijke normen en waarden, maar ze zijn niet (meer) actief in de kerk.

In de Rijnsburgse context is een nieuw missionair initiatief ontstaan, het buurtpastoraat. Bij het ontstaan van dit initiatief in deze context komen verschillen vragen op. Wat zijn de missionaire overtuigingen van de vrijwilligers? Waarom willen deze vrijwilligers missionair zijn? Waarom is het christelijke geloof volgens hen relevant? Wat voor heilsopvattingen motiveren hen en hoe hebben deze heilsopvattingen invloed op de praktijk? Dit is interessant, omdat veel mensen in deze context het christelijke geloof helemaal niet relevant vinden of niet relevant genoeg lijken te vinden om actief kerklid te blijven of te worden. Antwoorden op deze vragen worden gezocht bij vrijwilligers van het missionair initiatief buurtpastoraat vanuit de PGR in de wijk Kleipetten.

In het beleidsplan van de PGR wordt aangegeven dat de PGR ernaar streeft om een missionaire gemeente te zijn. Het gericht-zijn op 'buiten' wordt vooral gezien als missionair. De PGR wil missionair zijn door als dorpskerk zichtbaar aanwezig en maatschappelijk betrokken te zijn in de Rijnsburgse samenleving. Hierbij wil de PGR in het bijzonder oog hebben voor de geestelijke en materiele noden van de ander. Zo wil de PGR een kerkelijke gemeenschap zijn waarin niet alleen de eigen leden zich thuis voelen, maar ook mensen van buiten zich welkom weten. Het buurtpastoraat krijgt in het beleidsplan een belangrijke missionaire rol (PGR, 2020). De wijkraad Kleipetten geeft in haar

beleidsdocument *kerk in de Klei* (KidK) aan dat het buurtpastoraat in de praktijk wordt ingezet en beschrijft haar missie als volgt:

[...] We [willen] dichtbij huis het geloof [...] uitleven en zo tot zegen [...] zijn voor zowel mensen binnen als buiten de kerk. Dit doen we in het omzien naar elkaar in het leven van alledag, zowel in hoogte- als dieptepunten. Om zo in Jezus' naam in de Klei aanwezig te zijn en van Hem te getuigen in woord en daad, in spreken en zwijgen. Het is ons verlangen dat alle mensen in de Kleipettenwijk Gods liefde mogen ervaren in hun leven en willen gaan leven zoals God het bedoeld heeft. Ook als mensen niet 'tot geloof komen' blijft het ons verlangen om tot zegen te zijn, omdat dit hoort bij onze identiteit als christen (KidK, 2018).

Bovenstaande missie komt tot uiting in verschillende praktijken, zoals het bestaande pastoraat door ouderlingen, pastoraal werkers en diakenen. Daarnaast wordt het zichtbaar in verschillende momenten van ontmoeting, zoals een wijkmiddag en buurtavonden. De komende jaren wordt er ook gewerkt aan het 'buurtpastoraat' zoals in de visie van het beleidsdocument KidK verwoord wordt:

Buurtpastoraat wordt naast het traditionele pastoraat ingezet. Het buurtpastoraat komt voort vanuit het idee dat alle gelovigen door God worden geroepen om naar elkaar en de wereld om hen heen om te zien. Gemeenteleden zijn niet alleen ontvangers van pastoraat, maar dragen er ook zelf aan bij. De eigen omgeving is het werkveld. Zowel kerkelijke als niet kerkelijke mensen behoren tot de doelgroep. Voor deze omslag is tijd en toerusting nodig, omdat het lange tijd gebruikelijk was dat alleen de mensen met een ambt deze taak hadden.

Dit buurtpastoraat uit zich vooral in het dagelijkse leven, waarbij de inzet laagdrempelig en kleinschalig is. Hierbij kan gedacht worden aan een luisterend oor bij de afvalcontainers, een kaartje door de bus bij een geboorte of overlijden, een keer koken in tijden van ziekte. De leden die zich op deze wijze willen inzetten binnen het buurtpastoraat worden contactpersonen genoemd. Verder kunnen de contactpersonen hun huis openstellen voor een buurtavond. Bij dit alles wordt gekeken naar de kwaliteiten en de mogelijkheden van de mensen zelf.

De contactpersonen hebben contact met een van de coördinatoren van het buurtpastoraat. Zo kunnen zij ook doorgeven als er behoefte is aan een bezoek van een predikant/ouderling/diaken/pastoraal medewerker.

De insteek zal de komende jaren vooral liggen op het aangaan van relaties. Vanuit de opgebouwde relaties is het natuurlijk om ook met elkaar te spreken over diepere zaken in het leven. Hierbij is het belangrijk om juist ook te vragen uit interesse wat die ander belangrijk vindt in het leven en wat die ander gelooft.

Het kan zijn dat de term buurtpastoraat nog veranderd wordt, zodat het beter aansluit bij de niet kerkelijke mensen in de wijk (KidK, 2018).

1.3 Onderzoeksmethode

Missionaire overtuigingen en missionaire praktijken worden beïnvloed door de context. De Nederlandse, en daarmee ook de Rijnsburgse context, is de afgelopen jaren sterk veranderd. Deze veranderingen hebben ook invloed op de missionaire overtuigingen en missionaire praktijken in Rijnsburg. In het beleidsdocument van de PGR wordt zichtbaar dat het buurtpastoraat een belangrijke missionaire rol krijgt. Het missionaire uit zich in het omzien naar de Rijnsburgse samenleving door oog te hebben voor de geestelijke en materiële noden. Uit het beleidsplan KidK blijkt dat het buurtpastoraat in de wijk Kleipetten wordt ingezet. Vanuit de beleidsplannen wordt echter niet goed

zichtbaar 'hoe' en 'waarom' de PGR missionair wil zijn in deze veranderende context. Hierbij worden de heilsopvattingen achter dit 'waarom' niet goed zichtbaar, zoals de opvattingen over het heil in het hier en nu en het heil voor het eeuwige leven. Er wordt ook niet voldoende zichtbaar hoe de bestaande heilsopvattingen de vrijwilligers van het buurtpastoraat motiveren.

Onderzoek hiernaar zal in deze thesis gedaan worden aan de hand van de volgende onderzoeksvraag: *welke heilsopvattingen motiveren de vrijwilligers van de Protestantse Gemeente Rijnsburg in de wijk Kleipetten in hun missionaire buurtpastoraat?*

De hoofdvraag is onderverdeeld in vier deelvragen. De antwoorden op de deelvragen en de conclusies hierbij zullen antwoord geven op de hoofdvraag.

1. Welke relatie is er tussen zending en soteriologie en welke verschuivingen hebben zich daarin voorgedaan in de 20^e eeuw?
2. Welke heilsopvattingen in relatie tot zending komen naar voren uit recent onderzoek?
3. Wat is het buurtpastoraat in Rijnsburg in de wijk Kleipetten en welke missionaire praktijken zijn hieraan verbonden?
4. Welke heilsopvattingen hebben de vrijwilligers van het buurtpastoraat en hoe zien zij het verband tussen die opvattingen en hun missionaire praktijk?

Om antwoord te krijgen op de deelvragen is gebruikt gemaakt van literatuuronderzoek, documentanalyse van beleidsdocumenten en kwalitatief onderzoek aan de hand van diepte-interviews met zeven personen. Het onderzoek is daarmee een kwalitatief surveyonderzoek (Baarda, Goede, & Teunissen, 2009, p. 95).

Deelvraag 1

Om antwoord te geven op deelvraag 1 is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek. Hierbij is gebruik gemaakt van relevante actuele missiologische literatuur. De resultaten zijn te vinden in hoofdstuk 2.

Deelvraag 2

Voor het beantwoorden van deelvraag 2 is gebruik gemaakt van recente onderzoeken onder missionaire praktijken in een postmoderne, postchristelijke context. De resultaten zijn te vinden in hoofdstuk 3.

Deelvraag 3

Om antwoord te geven op deelvraag 3 is gebruik gemaakt van documentenanalyse. Dit betreft documenten die afkomstig zijn van de burgerlijke gemeente Katwijk (OpenInfo, 2020) en beleidsdocumenten van de PGR en de wijk Kleipetten. De resultaten zijn beschreven in hoofdstuk 4.

Deelvraag 4

De resultaten in hoofdstuk 5 zijn beschreven naar aanleiding van diepte-interviews en geven antwoord op deelvraag 4. De interviews zijn afgenomen onder actieve vrijwilligers van het buurtpastoraat. Dit betreft drie leden van de werkgroep 'buurtpastoraat', onder wie een ouderling. Daarnaast zijn zes contactpersonen, waaronder twee echt)paren, van het buurtpastoraat geïnterviewd. Er is gebruik gemaakt van halfgestructureerde interviews, waarin de meeste vragen vastliggen en de antwoordmogelijkheden open zijn. Bij deze interviews staat de mogelijkheid van doorvragen open (Baarda, Goede, & Teunissen, 2009, pp. 232-235). Voorafgaand aan het interview is het doel van het interview niet uitgelegd, omdat deze informatie de resultaten konden beïnvloeden. Er is uitgelegd dat

het gaat om een interview over het buurtpastoraat voor de masterthesis. Voorafgaand aan het interview is toestemming verkregen, welke is opgenomen in de bijlage. Betrokkenen hebben schriftelijk toestemming gegeven om de interviews op te nemen. Verder is hen verteld dat de uitkomsten geanonimiseerd worden (Verhoeven, 2011, p. 231). Aan de hand van de eerste vragen tijdens de interviews is eerst aangesloten bij de persoon, om later de verbinding te maken met de rol van de geïnterviewde in de missionaire praktijk buurtpastoraat. Vervolgens is gevraagd naar de betekenis van buurtpastoraat, wat het buurtpastoraat doet en wat het doel is. Deze praktijken en het doel van de praktijken zijn te typeren als heilsopvattingen en motivaties. Vervolgens is gevraagd of de doelgroep het beoogde heil al ervaart. Wanneer men bijvoorbeeld aangaf te streven naar saamhorigheid in de buurt, het ervaren van de liefde van God of van de troost van het eeuwige leven, is gevraagd of de mensen in de buurt dit heil al ervaren. Wanneer deze vragen leidden tot spanningen, is hierover doorgevraagd. De vragenlijst en het format voor toestemming voor de opnames zijn te vinden in de bijlage. De getranscribeerde interviews zijn op aanvraag beschikbaar.

Na het transcriberen van de interviews, zijn de resultaten met het programma Kwalitan gecodeerd. In het proces van coderen werd deels een inductieve strategie gebruikt. Tijdens de exploratiefase is gestart met open coderen, waarbij de onderzoeksvraag en doelstelling leidend waren (Baarda, Goede, & Teunissen, 2009). De interviews zijn opgedeeld in fragmenten die relevant zijn voor de onderzoeksvraag en geïmporteerd in Kwalitan. Aan de fragmenten zijn codes gegeven. De codes zijn geordend en van definitieve kernlabels en sublabels voorzien. De labels zijn gebaseerd op de literatuurstudie. Zo zijn enkele labels gebaseerd op de verschillende heilsdimensies die Rianne ten Voorde beschrijft in haar onderzoek onder pioniersplekken van de PKN met betrekking tot de inhoud van heil. Deze dimensies heeft Ten Voorde gebaseerd op actuele missiologische literatuur (Ten Voorde, 2018, p. 27). De betekenissen van deze dimensies zijn boven de resultaten van de verschillende labels in hoofdstuk 5 beschreven. In hoofdstuk 5 zijn alle resultaten van de interviews beschreven naar aanleiding van de kern- en sublabels. Achter de resultaten worden tussen haakjes verschillende codes genoemd. De resultaten en citaten worden onderbouwd met een code, bijvoorbeeld (2 – 3): 2 verwijst naar interview 2 en 3 staat voor fragment 3 in het interview. Een echtpaar bestaat uit twee geïnterviewden, maar heeft dezelfde code omdat het naar hetzelfde fragment in een bepaald segment verwijst. Het kan dus zijn dat bij de resultaten staat dat twee geïnterviewden iets vertelden en dat daarbij slechts een code is vermeld. Dit betreft de interviews 4 en 5.

2. Welke relatie is er tussen zending en soteriologie en welke verschuivingen hebben zich daarin voorgedaan in de 20^e eeuw?

Allereerst wordt in dit hoofdstuk de betekenis van de woorden 'missionair' en 'soteriologie' beschreven. Zo wordt zichtbaar dat zending altijd verbonden is met opvattingen over heil. Vervolgens is beschreven hoe de heilsopvattingen de missionaire praktijk in een bepaalde context beïnvloeden en hoe de context de praktijk en daarmee de heilsopvattingen beïnvloedt. Daarna is omschreven hoe er verschuivingen ontstaan in de missiologie en de soteriologie en wat daarin belangrijke verschuivingen zijn geweest in 20^e eeuw. Deze verschuivingen hebben grote invloed op de zendingsopvattingen en de heilsopvattingen van vandaag de dag. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie.

2.1 Missiologie

Het woord missionair is afgeleid van het Latijnse woord '*mittere*' (zenden) en '*missio*' (zending). De woorden '*mittere*' en '*missio*' zijn afgeleid van het Griekse woord '*apostellein*' (zenden), waar het woord apostel (gezondene) vandaan komt. Het woord 'missionair' staat voor alles wat zending betreft. Missionair heeft alles te maken met de missie van God en de mensen die Hij zendt om mee te helpen aan Gods missie. Dit verwijst naar pogingen om betekenisvol contact te leggen met andere mensen met als doel hun leven te beïnvloeden (Paas, 2015, pp. 21-23). Verder wordt bij het woord missionair vaak verwezen naar het Latijnse woord '*missio Dei*'. Hiermee wordt bedoeld dat God actief in de wereld bezig is om de gehele schepping te verlossen en dat het de taak van de kerk is om aan Gods missie deel te nemen (Keller, 2014, p. 225). Missiologie is zendingswetenschap, waarin wetenschappelijk wordt nagedacht over de betekenis en de invulling van missie en zending.

2.2 Soteriologie

Een deel van het woord soteriologie is afkomstig van het Griekse woord '*soteria*'. '*Soteria*' heeft een breed betekenisveld van redden, bevrijden en verlossen tot heel en gelukkig maken. Deze betekenissen worden in de soteriologie gekoppeld aan de persoon Jezus Christus en aan het werk van Jezus Christus. In de soteriologie wordt uiteengezet wat het heil inhoudt dat Jezus Christus brengt (Brink & Kooi, 2014, pp. 403-405). Het heil dat Jezus Christus brengt is onderdeel van Gods missie. Wanneer een kerk deelneemt aan Gods missie en daarin heil brengt in haar omgeving, kan dit heil verbonden worden aan het heil dat Jezus Christus als hoofd van de Kerk brengt. De heilsopvattingen in de soteriologie hebben grote invloed op missionaire praktijk.

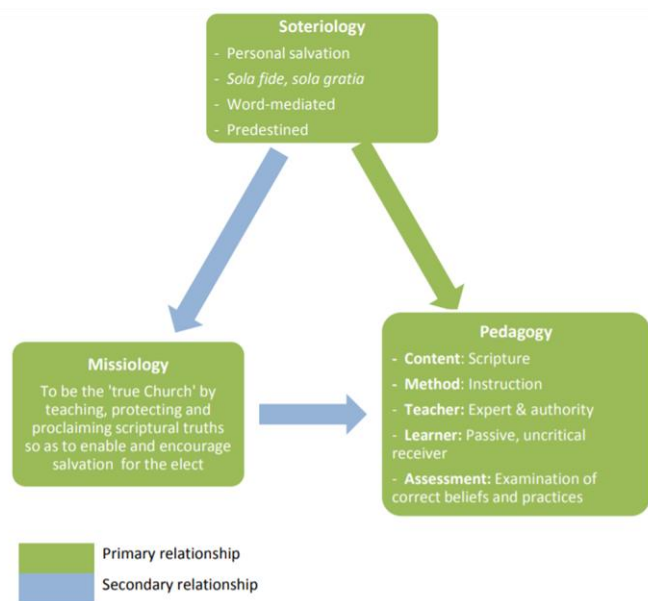
2.3 Heilsopvattingen beïnvloeden de missionaire praktijk

De kerk heeft op vele plekken in de geschiedenis transformaties doorgemaakt. In alle tijdperken neemt de kerk andere vormen aan en legt het haar eigen nadrukken in Gods missie. Ondanks grote verschillen zijn er ook overeenkomsten te ontdekken in wat christenen uit alle tijden en plaatsen, de wereldwijde kerk dus, verbindt. Een overeenkomst is dat verschillende culturen elkaar kunnen bereiken met het evangelie. Verder heeft Jezus een significante rol, is God de schepper en de enige, is God actief waar een gemeenschap is, wordt gebruikt gemaakt van dezelfde heilige boeken en gebruikt men de tekenen van brood, wijn en water. Ook weet men zich verbonden met Israël en haar geschiedenis. In deze overeenkomsten wordt zichtbaar dat mensen het belang zien van Jezus in hun eigen tijd, op hun eigen plek en in hun eigen cultuur (Walls, 2004, pp. 3-7). Het doel van de kerk is dat zij Gods missie dient uit te leven als getuige van Christus. De volgers van Jezus vormen samen een gemeenschap die in de

wereld wordt gezonden. De Heilige Geest rust de kerk toe en zendt christenen in de wereld. De Heilige Geest is nodig om in elke context het evangelie 'vles te laten worden' om hiervan vervolgens te getuigen (Guder, 2000, pp. 78-81, 145-181). De kerk getuigt van het goede nieuws van het werk in Jezus Christus, waardoor er toegang is tot Gods aanwezigheid. Dit goede nieuws brengt herstel in relaties en heeft invloed op alle delen van het leven, zoals op spiritueel, sociaal, economisch, politiek en ecologisch gebied (Craig Ott et al., 2016, pp. 41-64). De missie van de kerk wordt zichtbaar in het getuigen van Gods nieuws in Jezus Christus. Het evangelie wordt geproclameerd en gedemonstreerd in woorden en daden (Paas, 2015, pp. 17-20).

God heeft Zichzelf en Zijn missie geopenbaard in de geschiedenis en wil dat deze openbaringen doorgegeven worden en betekenis krijgen in elke tijd. Het nadenken over Gods missie moet altijd gebaseerd zijn op het evangelie en relevant zijn in de huidige context. In elke tijd worstelen christenen met de vraag wat Gods missie voor hen betekent, omdat elke christen in elke tijd een bepaalde interpretatie heeft van Gods openbaringen en elke context anders is en continu verandert. Hoe mensen de dingen zien is mede bepaald door gender, leeftijd, status en onderwijs. Daarmee heeft elke christen in een bepaalde context een eigen interpretatie van Gods missie en het heil dat deze missie brengt en legt elke christen een eigen nadruk op de wijze van getuigen. Christenen met verschillende interpretaties kunnen door dialoog van elkaar leren (Bosch, 2014, p. 185).

Wall (2014) beargumenteert dat de soteriologie de missionaire praktijk van de kerk beïnvloedt. Zo beïnvloedt de soteriologie de missiologie en deze vervolgens de pedagogiek. Volgens Wall is de pedagogiek de kerkelijke missionaire praktijk van hoe mensen van A naar B komen, dat wil zeggen langs welke weg en praktijken zij vanuit een soteriologisch 'nulpunt' komen tot een leven dat is aangeraakt door Gods verlossend werk. Deze pedagogiek is verschillend in diverse theologische tradities. Figuur 2 toont het 'instructional model' vanuit de Reformatie. Dit model maakt zichtbaar dat de vernieuwde heilsopvattingen in de Reformatie de missiologie en de pedagogie beïnvloedden.

Figuur 2.1 Instructional model

Zo kwam in de Reformatie de nadruk te liggen op de persoonlijke verlossing, het Woord en de meditatie hierover en de uitverkiezing. Deze nadrukken zorgden voor een missiologie waarin de 'ware kerk' verlossing bracht voor de uitverkorenen door onderwijs en het proclameren en het beschermen van waarheden in het Woord. Deze nadrukken beïnvloedden de pedagogiek waarbij het Woord door experts met gezag werd onderwezen aan passieve, niet-kritische leerlingen. Aan de hand van hun daden en correcte geloof werden de leerlingen getoetst. De missionaire praktijk (de geloofspedagogiek) is daarmee soteriologisch geladen (Wall, 2014, pp. 51-53). Ook 'hoe' de missionaire praktijk wordt vormgegeven en gecommuniceerd wordt beïnvloed door de heilsopvattingen. Wall (2014) toont in zijn onderzoek aan dat er spanningen kunnen zijn tussen wat

kerken willen en naar buiten toe communiceren en wat ze in hun praktijken tonen. Deze spanningen kunnen gevoed worden door de culturele context. De relatief autoritaire heilspedagogiek van de reformatorische traditie kan bijvoorbeeld gemakkelijk schuren met de hooggeëmancipeerde context van een moderne westerse samenleving. En dit kan weer leiden tot aanpassingen van de missionaire praktijk en de achterliggende soteriologie en missiologie. Zo wordt zichtbaar dat de context de praktijk beïnvloedt. De praktijk beïnvloedt de missiologie en de soteriologie. De context kan daarmee nieuwe perspectieven bieden in de missiologie en de soteriologie (Wall, 2014).

De katholieke missioloog Stephen Bevans beargumenteert in het boek *Models of Contextual Theology* (2008) dat er twee belangrijke theologische benaderingen zijn die kunnen leiden tot grote verschillen in de missionaire praktijk en in de heilsopvattingen. Deze benaderingen gaan over de relatie tussen God en de mensheid. Dit gaat om de *creation-centered* en de *redemption-centered* benadering. De *creation-centered* benadering gaat ervan uit dat de menselijke ervaring en haar context van nature goed is, doordat ze Gods schepping is en dat de mens daarom door God geliefd is. Vanuit deze benadering zal de niet-christelijke menselijke ervaring en haar context eerder als bronnen omarmd worden bij de interpretatie van Gods missie. De *redemption-centered* benadering gaat ervan uit dat de wereld volledig getransformeerd moet worden, omdat de mens sinds de zondeval in rebellie is tegen God. Vanuit deze benadering zal er sneller wantrouwen zijn naar de niet-christelijke menselijke ervaring en context en zal deze minder snel gebruikt worden als bron bij de interpretatie van Gods missie. Vanuit deze benadering zal er niet alleen wantrouwen zijn naar de menselijke ervaring en context buiten de kerk, maar ook wantrouwen naar de kerk en haar verstaan van Gods missie (Wall, 2014, pp. 38 - 39). Zo schrijft Guder in zijn boek *The Continuing Conversion of the Church* dat de kerk zich altijd moet richten op de continue bekering. Dit omdat de mens zondig is en de neiging heeft om de controle en daarmee de macht over het evangelie te willen houden. De mens heeft het verlangen om God te 'hebben' en het evangelie, en daarmee ook de heilsopvattingen, te verbuigen (Guder, 2000, pp. 100-107).

Naast deze twee benaderingen kunnen ook verschillen ontstaan in de missiologie en de soteriologie wanneer mensen vanuit hun theologie verschillend naar de antropologie, de culturele context, de pneumatologie, de christologie, de ecclesiologie en de eschatologie kijken. Bevans en Schroeder (2014) benadrukken dat al deze onderwerpen christenen motiveren in het uitvoeren van Gods missie. Deze onderwerpen kunnen echter niet losgemaakt worden van hun context en kunnen niet los naast elkaar staan, omdat zij elkaar beïnvloeden (Bevans & Schroeder, 2004, pp. 32-72).

2.4 Verschuivingen in de missiologie en soteriologie in de 20^e eeuw

In de Europese samenleving is de afgelopen decennia veel veranderd. De veranderingen hebben grote invloed op de missiologie en de soteriologie. Zo zorgden de Eerste en Tweede Wereldoorlog ervoor dat het wereldbeeld van de mensen veranderde. Veel mensen geloofden niet langer in het idee van de Verlichting dat alle problemen opgelost konden worden door rationeel bedachte processen. Mensen gingen meer verlangen naar een spoedige wederkomst van Jezus. Alle kerken ontwikkelden in de 20^e eeuw een ecclesiologie met grote onderlinge verschillen in de christologie. Bij een lage christologie werd Jezus vooral gezien als leraar en voorbeeld. Bij een hoge christologie werd Jezus meer gezien als bevrijder en redder. Het verstaan van de christologie had grote gevolgen op het verstaan van het heil. De ene kant legde de nadruk op exclusiviteit van het heil door het geloof in Jezus en de andere kant legde nadruk op het heil dat inclusief en pluralistisch is. De verschuiving had invloed op de eschatologie, waarin meer nadruk werd gelegd op het 'reeds' dan op het 'nog niet' van Gods

Koninkrijk. Mede de focus op de pastorale benadering (zonder dwang) en een herontdekking van het zorgen voor de medemens en de aarde, zorgden voor een meer holistische benadering van missie. In deze holistische benadering bouwt God aan Zijn Koninkrijk en is Hij uit op de transformatie van Zijn schepping. In de 20^e eeuw ontstond een missiologie waarbij de kerk niet langer mensen kon dwingen, maar mensen wilde dienen door hen te voorzien in hun behoeften. Door de veranderingen ontstonden er spanningen rond de identiteit van de kerk. De vraag ontstond hoe het belang van de regering van God over de mensen standhouden kon in een wereld van diversiteit in plaats van uniformiteit (Bosch, 2014, pp. 290-291; Bevans & Schroeder, 2004, pp. 275-281).

Een andere grote verandering is dat Europa als geheel veranderde van een christenheid naar een postchristenheid. Hiermee kreeg het christelijke geloof automatisch een andere rol in de samenleving. Mensen zijn anders gaan denken over God, religie, kerk en spiritualiteit. Roxburgh (2010) noemt nog meer krachten die grote invloed hebben gehad op veranderingen in de maatschappij. Hij noemt de globalisering, het pluralisme, de technologische veranderingen, het postmodernisme, de aanhoudende globale nood, het verlies van vertrouwen in grote structuren, de democratisering van kennis en de terugkeer van de romantiek. Ook deze krachten hebben invloed op de samenleving en daarmee de wijze hoe de kerk naar de wereld kijkt, handelt en erin beweegt (Roxburgh, 2010, pp. 89-110).

De veranderende context heeft invloed op de missionaire praktijk. Wanneer christenen andere mensen in deze veranderende context willen beïnvloeden met het evangelie, moeten zij dat in alle voorzichtigheid doen. Dit omdat het geloof in deze samenleving vaak geassocieerd wordt met macht en gebiedsuitbreiding. Christenen moeten daarom allereerst inzicht krijgen waarom mensen in deze context het evangelie niet aannemen of aangeven niet te kunnen geloven. Christenen moeten in deze tijd afscheid nemen van hegemonische idealen en eraan wennen om het evangelie uit te leven, zonder dat zij sterker zijn dan de ontvangende cultuur. In deze gesecculariseerde samenleving worden christenen geconfronteerd met het feit dat geloven een keuze is geworden en dat het niet langer normaal is om hiervoor te kiezen. Verder worden christenen ermee geconfronteerd dat in een samenleving waar geloof niet langer aanwezig is, niets valt op te wekken. In die samenleving blijkt dat christenen niet automatisch beter zijn in zaken als politiek, recht en zorg. Het lukt erken in een postchristelijke samenleving niet automatisch om relevant te zijn, het verschil te tonen en de cultuur van de samenleving te veranderen (Paas, 2015, pp. 17-50, 123-124).

Keller (2014, pp. 171-172) stelt dat de kerk in Europa na de Tweede Wereldoorlog in een crisis is gekomen. De mensen in de samenleving voelen zich in grote lijnen nog wel verbonden met de moraal van het christelijke geloof (deze normen en waarden worden volgens Paas (2015) als 'normaal' en niet per se als christelijk ervaren). Mensen weten ergens nog dat Jezus leefde en wat zonde is, maar hebben volgens Keller een 'verkeerd' beeld van redding (Keller, 2014, pp. 171-172). Paas (2015) geeft aan dat veel mensen vandaag de dag alleen nog formeel verbonden zijn aan de kerk. De verschuiving van de positie van de kerk in de postmoderne samenleving kan de kerk verlammen. Grote delen van de kerk van nu zijn vooral bezig met het onderhouden, het handhaven en het verdedigen van de kerk. De geloofwaardigheid van de kerk is in diskrediet. Dit komt door een crisis in verbinding tussen haar boodschap en haar gedrag en door een crisis in verhouding tot de veranderende samenleving. Daarnaast is de geloofwaardigheid van de kerk in diskrediet geraakt door een crisis van het instituut met haar verouderde structuren. Een heroriëntatie op de kerk en haar missie is daarom noodzakelijk (Erwich, 2008, pp. 15-17). Deze veranderingen in de maatschappij vragen om vernieuwing van de

lokale kerk en een nieuwe missionaire visie waar het christendom niet langer 'hoort' of 'moet' (Paas, 2015).

Guder (2000) ziet dat Gods missie in veel kerken wel aanwezig is, alleen als een van de vele compartimenten of slechts als een programma in de kerk. Terwijl Gods missie door alles wat kerk is verweven hoort te zijn (Guder, 2000, pp. 136,147). Goheen (2011) benadrukt dat missie bij de identiteit van de kerk hoort en niet een losse taak van de kerk is. Een heroriëntatie op Gods missie kan kerken helpen om te weten wat Gods missie is en daarmee wat haar missie in haar context is (Goheen, 2011, pp. 1-21).

De grote veranderingen in de hedendaagse maatschappij, zoals de verschuiving van moderniteit naar postmoderniteit en de verandering dat Europa niet langer christelijk is, hebben grote invloed op de maatschappij en daarmee ook op de missie van de kerk. De huidige (postmoderne) tijd is een tijd waarin veel blijft veranderen. In deze tijd werkt een vooraf bepaalde visie en missie op missionair kerk-zijn door logisch denken en vastgestelde methodes niet langer. Deze nieuwe en complexe wereld geeft onzekerheid. Een kerk moet in deze tijd niet alles gelijk willen veranderen, maar eerst zelf tot bezinning komen. Gewoontes zijn immers lastig te veranderen. Verandering heeft bewustwording, tijd, dialoog en vertrouwen nodig. Wanneer een kerk op zoek gaat naar Gods missie in deze veranderende samenleving, moet zij zich laten leiden door de Heilige Geest die ook werkt in deze specifieke tijd en context. Zoeken naar Gods missie voor de lokale kerk begint bij het luisteren naar zichzelf en de omgeving. In deze zoektocht wordt helder gemaakt wat de omgeving in deze tijd nodig heeft en daarmee hoe zij veranderd is. Uit dit luisteren wordt zichtbaar waar de kerk in samenwerking met burens en omliggende gemeenschappen tot zegen kan zijn. De plannen ontstaan vanuit een proces waarin de visie op Gods missie ontwikkeld wordt. De plannen ontstaan daarmee niet vanuit een vooraf bepaalde route. Bij deze visie worden concrete doelen geformuleerd. Bij deze concrete doelen wordt gekeken of deze haalbaar zijn en worden er activiteiten en taken aan gekoppeld. De visie sluit aan op de realiteit. Het komen tot een visie is een gezamenlijke reis, waarbij goede communicatie naar alle betrokkenen van groot belang is (Roxburgh, 2010, pp. 87-163).

Volgens Stoppels (2009, pp. 50) moet de kerk die een relatie wil hebben in deze samenleving, samen met de samenleving veranderen. Wanneer dit niet gebeurt, zal de kerk zich steeds meer isoleren. Door de veranderingen in de samenleving is er in de communicatie tussen de kerk en haar omgeving altijd een spanning tussen eigenheid en openheid. Een kerk heeft drie opties om met deze spanning om te gaan:

- Een accent leggen op de eigen boodschap en traditie (eigenheid centraal). Het gevaar is isolement en een kloof met de samenleving;
- Zoeken naar wegen om in contact te komen of te blijven met de samenleving (openheid centraal). Hierbij schuwt ze nieuwe vormen niet. Het gevaar is dat het specifieke eigene van de kerk verdampt en een eigen geluid ontbreekt;
- Het midden van de eerste twee opties. De kerk is gastvrij, maar zonder navolging van Jezus zal er geen vrucht ontstaan. Het evangelie is mooi en warm, maar ook confronterend. *Conform* en *challenge* horen bij elkaar (Stoppels, 2009, p. 31).

2.5 Conclusie

Zending is altijd nauw verbonden met opvattingen over heil. De heilsopvattingen beïnvloeden de missionaire praktijk. Verschillen in de heilsopvattingen kunnen ontstaan door verschillende

theologische benaderingen. Met name verschillen tussen een *creation-centered* en een *redemption-centered* benadering kunnen leiden tot grote verschillen in de missionaire praktijk en de heilsopvattingen. Een veranderende context kan de missionaire praktijk beïnvloeden en daarmee ook nieuwe perspectieven in de heilsopvattingen bieden. De kerk en haar missionaire praktijk heeft in de geschiedenis vele transformaties doorgemaakt en door de kracht van de Heilige Geest in elke context het belang van Jezus zichtbaar gemaakt. In de 20^e eeuw zijn er in de Europese samenleving veel verschuivingen geweest die grote invloed hadden op de missionaire praktijk en de heilsopvattingen. Zo is Europa veranderd van een moderne christelijke samenleving in een postmoderne postchristelijke samenleving. De kerk kreeg minder macht en kon mensen niet langer dwingen tot geloof. De kerk neemt in deze veranderende context afscheid van haar hegemone idealen en richt zich steeds meer op het dienen van mensen en hen voorzien in hun behoeften. De kerk is meer eschatologisch en holistisch gaan denken. Hierdoor is men meer gericht op de transformatie van de schepping door Gods Koninkrijk. De veranderende context zorgt voor spanningen in de identiteit van de kerk, haar heilsopvattingen en haar missionaire praktijk. De vraag die opkomt is hoe kerken het belang van Jezus in een postmoderne postchristelijke context zichtbaar maken in hun missionaire praktijk en wat daarbij de heilsopvattingen zijn.

3. Welke heilsopvattingen in relatie tot zending komen naar voren uit recent onderzoek?

Naar aanleiding van de resultaten uit recente onderzoeken naar missionaire praktijken worden in dit hoofdstuk hedendaagse heilsopvattingen beschreven die christenen vandaag de dag motiveren in hun missionaire praktijk. Het hoofdstuk start met de resultaten van het onderzoek van Wall (2014). Wall heeft onderzoek gedaan naar de relatie tussen soteriologie, missiologie en pedagogiek in drie praktijken van *fresh expressions* in het Verenigde Koninkrijk. Vervolgens zijn de resultaten van een onderzoek van James (2018) onder 105 kerkplantingen in Seattle, een plaats in de Verenigde Staten, beschreven. Dit onderzoek beschrijft hun theologie en praktijk. Als laatste zijn de resultaten van het onderzoek van Ten Voorde (2018) beschreven. Zij heeft onderzoek gedaan in drie pioniersplekken binnen de PKN en heeft gekeken naar de inhoud van het heil met betrekking tot de soteriologie en de persoon en het werk van Jezus Christus. Vanuit missiologische literatuur komt Ten Voorde tot verschillende dimensies en inhouden van heil. De resultaten van haar praktijkonderzoek zijn beschreven vanuit deze dimensies en inhouden van heil. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie.

3.1 Onderzoek onder drie *fresh expressions* in het Verenigd Koninkrijk

Wall (2014) heeft in 2014 onderzoek gedaan naar de relatie tussen soteriologie, missiologie en pedagogiek in drie praktijken van *fresh expressions*. Een *fresh expression* is een vorm van kerk-zijn in een veranderde cultuur en is gericht op de behoeften van mensen die geen lid zijn van een kerk.

Uit het onderzoek blijkt dat twee van de drie *fresh expressions creation-centered* georiënteerd zijn en deze benadering in de missionaire praktijk toepassen. Eén van deze onderzochte *fresh expressions* kent zelfs helemaal geen *redemption-centered* benadering. De leider hiervan, die wel vanuit deze benadering is opgevoed, lijkt hier nog wel eens over na te denken, maar zal deze in ieder geval niet in de praktijk toepassen. Eén *fresh expression* communiceert naar buiten de *creation-centered* benadering, maar blijkt in hun missionaire praktijk vooral gevoed te worden door de *redemption-centered* benadering. Alle *fresh expressions* geven aan dat het top-downspreken niet goed ontvangen wordt door de mensen in de postchristelijke context. Het top-downspreken uit zich in soteriologie en de missionaire praktijk. Een *redemption-centered* benadering met termen als zonde, rechtvaardiging en hel zal automatisch het gevoel van een top-downbenadering oproepen. Een *creation-centered* benadering heeft niet deze top-downbenadering in haar soteriologie en daarmee niet in haar missionaire praktijk. Wat veel kerken volgens Wall nodig hebben is hoe ze vanuit een *redemption-centered* benadering bottom-up hun boodschap kunnen communiceren/onderwijzen (Wall, 2014). Uit het onderzoek blijkt verder dat alle *fresh expressions* in hun missionaire praktijk insteken op het aangaan van relaties en het winnen van vertrouwen. Wall (2014) benadrukt dat het voor een kerk die een *redemption-centered* benadering wil communiceren belangrijk is om allereerst vertrouwen te winnen. Juist omdat het kwetsbaar is om tegen iemand te zeggen dat diegene zondig is en niet leeft zoals Gods het bedoeld heeft. De *fresh expression* in het onderzoek met een *redemption-centered* benadering hanteert een relationele vorm van evangelisatie met als doel om de mensen te transformeren in een aanbidde gemeenschap. Het fundament van deze gemeenschap is het (zuivere) Woord. Uit het onderzoek blijkt dat *fresh expressions* met een *creation-centered* benadering geloven zien als een reis, in plaats van een verandering in één moment. Het geloof wordt vanuit deze benadering vooral geuit in de goede daden van een mens en niet in het belijden van de naam van God. De praktijk van de missie richt zich op relaties waarin vertrouwen centraal staat en waarin iedereen participeert met zijn eigen kijk op de wereld. Vanuit de relatie die ontstaat, hopen de *fresh expressions*

dat mensen Christus leren kennen. De nadruk bij de *fresh expressions* ligt op het aanwezig zijn als christen en daarmee op een indirecte vorm van het communiceren van het evangelie. De kerk nodigt mensen uit tot een alternatieve levenswijze die gebaseerd is op het christelijke evangelie. Mensen kunnen zo ervaren dat God in ieder mens present is. De nadruk op het heil ligt in het transformeren van het leven in het hier en nu (Wall, 2014).

Wanneer het onderzoek van Wall representatief is voor de 1000 nieuwe gemeentes in Engeland, laat het zien dat de beweging van *fresh expressions* niet consistent is in haar theologie. Daarnaast toont het onderzoek dat er onder veel kerken een identiteitscrisis is, wat kan leiden tot ambivalentie in de missie en praktijken van de kerken. Omdat de context kritisch is op het klassieke christelijke verhaal dat voortkomt vanuit de *redemption-centered* benadering, ziet Wall dat kerken dit verhaal niet meer vertellen. Doordat dit verhaal niet meer verteld wordt, kunnen nieuwe christenen verward raken. In deze context moet volgens Wall eerst nagedacht worden wat het christelijke verhaal is dat kerken willen vertellen, om vervolgens te kijken hoe dit verteld moet worden. Wanneer alleen de context het verhaal inkleurt, is de kerk geen contextuele kerk. De eeuwenoude boodschap wordt dan niet langer vertaald in de context. Wanneer kerken niet langer vanuit een *redemption-centered* benadering het evangelie willen communiceren, moeten zij zich afvragen of zij nog wel met de klassieke doop en het klassieke avondmaal willen werken. Die praktijken zijn immers theologisch gekleurd vanuit een *redemption-centered* benadering. Naar aanleiding van zijn onderzoek beveelt Wall aan om mensen zo op te leiden, dat zij zowel in een kerkelijke als een niet-kerkelijke context het evangelie direct en indirect kunnen communiceren. Voor het indirect communiceren moeten echter wel allereerst pedagogische modellen ontwikkeld worden (Wall, 2014).

3.2 Onderzoek bij kerkplantingen in Seattle in de V.S.

James heeft van 2014 tot en met 2016 onderzoek gedaan naar de theologie en praktijk van 105 nieuwe kerkplantingen in Seattle (Verenigde Staten). Naar aanleiding van dit onderzoek heeft James in 2018 het boek *Church Planting in Post-Christian Soil* geschreven (James, 2018).

Vanuit het onderzoek onder de nieuwe kerken blijkt dat de kerken, ondanks verschillen in hun soteriologie, de intenties van God willen tonen in hun missionaire praktijk door hun christelijke normen en waarden uit te leven in het publieke domein. Verder zijn alle kerken betrokken in de wereld en leven ze niet apart van de wereld. Zo willen nieuwe kerken een gemeenschap vormen waar alle mensen bij mogen horen en geliefd worden. Gedeelde rituele en informele maaltijden staan centraal en komen regelmatig terug in de missionaire praktijk van kerk-zijn. Verder heeft aanbidding een belangrijke rol in de kerken. Veel kerken kennen kleine (Bijbel)groepjes. Persoonlijk Bijbellezen en bidden worden als minder belangrijk gezien, al wil nog steeds 64 procent van de kerkleiders dat wel stimuleren. De kerken willen de niet-kerkelijke mensen bereiken. Hierbij ontwijken ze straat evangelisatie en kiezen ze eerder voor een relationele benadering. Veel kerken maken in hun missionaire praktijk gebruik van de digitale revolutie (James, 2018).

3.2.1 De heilsopvattingen en missionaire praktijk van vier modellen van kerkplantingen

Naast de bovenstaande overeenkomsten in de missionaire praktijk zijn er verschillen aanwezig in de soteriologie van de kerkplantingen. Deze heilsopvattingen hebben vervolgens weer invloed op de missionaire praktijk van de kerkplantingen. James beschrijft de volgende vier modellen van kerkplantingen, waarin hedendaagse heilsopvattingen zichtbaar worden die de kerkplantingen motiveren en waarin zichtbaar wordt hoe dit hun missionaire praktijk beïnvloedt:

Great Commission Team

Deze kerken hebben meestal een evangelische achtergrond. De kern van het evangelie is volgens deze kerken dat Jezus de zondige mens redt. De zonde verdient de straf van God. Jezus heeft deze straf van God gedragen in Zijn leven en sterven. De mens kan door in Jezus te geloven en zich te bekeren gered worden van de straf van God over de zonde. De redding via Jezus heeft vervolgens invloed op het hele leven van de mens. De mens zal zich door Gods genade geliefd weten en de vreugde en volheid ervaren van het nieuwe leven in Jezus. In dit nieuwe leven wordt God ervaren als een voorziener in financiën en strategische keuzes. Verder zorgt Hij voor openingen in gesprekken met niet-religieuze mensen. God is erbij en helpt de gelovigen. De gelovigen ontvangen een roeping vanuit de zendingsopdracht van Jezus om Zijn boodschap te delen en discipelen te maken. Deze zendingsopdracht, maar ook de Heilige Geest en de liefde van God, motiveren de gelovigen in hun missionaire praktijk. Verder worden de gelovigen gemotiveerd in hun missionaire praktijk door de gedachte dat alle mensen het evangelie nodig hebben. Deze heilsopvattingen worden zichtbaar in de aanbiddingsliederen, de doop en de getuigenissen van de gelovigen. De praktijk van het 'maken van discipelen' wordt in deze nieuwe kerken gekenmerkt door relationele evangelisatie. In deze vorm van evangelisatie wordt eerst gezocht naar gemeenschappelijke grond tijdens verschillende activiteiten zoals een buurtfeest. In de relaties die ontstaan, wordt gezocht naar openheid voor het Woord en mensen worden uitgenodigd voor kleine studiegroepen (James, 2018, pp. 86 - 104).

Household of the Spirit

Kerken binnen dit model zijn vaak gekoppeld aan een etnische groep en/of zijn onderdeel van een wereldwijde charismatische denominatie of pinksterdenominatie. Het werk van de Heilige Geest kent een belangrijke plaats in hun heilsopvattingen. De kerken zijn de genezende handen van God in deze wereld door de kracht van Christus en de Heilige Geest. De wereld buiten de kerk is verloren en vervreemd van God. De wereld heeft Gods aanraking en genezing nodig, waardoor hun ziel gered wordt. De kerk is de plek waar Gods wonderbaarlijke aanwezigheid en kracht ervaren kan worden en waardoor genezing van lichaam en ziel mogelijk is. De gelovigen ontvangen tijdens de diensten genadegaven, die de gelovigen vervolgens in de wereld moeten inzetten. De Bijbel en de Heilige Geest tonen Gods persoonlijke openbaringen als antwoord op het gebed. In deze openbaringen toont God Zijn betrokkenheid in het dagelijkse leven van de gelovigen. Daarnaast toont God in deze openbaringen dat Hij weet waar de persoon mee worstelt waardoor de persoon zich gekend weet. Dit zorgt voor emotionele momenten en gebeurtenissen, waarin Gods liefde en Zijn leiding ervaren wordt. De getuigenissen van deze ervaringen zijn het bewijs van Gods aanwezigheid in het dagelijkse bestaan. De gelovigen zijn gehoorzaam aan de wil van God die Hij toont in de Bijbel. De gehoorzaamheid wordt zichtbaar in het streven naar heiligheid, in toewijding en aanbedding, in het financiële geven en in het persoonlijk getuigen. De gelovigen vormen samen een geloofsfamilie die bekrachtigd wordt door de Heilige Geest. Vanuit deze heilsopvattingen vloeit een missie voort waarin de gelovigen hun persoonlijke ervaringen met niet-gelovigen delen en hen uitnodigen voor de dienst. Deze kerken maken veel minder gebruik van vriendschapsevangelisatie en meer van het 'kom en zie' in de dienst. (James, 2018, pp. 104 - 112).

New Community

Deze kerken zijn niet gekoppeld aan een denominatie. Ze zijn progressief en hebben geen expliciet geformuleerde heilsopvattingen. Verschillende heilsopvattingen worden omarmd. Er wordt als collectief gezocht naar waarheid, onder andere in gebed en de dialoog. Deze kerken omarmen in hun heilsopvattingen het mysterie. De kerken hebben eigen ontwikkelde sacramentele en liturgische

praktijken. In deze liturgische praktijken worden technologie, rituelen en de omliggende cultuur zoals kunst verwerkt. Door het gebruik van de verschillende praktijken zit hun theologie vol ambivalentie. Alle elementen van het leven spelen in deze kerken een rol en overal is Gods mysterieuze aanwezigheid te vinden. Sommige kerken omarmen ook Yoga, waarin interreligieuze openheid naar voren komt. De gemeenschap met elkaar, zoals tijdens de maaltijd, is volgens deze kerken de manifestatie van het evangelie zelf. De missie van deze kerken is daarmee de gemeenschap zelf. De missie richt zich vooral op de behoeften van mensen in een gemeenschap. Een liefdevolle gemeenschap met bijzondere en radicale gastvrijheid leidt volgens deze kerken tot transformatie. Ieder mens wordt in de gemeenschap gezien als gelijke en mag erbij horen. De kerken tonen in het hier en nu hun eschatologische verwachtingen. Deze kerken staan veelal tegenover het dogmatische en tegenover een exclusieve visie waarin de mensen uit de wereld gedoopt en bekeerd moeten worden. Deze kerken omarmen juist de progressieve culturele normen en waarden van de huidige samenleving. Deze kerken staan vaak voor inclusiviteit, belevingsaanbidding waarin iedereen kan participeren, niet-hiërarchisch leiderschap en niet-traditionele bijeenkomsten. Verder krijgt het gesprek, waarin goed naar elkaar geluisterd wordt, prioriteit in de missionaire praktijk. Het is belangrijk dat men authentiek is, transparant is over eigen zwakheid en open staat voor de ander. De gemeenschappen voeren geen politieke actie, maar spreken zich wel uit over zaken als LHBT, inclusie, politieke incorrectheid, ecologie en immigratie (James, 2018, pp. 112 - 125).

Neighborhood Incarnation

Deze kerken zijn gelinkt aan verschillende stromingen, zoals evangelische, progressieve en protestantse stromingen. Deze kerken geloven dat heel de wereld van God is en daarmee ook de buurt waarin zij wonen. De kerken geloven dat God aanwezig is in alle onderdelen van het dagelijkse leven en dat Hij bouwt aan Zijn Koninkrijk. De transformatie van de hele wereld zal volledig worden in het eschaton. Deze kerken volgen het incarnatiemodel en zoeken, als volgers van Jezus, Gods aanwezigheid in de eigen omgeving. De kerken sluiten zo aan bij Gods missie in hun buurt. Deze heilsopvattingen leiden tot een holistische missie waarin enerzijds de cultuur omarmt wordt en anderzijds kritisch gekeken wordt naar de cultuur. In deze missie handelt de kerk als de handen en voeten van Jezus. Vanuit deze missie kan iedereen zich bewust worden van Gods liefde in Jezus en Zijn plan met de wereld. Deze kerken hebben gastvrijheid hoog in het vaandel staan. Dit brengen ze veelal in de praktijk door plekken te ontwikkelen in de buurt waar betekenisvolle relaties kunnen ontstaan. Vanuit de relaties en het gezamenlijke meewerken aan Gods missie zetten de kerken zich in voor het goede in de buurt (James, 2018, pp. 125-136).

De kerkplantingen in de bovenstaande modellen tonen volgens James aan dat de Heilige Geest ook werkt in een postchristelijke, postmoderne samenleving. Andere kerken in een vergelijkbare context kunnen leren om een holistische lokale missie te omarmen, waarbij de kerk present is en uit is op een betere toekomst voor de buurt. Hierbij is het goed als kerken prioriteit geven aan gastvrijheid, ze relaties aangaan en alle mensen bij de gemeenschap mogen horen. Verder kunnen kerken leren dat het goed is om langdurige relaties te stimuleren door middel van praktijken waarbij de focus ligt op familie, geloof, vrienden en voedsel. Het stimuleren van langdurige relaties vormt een tegengeluid in een internetwereld waarin relaties vluchtig zijn. De kerken in deze context mogen volgens James naast het present-zijn, wel meer getuigen van de inhoud waar ze voor staan (James, 2018, pp. 207-355).

3.3 Onderzoek bij drie pioniersplekken van de Protestantse Kerk Nederland

Ten Voorde (2018) heeft onderzoek gedaan naar de visie over de inhoud van het geloof van de leiders van drie pioniersplekken binnen de PKN. De door haar onderzochte plekken zijn: Geloven in Moerwijk (Den Haag), De Brug (Huizen) en Windkracht 3pt0 (Noordwijk) (Ten Voorde, 2018).

3.3.1 Dimensies en inhouden van heil

Ten Voorde (2018, p. 27) beschrijft in haar onderzoek allereerst de volgende vijf dimensies van heil die in verband worden gebracht met de soteriologie, de persoon en het werk van Jezus Christus:

- De **spirituele dimensie** omvat de verbinding met het transcendente, met God, en is gericht op het innerlijke, op de spirituele mens, op de ziel;
- De **lichamelijk psychische dimensie** betreft het psychisch en lichamelijk welbevinden van een mens in haar bestaan in deze wereld;
- De **sociaaleconomisch-politieke dimensie** kent heil dat zichtbaar wordt door bevrijding en/of vooruitgang op sociaalmaatschappelijk, economisch en/of politiek vlak;
- De **cultureel-religieuze dimensie** van heil richt zich op het erkennen en beschermen van andermans culturele of religieuze identiteit;
- De **kosmisch-ecologische dimensie** van heil omvat de (zorg voor de) natuur, de integriteit van de schepping en de relatie van mens en schepping (Ten Voorde, 2018, p. 27).

Vervolgens beschrijft Ten Voorde (2018, pp. 27-29) elf inhouden van heil. Deze inhouden kunnen gestalten krijgen binnen een of meerdere van bovenstaande dimensies:

1. Redding van zonde;
2. Verbonden zijn met God;
3. Tot wasdom komen: Het beste in de mens en mensheid komt naar voren en de genade van God en de rijkdom van Christus worden ontdekt;
4. Ontvangen van goddelijke genezing in het lichamelijke en psychische bestaan in deze wereld;
5. Bevrijding van schaamte, onmacht en eenzaamheid waardoor mensen (weer) in relatie tot anderen komen te staan;
6. Bevrijding van zelfgerichtheid;
7. Verzet tegen en bevrijding van kwaad als onrecht en onderdrukking;
8. Verzet tegen en verlossing van culturele afgoden;
9. Verzoening tussen en het samenbrengen van mensen en (bevolkings)groepen;
10. Erkenning van andermans cultureel-religieuze identiteit;
11. Zorg voor, en herstel van (de relatie met) de schepping (Ten Voorde, 2018).

3.3.2 Inhouden van heil in de pioniersplekken

Ten Voorde (2018, pp. 57-62) komt op basis van de resultaten van het praktijkonderzoek tot verschillende conclusies die in deze paragraaf worden uitgewerkt.

De inhoud van heil *'het verbonden zijn met God'* (2) en *'de bevrijding van schaamte, onmacht en eenzaamheid'* (5) krijgen in elk van de drie pioniersplekken enige of veel aandacht. In de ene pioniersplek is Jezus Christus degene die Gods liefde openbaart, degene die een voorbeeld is en degene die de weg toont naar het volle leven. In een andere pioniersplek ligt de nadruk meer op de overgave aan en bekering tot Christus. Daarnaast ligt de nadruk meer op verzoening en vergeving, waardoor een relatie met God mogelijk wordt. *'Bevrijding van schaamte, onmacht en eenzaamheid'*

(5) wordt zowel door de literatuur als door sommige pioniersplekken verbonden met de tegenwoordigheid van Christus en de overgave aan God. Het heil in pioniersplekken wordt zichtbaar als gelovigen mensen helpen met het krijgen of hebben van contact of een (verdiepende) relatie met God en/of Jezus (Ten Voorde, 2018).

Andere inhouden van heil komen niet in elke pioniersplek voor. Wel kan een inhoud van heil in de ene pioniersplek veel aandacht krijgen en in de andere weinig, slechts deels of helemaal geen aandacht krijgen. Daarnaast kan per pioniersplek een inhoud van heil van betekenis verschillen. Dit kan mede bepaald worden doordat er andere nadrukken gelegd worden op wie Jezus is en wat Zijn werk betekent (soteriologie). Alleen de inhoud *'verzet tegen, en verlossing van culturele afgoden'* (8) komt niet voor onder de pioniersplekken (Ten Voorde, 2018).

3.3.2.1 De inhouden die voorkomen onder (een of twee van) de pioniersplekken

De inhoud *'redding van zonde'* (1) wordt in meerdere pioniersplekken in de praktijk gebracht. Zonde en schuld krijgen in de pioniersplekken definities van 'morele schuld' of 'verbroken relatie tegenover God' tot 'het tekortschieten van de mens naar zichzelf en naar anderen'. Het heil krijgt gestalte als mensen hiervan verlost worden door God of als zij de huidige geschonden status van de mens aanvaarden en accepteren, waardoor psychisch herstel mogelijk is. De redding van zonden wordt in verband gebracht met dat wat scheiding brengt tussen mensen en het door Christus worden verzoend met datgene waarin een mens tekortschiet. Hierbij wordt de notie van hemel en hel niet ontkend, maar naar de achtergrond geplaatst, omdat deze niet bruikbaar is. Wanneer zonde als morele schuld door een pioniersplek bewust niet als inhoud van heil wordt gezien, wordt ook afstand genomen van het verzoend moeten worden met God door Christus. Verder wordt redding van zonde in verband gebracht met dat wat mensen in de greep houdt. Het heil is dan Gods overwinning op het kwaad door het lijden, de dood en opstanding van Jezus Christus. Daarnaast wordt redding van zonde in de praktijk in verband gebracht met de menselijke onmacht tot het hebben van een relatie met God. Het heil wordt vervolgens verbonden aan Christus' dood en opstanding. Verder wordt redding verbonden aan het gemeenschap hebben met de drie-enige God door de Geest. Door de gemeenschap met God ontstaat ook gemeenschap met elkaar en met de schepping. Wanneer redding van zonde in de praktijk in verband wordt gebracht met het losgesneden zijn van het door God bedoelde spirituele bestaan, wordt niet gesproken van 'redding'. Wel wordt er gesproken van het (weer) toegang krijgen tot het geloof, tot God, tot het spirituele, in het leven hier en nu (Ten Voorde, 2018).

'Dat het beste in de mens naar voren komt, zij tot wasdom komt en de rijkdom van culturele en religieuze contexten wordt ontdekt' (3), is een inhoud van heil die in de ene pioniersplek (vrij) veel aandacht krijgt en in de andere weinig. Deze inhoud van heil wordt vanuit het praktijkonderzoek in verband gebracht met de verzoening die Christus geeft op het gebied van problemen en overwinningen van alledag (Ten Voorde, 2018).

De inhoud *'het ontvangen van goddelijke genezing'* (4) komt in de praktijk van de pioniersplekken alleen naar voren in de vorm van psychische genezing. De genezing kan in verband gebracht worden met ontvangen van Gods liefde en vergeving en met heiliging die door Christus en de heilige Geest een plaats krijgt in het leven. De genezing wordt gezien als teken van Gods (komende) heerschappij (Ten Voorde, 2018).

'Bevrijding van zelfgerichtheid' (6) en daarmee van een te groot verlangen naar welvaart en veiligheid waardoor mensen elkaar en de schepping beschadigen, krijgt enige aandacht binnen de

pioniersplekken. Echter is het veelal niet gekoppeld aan welvaart en veiligheid, maar aan het loskomen van persoonlijke problemen, omstandigheden en/of kwetsbaarheid. Dit loskomen komt door de nabijheid van God door Christus en doordat mensen zich geliefd en aanvaard weten. Mensen vinden in het geloof hun identiteit en kracht om beter om te gaan met eigen kwetsbaarheid en omstandigheden (Ten Voorde, 2018).

De inhoud *'het verzet tegen, en de bevrijding van kwaad als onrecht en onderdrukking'* (7) krijgt aandacht binnen alle pioniersplekken. Dit vanuit het geloof dat God rechtvaardig is, Hij onderdrukking niet accepteert en de Geest een rechtvaardige samenleving uitwerkt. De overwinning van God op het kwaad door Jezus' leven, lijden, dood en opstanding zijn verbonden aan deze inhoud van heil. Overgave aan en de relatie met God kan mensen veranderen, waardoor er heelheid in gebrokenheid ontstaat (Ten Voorde, 2018).

'Verzoening tussen, en het samenbrengen van mensen en (bevolkings)groepen' (9) is een inhoud die ook aandacht krijgt binnen pioniersplekken. De gemeenschappen zelf zijn hier voorbeelden van. Deze inhoud wordt in verband gebracht met de liefde van God en de ontmoeting met Jezus, waardoor mensen een andere houding krijgen en ze in staat zijn relaties met anderen te herstellen en te behouden (Ten Voorde, 2018).

Pioniersplekken *'omarmen culturele diversiteit'* (10). Bijvoorbeeld vanuit het geloof dat God van diversiteit houdt en dat de Geest in de wereld werkt. Verder wordt Jezus in een van de pioniersplekken (vooral) gezien als een belangrijk voorbeeld voor alle verschillende religieuze tradities. Een pioniersplek legt bewust de nadruk op het erkennen, waarderen en beschermen van de cultureel-religieuze identiteit van individuen en bevolkingsgroepen. Dit vanuit het geloof dat alle mensen zijn gestempeld door het beeld van God. Waar de aandacht voor erkenning van een andere cultureel-religieuze identiteit het kleinst is (zonder afwezig te zijn), is de uitnodiging God toe te laten en Jezus Christus te volgen het sterkst aanwezig (Ten Voorde, 2018).

'Zorg voor, en herstel van (de relatie met) de schepping' (11) krijgt in de pioniersplekken nauwelijks aandacht. Wel is er oog voor de visie dat heil heel de schepping betreft (Ten Voorde, 2018).

3.3.3 Inhoud van heil en de koppeling met Jezus Christus en Zijn werk

Het heil in de pioniersplekken richt zich volgens Ten Voorde (Ten Voorde, 2018, pp. 57-62) veelal op het concrete in het hier en nu. Hierbij wordt (door aanhaken bij het werk van de Heilige Geest) ingespeeld op de dagelijkse behoeften en concrete vragen en problemen van mensen. Dit heil wordt ervaren in het krijgen van en steuntje in de rug en het ervaren van innerlijke rust, houvast, troost en veiligheid, erkenning en aanvaarding. Verder kan gesproken worden van heil als mensen (door Christus) opbloeien, eigenwaarde krijgen, ten positieve veranderen, loskomen van omstandigheden en verder kunnen waar het eerder vastliep, psychische genezing ervaren en misgelopen relaties worden hersteld. Een pioniersplek als warme en liefdevolle gemeenschap speelt een belangrijke rol als zij zichtbaar en positief aanwezig is en een stabiele factor is in het leven van mensen. Dit heil geeft het leven (nog) meer waarde. In dit heil tonen zij de liefde en nabijheid van God en worden tekenen van het Koninkrijk van God zichtbaar (Ten Voorde, 2018).

In elke pioniersplek krijgt Jezus een plaats. Er wordt echter geen eenduidige visie gegeven op wie Hij is en wat Hij doet. Zo wordt de persoon en het werk van Jezus op verschillende manieren verbonden aan de inhoud van het heil. Jezus wordt bijvoorbeeld gezien als degene die kwam om de liefde van

God en het volle leven aan mensen te tonen. Jezus was een uniek voorbeeld, maar daarmee niet de enige toegang tot God. Verder wordt Jezus gezien als Hij die door Zijn lijden, dood en opstanding het kwaad heeft overwonnen (ook met concrete, alledaagse betekenis), als verlosser en bevrijder. Zonder Jezus is geen verzoening met God mogelijk. Daarnaast wordt Jezus gezien als heilmeester, iemand die mensen ziet, steun biedt en zorgen wegneemt. Verder wordt Jezus gezien als de Zoon van God die vergeving, heiliging en genezing schenkt, die maakt dat een mens tot bekering komt en ten positieve kan veranderen.

Jezus heeft in alle pioniersplekken een plaats, maar het heil wordt niet in elke pioniersplek in verband gebracht met de persoon en het werk van Jezus Christus. Binnen de pioniersplekken zijn accenten te vinden die hun wortels hebben in verschillende soteriologische tradities. Echter zijn klassieke scheidslijnen tussen orthodoxie en een meer liberaal christendom in de praktijk niet zo helder als wellicht verwacht. De drie pioniersplekken laten allen een brede visie op heil zien. Heil wordt betrokken op zowel het materiële als op het spirituele. Het begrip 'zonde' krijgt in alle drie de onderzochte pioniersplekken eigen definities, die een bepalende factor vormen voor de visie op heil en het verband dat (al dan niet) wordt gelegd met de persoon en het werk van Jezus Christus. Het heil met betrekking tot het hiernamaals krijgt in de ene pioniersplek wel een plaats en in een ander pioniersplek minder of niet. Hemel en hel geven in enkele gevallen onderliggende missionaire motivatie, maar zijn geen onderdeel van de boodschap die wordt uitdragen. 'Hemel' en 'hel' roepen soms verlegenheid op en/of worden 'onbruikbaar' geacht (Ten Voorde, 2018).

3.4 Conclusie

De recente onderzoeken tonen aan dat verschillende heilsopvattingen christenen motiveren in hun missionaire praktijk in een postmoderne, postchristelijke samenleving. Zo blijkt dat de liefde van God en de kracht van de Heilige Geest grote motivatoren zijn in de missionaire praktijk. Onderlinge verschillen in de heilsopvattingen zijn veelal te herleiden naar de verschillende stromingen waar de kerken uit voortkomen. Zo zijn er grote verschillen tussen traditionele evangelische stromingen, charismatische stromingen en pinksterstromingen en tussen protestantse liberale stromingen. Grote verschillen in de heilsopvattingen worden zichtbaar tussen kerken die een *creation-centered* en/of een *redemption-centered* benadering hanteren. Deze verschillen hebben grote invloed op de missionaire praktijk. Uit de onderzoeken blijkt dat een *redemption-centered* benadering in een postmoderne, postchristelijke samenleving al snel als top-down wordt ervaren. Thema's als hemel en hel krijgen minder een plaats, omdat deze verlegenheid oproepen. Kerken lijken hierdoor in hun communicatie naar buiten te kiezen voor een *creation-centered* benadering, die meer als bottom-up wordt ervaren. Klassieke scheidslijnen tussen orthodoxie en een meer liberaal christendom worden hierdoor minder helder. Deze verschuivingen kunnen leiden tot interne spanningen en een ambivalente theologie, omdat de identiteit van veel kerken van oorsprong gevormd wordt door de *redemption-centered* benadering. Kerken zijn zoekende hoe ze de *redemption-centered* benadering bottom-up kunnen communiceren in haar missionaire praktijken of hoe ze juist klassieke praktijken zoals avondmaal en doop kunnen losmaken van de *redemption-centered* benadering. Een belangrijke vraag voor deze thesis is de heilsopvattingen van de PGR zijn en wat voor benadering(en) in het buurtpastoraat in de wijk Kleipetten worden toegepast.

Uit de recente onderzoeken blijkt verder dat kerken in een postmoderne, postchristelijke samenleving steeds meer een holistische missie krijgen. Een holistische missie kent verschillende dimensies, zoals de spirituele dimensie, de lichamelijke psychische dimensie, de sociaaleconomisch-politieke dimensie,

de cultureel-religieuze dimensie en de kosmisch-ecologische dimensie van het heil. De dimensies die Ten Voorde beschrijft, geven een overzichtelijk kader waarin de definitie van het heil binnen de missionaire praktijk van het buurtpastoraat onder te verdelen is. De kosmisch-ecologische dimensie lijkt in de recente onderzoeken de minste aandacht te krijgen. De focus van het heil in de missionaire praktijk van de recente onderzoeken ligt vooral op het concrete in het. Het heil met betrekking tot het hiernamaals krijgt minder aandacht. De vraag is of deze focus ook te ontdekken is in het buurtpastoraat van de PGR.

Ondanks verschillen in de soteriologie richten kerken zich in een postmoderne, postchristelijke context steeds meer op een betere toekomst voor de buurt en omarmen zij de lokale identiteit en de lokale missie van de buurt. In deze wereld willen kerken een gastvrije gemeenschap zijn, waarin langdurige relaties ontstaan, mensen zich thuis voelen, zich geliefd weten en waarin iedereen gelijk is. In deze gemeenschap kunnen de mensen met hun eigen kijk op de wereld participeren. In de missionaire praktijk wordt een focus gelegd op familie, geloof, vrienden en voedsel. Uit de interviews in dit onderzoek onder vrijwilligers van het buurtpastoraat in de PGR moet blijken of (enkele) elementen hiervan zijn terug te vinden.

Kerken in een postmoderne, postchristelijke context kiezen niet voor straatevangelisatie, maar voor een relationele benadering waarin het vertrouwen van de ander wordt gewonnen. Kerken hebben veelal minder een getuigend karakter in de vorm van evangelisatie of sociale actie, maar evangeliseren meer op een indirecte manier door present te zijn. De vraag komt op of ook in het buurtpastoraat in de PGR meer nadruk wordt gelegd op een relationele benadering en een indirecte manier van evangeliseren.

4. Wat is het buurtpastoraat in Rijnsburg in de wijk Kleipetten en welke missionaire praktijken zijn hieraan verbonden?

In dit hoofdstuk volgt eerst een beschrijving van de context van het buurtpastoraat in het dorp Rijnsburg, specifiek in de wijk Kleipetten. Vervolgens wordt de context van de PGR en enkele notities uit het beleidsplan, *kerk in de Klei* (KidK), beschreven. Om zicht te krijgen op het beleid van KidK zijn enkele elementen uit het beleidsdocument KidK van de wijkraad Kleipetten beschreven. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie.

4.1 Gemeente Rijnsburg

De PGR bevindt zich in het dorp Rijnsburg. Rijnsburg is een woonkern in de gemeente Katwijk in Zuid-Holland. Op 1 januari 2006 is de burgerlijke gemeente Rijnsburg gefuseerd met de gemeente Katwijk en Valkenburg tot de nieuwe gemeente Katwijk met 65.320 inwoners (30 maart 2020). Rijnsburg heeft 15.440 inwoners met een bevolkingsdichtheid van 2.652 inwoners per vierkante kilometer. (OpenInfo, 2020).

4.2 Wijk Kleipetten

De wijk Kleipetten heeft 2750 inwoners, waarvan 1440 mannen en 1310 vrouwen. De wijk heeft totaal 1010 huishoudens, die bestaan uit 220 eenpersoonshuishoudens, 320 huishoudens zonder kinderen en 480 huishoudens met kinderen. Het gemiddeld aantal mensen per huishouden in de wijk Kleipetten is 2,7. De leeftijdsindeling is te zien in onderstaande grafiek. Hieruit blijkt dat in de wijk Kleipetten mensen uit alle leeftijdsgroepen wonen, maar dat de grote meerderheid bestaat uit mensen in de leeftijd van 25 tot 65 jaar (OpenInfo, 2020).

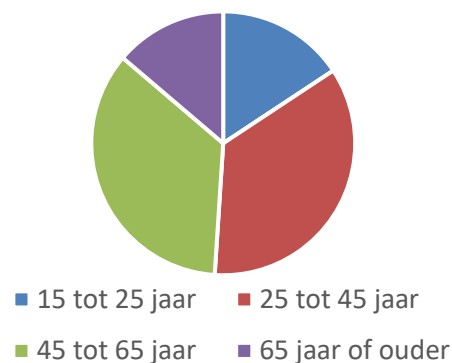
Van de 2750 inwoners zijn 1220 ongehuwd, 1350 gehuwd, 90 gescheiden en 90 verweduwd.

Verder kent de wijk 2480 inwoners met een Nederlandse achtergrond. Dat is 86,9 procent van alle inwoners. Daarmee zijn 270 inwoners, 13,1 procent, afkomstig uit een ander land. De wijk Kleipetten heeft een hoger aantal mensen met een Nederlandse achtergrond dan het landelijke gemiddelde van 76,4 procent

(OpenInfo, 2020). De gemiddelde woningprijs in de wijk Kleipetten is 378.000 euro. Van alle woningen is 7 procent huurwoning. Naast woningen huisvest de wijk de grootste begraafplaats van Rijnsburg met een eigen gebouw. Verder kent de wijk geen openbare gebouwen of winkels. Er is wel een open voetbalveldje en een speeltuin.

Van de 2750 inwoners ontvangen 2200 inwoners een inkomen. Het gemiddelde inkomen in de wijk is 29.700 euro. Dit is hoger dan het landelijke gemiddelde, dat ligt op 26.000 euro. In de wijk Kleipetten heeft 2 procent van de huishoudens een laag inkomen onder of rond het sociaal minimum. In de wijk zitten 0 mensen in de bijstand. Daarnaast zijn 60 mensen arbeidsongeschikt, ontvangen 20 mensen een WW-uitkering en 337 mensen een AOW-uitkering (OpenInfo, 2020).

Leeftijd Kleipetten

Figuur 4.1 Leeftijdsindeling van de wijk Kleipetten

Tijdens de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 waren aan de rand van de wijk Kleipetten twee stembureaus. Op basis van de uitslagen wordt zichtbaar dat de christelijke partijen de meeste stemmen krijgen (Katwijk, 2020).

4.3 Protestantse Gemeente Rijnsburg

In de 16^e eeuw werd de Grote of Laurentiuskerk gebouwd. De gemeente die hierin samenkwam werd in 1816 de Hervormde Gemeente Rijnsburg (HGR). Na 20 jaar ontstond er een afscheiding die in 1892 leidde tot de Gereformeerde Kerk Rijnsburg (GKR); de HGR en GKR hadden elk eigen kerkgebouwen. Beide gemeenten groeiden uit tot een familiekerk met een sterke verwevenheid tussen het dorps- en het kerkleven, maar ook tussen het familie- en het kerkverband. In de jaren vijftig van de 20^e eeuw ontstond een dialoog tussen de gemeentes, wat heeft geleid tot ‘Samen op Weg’ in de Protestantse Gemeente Rijnsburg. Een grote motivatie voor de fusie waren de noties dat Jezus Christus, de ‘voor onze zonde gestorven en opgestane Heer en Heiland, het gemeenschappelijk fundament is en dat de wereld moet weten van het komende Koninkrijk van God’. Hoewel dit fusieproces niet zonder slag of stoot verliep, werden steeds meer projecten samen opgepakt en kwam men tot een algemeen beleid. In 2010 werd officieel het formele fusietraject ingezet, wat op 28 december 2017 leidde tot de officiële samenvoeging van de HGR en de GKR in de PGR met anno 2020 drie kerkgebouwen (PGR, 2020).

4.3.1 Beleidsplan *Open Harten*

In het beleidsplan *Open Harten* van de PGR, wat geschreven is voor de periode van 2018 tot en met 2022, worden de missie en de visie als volgt beschreven:

Missie PGR – Wie willen we zijn

‘De Protestantse Gemeente Rijnsburg is een veelkleurige ‘dorpskerk’. Wij geloven in God de Vader en weten ons gemeente van Jezus Christus, die wij belijden als Heer en Verlosser. In leven en werken willen wij ons laten leiden door Gods Geest. De Bijbel beschouwen wij daarbij als het leidende Woord van God. De gemeente is onderdeel van de Protestantse Kerk in Nederland en staat in de actualiteit van de Reformatie. We voelen ons nauw verbonden met de Rijnsburgse gemeenschap en weten ons geroepen om ons hierbinnen in te zetten, om als gemeente het evangelie door te geven en een levend getuige te zijn van onze Heer Jezus Christus. Eenzelfde betrokkenheid voelt de gemeente in gebed, woord en daad met het werk van kerken wereldwijd’ (PGR, 2020).

In het beleidsplan wordt de missie nader toegelicht en wordt de identiteit van de PGR benadrukt:

‘Als PGR leven wij uit de Liefde van Jezus Christus, Gods Zoon, de voor onze zonden gekruisigde en opgestane Heer, die ons leidt door Woord en Geest. In Hem hebben wij Gods Liefde ontmoet, ontvangen wij Zijn Liefde elke dag van ons leven, en willen wij die Liefde doorgeven’ (PGR, 2020).

Visie PGR – Waar willen we naar toe

‘Vanuit deze missie brengt de gemeente haar geloof in praktijk. Als ‘dorpskerk’ willen wij zichtbaar aanwezig zijn in de Rijnsburgse gemeenschap, door onze maatschappelijke betrokkenheid en met een bijzonder oog voor de noden van anderen, zowel geestelijk als materieel. Wij streven er daarom naar een missionaire gemeente te zijn. Een kerkelijke gemeenschap waarin niet alleen de eigen leden zich thuis voelen, maar ook mensen van buiten zich welkom weten. Wij oefenen ons in de relatie met de Heer zodat niet alleen wijzelf maar ook mensen van buiten verrast worden door de relevantie van het christelijk geloof. Wij dragen zorg voor onze leden en bieden ruimte voor een veelkleurige geloofsbeleving. Wij willen dat doen door het aanbod van diverse erediensten, jeugdwerk,

cursussen en ontmoetingsplekken. De Bijbel en de eenheid van het geloof geven de kaders voor deze variatie aan' (PGR, 2020).

In het beleidsdocument worden de woorden 'veelkleurig', 'dorpskerk' en 'missionair' nader toegelicht. De veelkleurigheid uit zich vooral in de verschillende vormen, zodat alle leden zich blijvend betrokken weten bij de nieuwe fusiegemeente. De PGR is van oudsher een dorpskerk met een sterke verwevenheid tussen het dorps- en het kerkleven als ook tussen het familie- en het kerkverband. Dit impliceert volgens het beleidsplan dat de PGR niet naar 'binnen' is gericht, maar vanuit een sterke sociale cohesie juist naar 'buiten' gericht wil zijn met oog voor de Rijnsburgse gemeenschap, de samenleving en wereld om haar heen. Het gericht zijn op 'buiten' wordt gezien als missionair. De PGR geeft in haar beleidsdocument (PGR, 2020) aan dat zij missionair is, *'omdat zij meewerkt aan Gods missie. Dat is het Koninkrijk van de Hemel in deze wereld zichtbaar en ervaarbaar maken door mensen bij Jezus te brengen. Het gaat daarbij in eerste instantie niet om 'doen' maar om 'zijn'. Het gaat ook niet direct om (extra) activiteiten, maar om een hartsgesteldheid, om een houding. Het gaat om een gunnende houding die is gericht op andere gemeenteleden en op gasten. Een houding die is gedreven vanuit bewogenheid met hun leven.'*

In het beleidsplan wordt duidelijk zichtbaar gemaakt dat de PGR zoekende is om haar missionaire beleid meer handen en voeten te geven in een maatschappij die de afgelopen jaren sterk veranderd is. Dit vraagt volgens het beleidsplan om bewustwording hoe gemeente(leden) zichtbaar (willen) zijn voor de samenleving, ofwel 'kerk naar buiten' willen zijn. Daarnaast wordt beschreven dat nog duidelijk gemaakt moet worden welk type missionair gemeente de PGR is, dan wel wil zijn. Verder geeft het beleidsplan aan dat vastgesteld dient te worden wie onder de 'rand' van de gemeente worden verstaan (PGR, 2020).

Het naar buiten gericht zijn beperkt zich niet alleen tot mensen, maar ook tot de aarde die God de mensen heeft toevertrouwd. De aarde is geschapen door God en weerspiegelt de glorie en goedheid van de Maker. Daarom moet duurzaamheid een rol spelen in de PGR (PGR, 2020).

Het beleidsplan noemt dat veel mensen wel interesse hebben en openstaan voor 'geloof', maar dat mensen het geloof los zien van een kerk of gemeente. Dit heeft geleid tot een sterke terugloop in het ledental (met name bij jonge gezinnen en jongeren), waardoor ook de inkomsten terugliepen. Ook het aantal 'actieve' leden neemt af, waardoor steeds meer taken op minder schouders terechtkomen. Een belangrijke uitdaging voor de PGR in de komende periode is het zoeken naar manieren om geloven en gemeente-zijn weer meer in verbinding te brengen. Door deze verbinding wil de PGR alle mensen laten zien dat het samen beleven van het geloof een meerwaarde biedt (PGR, 2020).

In het beleidsplan wordt beschreven hoe de PGR het missionair kerk-zijn handen en voeten wil geven. Het buurtpastoraat krijgt een belangrijke rol. Het idee van buurtpastoraat in de PGR is gebaseerd op het centrale idee dat ieder gemeentelid de opdracht heeft tot pastoraal werk in de eigen omgeving. Volgens het beleidsplan hoort het vanzelfsprekend te zijn dat elke christen oog heeft voor wat er speelt bij de naasten in zijn eigen buurt, of deze nu lid zijn van de PGR of niet. Om het buurtpastoraat in de PGR meer handen en voeten te geven, zal er een omslag moeten komen in het denken van de kerkgangers. Het concept zal nog verder ontwikkeld moeten worden, waarbij aandacht is voor het bewustwordingsproces. Verder zal gekeken moeten worden naar de rol van de wijkraden, groeigroepen, de wijkindeling en de rol en toerusting van ambtsdragers. In het beleidsplan wordt voorgesteld om een kerkelijk werker in dienst te nemen, die een grote rol heeft in deze ontwikkeling.

Verder is het de bedoeling dat deze kerkelijk werker een pilot start in een bepaalde wijk met als doel dat de wijk het buurtpastoraat uiteindelijk zelf gaat dragen. In de praktijk blijkt dat alleen in de wijk Kleipetten deze plannen concreet worden uitgewerkt (PGR, 2020).

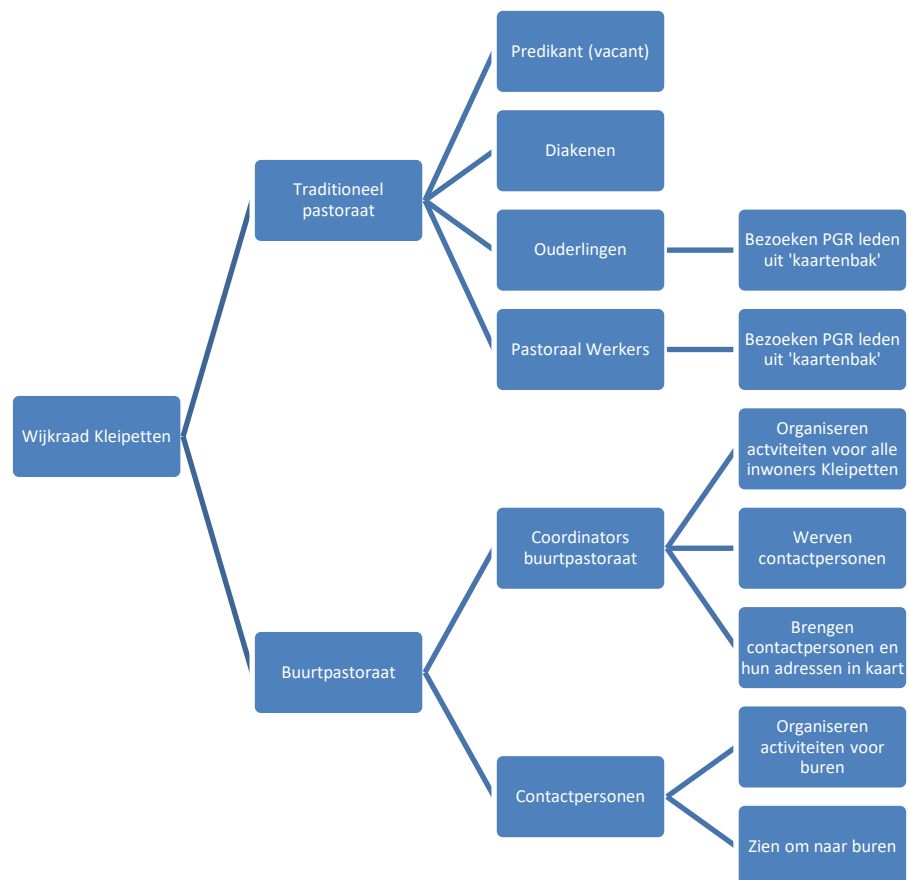
4.3.2 PGR en de kerkelijke wijk Kleipetten

Bij de fusie van de HGR en de GKR in de PGR is een nieuwe wijkindeling gekomen. Elke wijk kent een wijkraad die bestaat uit een predikant, ouderlingen, diakenen en pastoraal werkers (bezoekswerkers). De wijkraad is verantwoordelijk voor het pastoraat in de wijk. De mensen uit de HGR en de GKR met een ambt werden na de fusie automatisch ingedeeld in de wijkraad waar zij wonen. Nieuwe werkers in een wijkraad moeten woonachtig zijn in de eigen wijk. Dit zorgde ervoor dat de wijkraad Kleipetten bij haar start uit vier mensen bestond, waaronder een predikant. Met 1300 ingeschreven PGR-leden in de wijk Kleipetten, was het onmogelijk om met deze kleine groep al deze mensen te bereiken. Door deze onderbezetting kwam er in deze wijkraad 'automatisch' meer nadruk te liggen op het buurtpastoraat (PGR, 2020; KidK, 2018).

4.3.3 Buurtpastoraat

De wijkraad Kleipetten heeft ervoor gekozen om het buurtpastoraat naast het traditionele pastoraat te ontwikkelen. In het beleidsdocument van de wijk Kleipetten wordt aangegeven dat de term buurtpastoraat veranderd kan worden, zodat de term beter aansluit bij de niet-kerkelijke mensen in de wijk. In figuur 4.2 wordt de structuur van het buurtpastoraat zichtbaar gemaakt. Het buurtpastoraat haakt in op het idee dat alle gelovigen door God geroepen zijn om naar elkaar en de wereld om hen heen om te zien.

Omdat het lange tijd gebruikelijk was dat alleen de mensen met een ambt deze taak hadden en dat zij zich in de praktijk vooral richten op de mensen die ingeschreven staan bij de kerk, heeft deze omslag tijd en toerusting nodig. De wijkraad Kleipetten heeft namens de wijkraad een ouderling aangesteld om het buurtpastoraat te coördineren. Dit doet de ouderling samen met twee vrijwilligers in de

Figuur 4.2 Structuur buurtpastoraat

werkgroep Buurtpastoraat. In deze werkgroep wordt het concept buurtpastoraat verder ontwikkeld. Verder organiseert de werkgroep activiteiten voor alle mensen in de wijk Kleipetten en werft de werkgroep contactpersonen. Mensen in de wijk die bij de PGR zijn aangesloten en mee willen werken aan het buurtpastoraat, krijgen de rol van contactpersoon. Contactpersonen houden een oogje in het zeil in bij hun burens. Zij bieden een helpende hand, een luisterend oor en verwijzen, indien nodig, door naar ouderlingen of de predikant. Dit uit zich bijvoorbeeld in een luisterend oor bij de afvalcontainers, een kaartje door de bus bij een geboorte of overlijden of een keer koken in tijden van ziekte. Het is het doel dat er uiteindelijk minimaal voor elke straat een contactpersoon is. Hierbij is het belangrijk dat de contacten natuurlijk en niet geforceerd verlopen. De contactpersonen hebben nauw contact met de werkgroep Buurtpastoraat.

De insteek van het buurtpastoraat zal de komende jaren vooral gericht zijn op het aangaan van relaties. Vanuit die opgebouwde relaties is het natuurlijker om ook met elkaar te spreken over diepere zaken in het leven. Hierbij wordt benadrukt dat het belangrijk is dat de contactpersoon ook interesse heeft in het (geloofs)leven van de ander. In maart 2020 waren er negen contactpersonen. In de profielschets van een te beroepen predikant wordt aangegeven dat het de taak van de predikant is om de vrijwilligers toe te rusten. In maart is door de werkgroep Buurtpastoraat onderstaande flyer ontwikkeld voor mensen in de PGR om meer kenbaarheid te geven aan het concept contactpersoon.

Figuur 4.3 Flyer buurtpastoraat

De werkgroep Buurtpastoraat is in de praktijk ook verantwoordelijk voor de organisatie van de activiteiten in de wijk Kleipetten. Zo worden halfjaarlijks een buurtavond en jaarlijks een wijkmiddag georganiseerd. Buurtavonden worden bij gemeenteleden thuis georganiseerd en zijn allereerst gericht op de ontmoeting van kerkleden uit de wijk. Vanwege de recente fusie kennen veel leden elkaar namelijk niet (goed). De thema's zijn gericht op (elementen van) het buurtpastoraat. Het doel is om op de buurtavonden ook niet-PGR-leden uit te nodigen. Op de jaarlijkse wijkmiddag worden alle mensen uit de wijk Kleipetten uitgenodigd. Ook hierbij is het doel elkaar ontmoeten en elkaar beter leren kennen. Verder is het doel om op deze wijkmiddag voor elke leeftijdsgroep iets te organiseren (KidK, 2018).

4.4 Conclusie

De wijk Kleipetten bevindt zich in het nog relatief christelijke dorp Rijnsburg. De wijk Kleipetten heeft 2750 inwoners, waarvan 1300 mensen ingeschreven staan bij de PGR. De wijk bestaat vooral uit koopwoningen (93%) en mensen met een Nederlandse achtergrond (86,9%). De grote meerderheid van de mensen uit de wijk Kleipetten hebben de leeftijd van 25 tot 65 jaar en zijn werkzaam buiten de wijk. Het gemiddelde inkomen is hoger dan het landelijk gemiddelde. Niemand zit in de bijstand. De mensen in de wijk Kleipetten lijken voornamelijk op christelijke partijen te stemmen. De PGR merkt dat het aantal kerkleden terugloopt, wat ook zichtbaar wordt in het sluiten van drie kerkgebouwen van de PGR. De PGR is een fusiegemeente van de GKR en de HGR met opnieuw ingedeelde wijken. De PGR is een 'veelkleurige' dorpskerk. Vanuit het beleidsplan wordt zichtbaar dat het fundament van de gemeente is dat Jezus voor de zonde van de mensen is gestorven en dat heel de wereld moet weten van het komende Koninkrijk van God. De PGR geeft aan hiermee aan te sluiten bij de actualiteit van de Reformatie. Jezus wordt omschreven als Heer en Verlosser en de Bijbel wordt beschouwd als leidend Woord van God. De PGR wil een missionaire dorpskerk zijn, die meewerkt aan Gods missie door nauw verbonden en betrokken te zijn bij alle Rijnsburgse inwoners. Het missionaire komt tot uiting in haar maatschappelijke betrokkenheid en met een bijzonder oog voor de geestelijke en materiële noden van de ander. Verder ziet de PGR het als een uitdaging om alle mensen te laten zien waarom het samen beleven van het geloof een meerwaarde biedt. Missionair-zijn wordt vooral gezien als het gericht zijn op mensen 'buiten' de kerk. Er moet nog vastgesteld worden wie onder de 'rand' van gemeente worden verstaan. Hierdoor wil de PGR zichtbaar aanwezig zijn en het evangelie doorgeven door levend getuigen te zijn van Jezus Christus. Dit wil de PGR doen vanuit een gunnende houding, die gedreven wordt vanuit bewogenheid met het leven van andere mensen. In de hoop dat mensen zich welkom weten in de gemeente. Het buurtpastoraat krijgt een belangrijk rol om deze missionaire betrokkenheid handen en voeten te geven. Het buurtpastoraat focust zich op het omzien naar elkaar. Het plan vanuit het beleidsplan over buurtpastoraat wordt opgepakt door de wijkraad Kleipetten en wordt naast het traditionele pastoraat ontwikkeld. Een grote motivatie van de wijkraad om het buurtpastoraat op te pakken was in eerste instantie de onderbezetting van ouderlingen. Echter lijkt dit vandaag de dag niet langer een motivatie te zijn. In het beleidsplan KidK wordt zichtbaar dat de werkers in de Kleipetten vanuit een persoonlijke relatie met God werken. Zij willen tot zegen zijn voor alle mensen in de wijk. Dit door tot zegen zijn in woord en daad, in spreken en zwijgen. Hierbij is het verlangen dat alle mensen in de wijk Gods liefde mogen ervaren en gaan leven zoals God het heeft bedoeld. Het tot zegen zijn hoort bij de identiteit van een christen.

In het buurtpastoraat spelen contactpersonen en de werkgroep buurtpastoraat een grote rol. Het doel is dat mensen die ingeschreven staan bij de kerk actief worden als contactpersoon in het buurtpastoraat en omzien naar alle mensen in wijk Kleipetten. Het omzien uit zich in het aangaan van relaties met de burens en daarin tot zegen te zijn door een luisterend oor te bieden of praktische hulp te bieden. Vanuit de opgebouwde relaties is het 'natuurlijker' om te spreken over diepere zaken in het leven. Men kan ook gemakkelijker doorverwijzen naar een ouderling of predikant.

5. Welke heilsopvattingen hebben de vrijwilligers van het buurtpastoraat en hoe zien zij het verband tussen de opvattingen en hun missionaire praktijk?

In dit hoofdstuk is allereerst informatie beschreven over de geïnterviewden. Vervolgens is op basis van de resultaten van de interviews omschreven wat de missionaire praktijk van het buurtpastoraat inhoudt. Een belangrijk onderdeel van het buurtpastoraat zijn de contactpersonen. De rol en activiteiten van de geïnterviewden zijn ook beschreven. Uit de literatuurstudie blijkt dat kerken in Gods missie tot zegen willen zijn door in te gaan op de totale mens met al haar behoeften naar lichaam en ziel. Zoals in de literatuurstudie te lezen is, beschrijft Ten Voorde (Ten Voorde, 2018, p. 27) vijf dimensies waarin de kerk in Gods missie tot zegen kan zijn en heil kan brengen. Zo beschrijft Ten Voorde de cultureel-religieuze dimensie, de kosmisch-ecologische dimensie, de lichamelijk psychische dimensie, de sociaaleconomisch-politieke dimensie en de spirituele dimensie. Deze dimensies geven een overzichtelijk kader van de breedte van het heil. Aan de hand van deze vijf dimensies zijn uitspraken van de geïnterviewde met betrekking tot het beoogde heil van het buurtpastoraat ingedeeld. Het beschreven heil motiveert de vrijwilligers in hun missionaire praktijk.

Verder blijkt uit de literatuurstudie dat het belangrijk is om het verschil tussen de kerk en de wereld zichtbaar te maken. Door de verschillen volgens de geïnterviewden te beschrijven, wordt scherper zichtbaar wat het heil is dat de kerk brengt en of dit heil vanuit een *creation-centered* en/of *redemption-centered* benadering georiënteerd is. Aansluitend zijn de verschillen tussen de kerk en wereld beschreven met betrekking tot de thema's hemel en hel. Als laatste is de verbinding tussen het buurtpastoraat en haar christelijke getuigenis beschreven. Deze getuigenis blijkt vanuit de literatuur onmisbaar te zijn in de missionaire praktijk. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie. Hierin worden de resultaten van de interviews vergeleken met de resultaten uit de beleidsdocumenten in hoofdstuk vier.

5.1 Geïnterviewden

De interviews zijn afgenomen onder negen actieve vrijwilligers van het buurtpastoraat. Vier van hen zijn man en vijf van hen zijn vrouw (In de resultaten wordt alleen het woord 'hij' gebruikt voor een verwijzing naar de geïnterviewde). De leeftijd van de vrijwilligers varieert tussen de 53 en 70 jaar. De interviews zijn gehouden met drie leden van de werkgroep 'Buurtpastoraat', onder wie een 'ouderling coördinator buurtpastoraat'. Daarnaast zijn zes contactpersonen van het buurtpastoraat geïnterviewd. Een van deze contactpersonen is een ouderling. In twee interviews is een echtpaar geïnterviewd, waarvan beide partners contactpersoon zijn. De resultaten en citaten worden onderbouwd met een code, bijvoorbeeld (2 – 3). 2 verwijst naar interview 2 en 3 staat voor fragment 3 in het interview. Een echtpaar bestaat uit twee geïnterviewden, maar heeft dezelfde code, omdat deze naar hetzelfde fragment in een bepaald segment verwijst. Het kan dus zijn dat bij de resultaten staat dat twee geïnterviewden iets vertelden en dat daarbij een code is vermeld. Dit betreft de interviews 4 en 5.

5.2 Omschrijving missionaire praktijk buurtpastoraat

Het buurtpastoraat is een activiteit die wordt georganiseerd vanuit de kerk, in de hoop dat alle gemeentelieden het oppakken (1 - 23). In het beleidsplan dat voor de fusie van de PGR is geschreven, krijgt het buurtpastoraat prioriteit. De wijk Kleipetten heeft het buurtpastoraat als eerste wijk opgepakt, zonder dat er een uitgewerkt plan was. Het buurtpastoraat bevindt zich in de opbouwfase en is een langdurig proces van trial-and-error, waarbij gezocht wordt naar concrete invulling zonder

het al te veel te willen definiëren en daarmee te beperken (3 - 5) (3 - 6) (2 - 6) (1 - 26). De wijk Kleipetten vraagt om een andere aanpak dan een vinexwijk of een buurtwijk in Leiden (2 - 20). De wijk Kleipetten heeft geen ontmoetingsplek, geen (buurt)winkels en geen buurthuis. Er is weinig plek om de burens te ontmoeten, behalve bij de vuilniscontainer of via het uitlaten van de hond. In de wijk Kleipetten wonen veel mensen die van kinds af aan Rijnsburger zijn. De meeste mensen hebben een netwerk buiten de wijk Kleipetten. De wijk Kleipetten is een vrij jonge wijk, waar mensen druk zijn met allerlei verplichtingen (3 - 6) (5 - 14) (2 - 9) (5 - 26) (3 - 5) (2 - 9). Mensen hebben geen behoeften om betrokken te worden in allerlei clubs en bewegingen (3 - 5). Een geïnterviewde geeft aan het lastig te vinden om specifiek voor de wijk Kleipetten een goed concept voor buurtpastoraat te verzinnen (2 - 20).

Het buurtpastoraat is een middel om Gods opdracht, die Hij in de Bijbel geeft, vorm te geven. Namelijk de opdracht om de naasten liefhebben als jezelf en naar elkaar om te zien (1 - 15) (1 - 20) (1 - 24) (5 - 5) (5 - 10). Het is immers de taak van de kerk om tot zegen te zijn in haar omgeving (3 - 8).

Twee geïnterviewden geven aan dat het buurtpastoraat iets natuurlijks moet zijn, ze noemen dit 'leven zoals het bedoeld is' (4 - 4) (4 - 17). In het buurtpastoraat wil de kerk oog hebben voor de buurt, belangstelling tonen, present zijn, betrokkenheid in de wijk creëren, op een natuurlijke manier in contact komen met mensen en mensen met elkaar verbinden. Hierin willen de mensen in het buurtpastoraat ontdekken hoe zij als volgeling van Jezus tot betekenis kan zijn. Daarnaast hoe zij het geloof in God, wie Christus is, Gods aanwezigheid en Gods liefde in de buurt kunnen laten zien (3 - 4) (7 - 1) (5 - 4) (1 - 10) (2 - 8) (6 - 4) (7 - 18) (4 - 5) (4 - 26) (2 - 8) (3 - 10) (5 - 4).

Door vier geïnterviewden wordt benadrukt dat de kerk door het buurtpastoraat laat zien dat zij er niet alleen voor haar eigen leden is (3 - 4) (7 - 5) (2 - 6) (5 - 9).

In het buurtpastoraat wordt gekeken naar wat de buurt nodig heeft, hoe de kerk hierin betrokken kan zijn en hoe de kerk hierin kan voorzien. In het buurtpastoraat wil men beschikbaar zijn, open staan voor contact, naar verbinding zoeken, oog hebben voor de mensen in de omgeving, luisteren en waar nodig (praktische) hulp bieden of aandacht geven in tijden van blijdschap en verdriet. Aandacht geven kan al met een klein gebaar (3 - 4) (3 - 6) (7 - 2) (5 - 5) (2 - 6) (3 - 5) (5 - 5) (5 - 6) (4 - 8). In dit alles wordt geen onderscheid gemaakt tussen gemeenteleden, andersgelovigen, atheïsten of mensen met een andere achtergrond (1 - 10) (3 - 5) (5 - 6) (5 - 25). Het maken van onderscheid gebeurt al te veel en kan alleen voor belemmering zorgen in het maken van contact (5 - 25). Het doel van het buurtpastoraat is om meer betrokkenheid, meer saamhorigheid en meer aandacht voor elkaar te krijgen in de buurt (2 - 6).

Daarnaast wordt gezocht naar mogelijkheden hoe mensen in de wijk elkaar kunnen ontmoeten (3 - 4) (3 - 6). Aan het begin van de coronacrisis is er een flyer gemaakt, die op alle adressen in de wijk Kleipetten is bezorgd. Op de flyer stond dat er hulp beschikbaar was en werden mensen uitgenodigd om een nummer te bellen of te mailen voor een luisterend oor of praktische hulp (1 - 16) (3 - 5) (7 - 21) (2 - 9). Uiteindelijk zijn er geen concrete hulpvragen binnengekomen, waaruit blijkt dat de nood niet hoog was en/of de mensen in de wijk Kleipetten al hun netwerken hebben. Het zegt misschien ook iets over de schroom die mensen ervaren om hun moeite in het leven te delen zonder dat er eerder contact is geweest en er verbinding is gemaakt. Uiteindelijk is de verbinding nodig om van waarde te kunnen zijn voor de omgeving (3 - 6) (2 - 9).

Vanuit de werkgroep Buurtpastoraat worden buurtavonden georganiseerd voor maximaal vijftien mensen. Op de buurtavonden staat de ontmoeting centraal en wordt een onderwerp vanuit het geloof besproken. Zo krijgen de mensen kans om elkaar beter te leren kennen, waardoor men meer met

elkaar kan meeleven. Bijvoorbeeld door een kaartje of een bloemetje te sturen als iemand ziek is. In de praktijk komen op deze avond alleen kerkelijke mensen. Het doel is om in de toekomst ook niet-kerkelijke mensen uit te nodigen voor de buurtavonden (2 - 6) (2 - 7).

Naast de buurtavonden wil men vanuit de werkgroep Buurtpastoraat een wijkmiddag organiseren met verschillende activiteiten. Activiteiten waar mensen uit de wijk hun hobby's of talenten kunnen tonen, zoals bijvoorbeeld tijdens een kookworkshop. Op deze dag wil de kerk/het buurtpastoraat ook vertegenwoordigd zijn met een kraampje, zonder al te veel op de voorgrond te staan (2 - 7) (2 - 8) (2 - 12).

Verder wordt het idee, dat nog in ontwikkeling is, van een buurtkeet genoemd. Vanuit deze buurtkeet kunnen activiteiten voor jongeren en ouderen georganiseerd worden. Voor kinderen wordt gedacht aan knutselen, zoals met de Kliederkerk (2 - 8). Voor jongeren zal het geen Bijbelstudie worden, maar een activiteit waardoor jongeren met elkaar in verbinding komen. Er zijn namelijk ook jongeren die eenzaam en alleen zijn (3 - 6).

5.2.1 Contactpersonen

Een belangrijk onderdeel van de praktijk van het buurtpastoraat dat al meer handen en voeten krijgt, richt zich op het werk van contactpersonen. Contactpersonen zijn verbonden aan de PGR (2 - 6). Contactpersonen houden contact met de buurt en ondersteunen waar nodig. Zij hebben een signaleringsfunctie wanneer mensen bijvoorbeeld ziek zijn. De ouderlingen en de dominee worden alleen ingeschakeld wanneer mensen aangeven dit te willen. Veel mensen in de wijk hebben een kerkelijke achtergrond en staan nog ingeschreven in de kerk, al zijn zij niet actief verbonden met de kerk. Als het moeilijk is in het leven, kan het zijn dat zij een bezoek of gebed van een ouderling of dominee toch prettig vinden (5 - 9) (5 - 25) (5 - 26).

Contactpersonen krijgen zo'n vijftien tot twintig adressen van hun burens toegewezen. Sommigen van hen kunnen ingeschreven staan bij de kerk. Het doel van de contactpersonen is om belangstelling te tonen en in contact te komen met de burens en naar hen om te zien. De contactpersonen kunnen een activiteit organiseren waarin de burens bij elkaar worden gebracht (3 - 7) (7 - 2) (7 - 18). Dit doen de contactpersonen in de hoop dat de mensen in de buurt zich in eerste instantie gezien weten en weten dat er aandacht voor hen is, ook vanuit de kerk. Iedere contactpersoon kan dit op eigen wijze invullen, op een manier die past bij de talenten van de contactpersoon (2 - 6) (5 - 11) (3 - 7).

Twee geïnterviewden geven aan dat ze bij het eerste contact als contactpersoon direct benadrukken dat het vanuit de kerk is (5 - 4) (5 - 6). Anderen contactpersonen benoemen dat alleen wanneer de ander ernaar vraagt waarom men een bepaalde activiteit organiseert (3 - 14) (6 - 5) (6 - 34) (7 - 3). Meerdere geïnterviewden geven aan dat hetgeen ze doen in hun omgeving gewaardeerd wordt en er onderling contact ontstaat. Mensen hebben volgens de geïnterviewden behoefte aan contact (5 - 4) (5 - 6) (1 - 26) (5 - 7) (6 - 5) (6 - 6) (7 - 3) (5 - 13). Een geïnterviewde geeft aan te hopen dat door de activiteiten het beeld van de kerk positiever gekleurd wordt (5 - 7).

Hieronder volgen een aantal voorbeelden van activiteiten van contactpersonen in de praktijk van het buurtpastoraat:

- Kaartjes sturen bij geboorte, ziekten, behalen diploma of starten nieuw bedrijf (2 - 6) (3 - 5) (5 - 5) (2 - 8) (6 - 5) (7 - 3);
- Boekje over Noach langsbrengen bij geboorte (5 - 4);
- Mensen wat extra aandacht geven bij een geboorte of tijdens ziekten (3 - 5);
- Bloemetje/plantje langsbrengen (met gedichtje) (2 - 6) (5 - 4) (2 - 8);

- (Nieuwjaars)borrel organiseren (2 - 6) (3 - 7) (7 - 3) (7 - 4);
- Vlag ophangen bij bijzondere gebeurtenis (2 - 6);
- Viswedstrijd organiseren (1 - 26);
- Activiteit organiseren waarbij mensen uit vijftien huizen met elkaar in contact worden gebracht (3 - 5);
- Buurtbarbecue organiseren (3 - 6) (7 - 21);
- Eten koken bij ziekte (4 - 7) (7 - 18);
- Kleinigheidje geven bij trouwerij (5 - 25) (5 - 4);
- Nieuw bewonerswelkom heten namens de wijk en kerk door een geurkaarsje te brengen (5 - 4);
- Reep chocolade/boekje brengen bij geslaagden (5 - 6) (5 - 7) (6 - 5) (7 - 3);
- Christelijke cd langsbrengen ter bemoediging in coronatijd (6 - 5);
- Burendag organiseren (6 - 6);
- Vragen hoe het met de burens gaat (7 - 3);
- Openhuisavond organiseren (7 - 4);
- Bidden voor de burens (7 - 8) (4 - 16) (7 - 2).

De geïnterviewden zien vanuit bovenstaande activiteiten ontmoeting, natuurlijk contact en verbinding ontstaan. Vanuit de verbinding ontstaat wederzijds begrip en de mogelijkheid om elkaars hulp te vragen en er voor elkaar te zijn. Verder ontstaat het gevoel dat men voor de ander iets wil betekenen, waardoor men naar elkaars leven gaat vragen, waardoor mogelijkheden ontstaan tot diepere gesprekken. Doordat mensen elkaar willen leren kennen en zich hiervoor samen willen inzetten, wordt een gemeenschap gebouwd en verdwijnt de anonimiteit in de wijk (3 - 7) (2 - 7) (5 - 14) (4 - 5) (6 - 4) (7 - 21) (4 - 3) (2 - 19) (2 - 8) (5 - 4) (5 - 6) (5 - 13) (5 - 4). Een geïnterviewde geeft aan dat door het buurtpastoraat meer contact met de buurt is ontstaan en dat hij nu de namen van alle burens kent (7 - 4).

5.3 Heilsopvattingen van geïnterviewden in verschillende dimensies van het heil

Tijdens de interviews is aan de geïnterviewden gevraagd wat het doel van het buurtpastoraat is en wat de vrijwilligers hierin motiveert. De antwoorden van de geïnterviewden omvatten heilsopvattingen die vervolgens onderverdeeld zijn in de vijf dimensies van heil zoals Ten Voorde (2018) deze omschreven heeft. In de volgende paragrafen wordt allereerst de betekenis van de dimensie beschreven en vervolgens de antwoorden van de geïnterviewden die betrekking hebben op de heilsdimensie.

5.3.1 Heilsopvattingen – Cultureel-religieuze dimensie

De cultureel-religieuze dimensie van heil richt zich op het erkennen en beschermen van andermans culturele of religieuze identiteit (Voorde, 2018, p. 27).

Een geïnterviewde benoemt empathie te ontvangen van God voor alle mensen, ook voor hen die de geïnterviewde niet liggen. Elke christen kan groeien in empathie voor andere mensen. Het toppunt van die empathie is dat ieder mens als gelijk wordt gezien (1 - 17). Meerdere geïnterviewden bevestigen dat het omzien naar elkaar ook betekent dat je omziet naar hen die heel anders zijn of een andere achtergrond hebben, zoals mensen buiten de eigen vriendencirkel, gelovigen en niet-gelovige mensen, gereformeerden en hervormden, atheïsten en andersgelovigen. Iedereen hoort volgens hen gelijk te worden behandeld (5 - 10) (5 - 24) (1 - 10) (3 - 5) (5 - 6) (5 - 25). Een geïnterviewde zegt hierover: 'Ik ben ook echt van mening dat dat de bedoeling is. Dat Jezus dat ook zo bedoeld heeft.' (5 - 10).

Naast de bovenstaande opvattingen komt deze dimensie niet tot uiting in de praktijk van het buurtpastoraat.

5.3.2 Heilsopvattingen – Kosmisch-ecologische dimensie

De kosmisch-ecologische dimensie van heil omvat de (zorg voor de) natuur, de integriteit van de schepping en de relatie van mens en schepping (Voorde, 2018, p. 27).

Een geïnterviewde geeft aan dat de mens, en daarmee ook de kerk, de verantwoordelijkheid heeft voor deze aarde die van God is verkregen. De verantwoordelijkheid voor de aarde uit zich in het strijden tegen de misstanden die zorgen voor honger op de aarde (3 - 9).

Naast de bovenstaande opvatting komt deze dimensie niet tot uiting in de praktijk van het buurtpastoraat.

5.3.3 Heilsopvattingen – Lichamelijk psychische dimensie

De lichamelijk psychische dimensie betreft het psychisch en lichamelijk welbevinden van een mens, in haar bestaan in deze wereld (Voorde, 2018, p. 27).

Het buurtpastoraat is in eerste instantie zo bedoeld dat mensen zich gezien weten, betrokkenheid ervaren en zich niet eenzaam voelen (3 - 7) (7 - 5) (7 - 6). Het omzien naar elkaar kan een veilige omgeving bieden, waarin gevoelens worden getoond. Het omzien naar elkaar wordt als troostend en betekenisvol ervaren (4 - 7) (4 - 8). Mensen hebben behoefte aan vriendelijkheid (7 - 5) en willen gelukkig zijn (7 - 17). Mensen willen zich geliefd voelen (1 - 15) (1 - 20) (1 - 24) (5 - 5) (5 - 10) en zich geaccepteerd weten in hun geaardheid (6 - 22).

Het christelijke geloof kan mensen een gezamenlijk doel geven en daarmee een gevoel van saamhorigheid. Dit komt tot uiting door met elkaar naar de kerk gaan, samen te zingen en samen te bidden voor iemand die ziek is (6 - 13) (6 - 25) (6 - 28). Verder geeft het geloof mensen vreugde, vrede, kracht en troost en kan het perspectief op een nieuw leven geven. Het laat zien dat het leven zoals het nu vaak is, oorspronkelijk niet zo bedoeld is. Het nieuwe perspectief op hoe het leven wel bedoeld is kan mensen die niet geloven geluk geven (7 - 17) (6 - 25) (6 - 13) (6 - 15). Het christelijke geloof vertelt dat er iemand is die van mensen houdt en voor hen zorgt (7 - 6) (7 - 17). De persoonlijke relatie met Jezus en de nabijheid van de Heilige Geest die in de gelovige woont, maakt het leven een stuk prettiger (1 - 28). Doordat God dichtbij is, weten mensen zich gezien en gekend (7 - 12). In het geloof is er altijd een lijntje met boven, waardoor gelovigen altijd bij iemand kunnen aankloppen en op iemand kunnen terugvallen. Dat geeft een gevoel van zekerheid. Het maakt dat de mens zich niet eenzaam hoeft te voelen of het idee hoeft te hebben dat hij alles alleen moet doen (5 - 16) (7 - 17). In het persoonlijke gebed kan om zowel mentale als praktische hulp en steun gevraagd worden bij moeilijke situaties. Het geloof geeft steun, bewustzijn van de positie als mens en richting in het leven en rust (1 - 28) (1 - 29) (1 - 30) (1 - 32). Het geloof dat God het leven in Zijn hand heeft, maakt het leven in gebrokenheid makkelijker en minder ingewikkeld (3 - 10). Het geloof kan zorgen voor rust in het midden van een storm en voor vrede en blijdschap in het hart ondanks de omstandigheden (7 - 11).

Een andere geïnterviewde geeft ook aan rust te krijgen vanuit het geloof. Dit heeft de geïnterviewde vooral ervaren in tijden van ziekten. Deze rust komt voort uit het idee dat Jezus erbij is, Hij sturing geeft aan het leven, de mens altijd bij Hem terecht kan in gebed, men op Hem kan vertrouwen en het leven na de dood niet is afgelopen (2 - 14) (2 - 15) (2 - 17) (2 - 19). Een ander benadrukt dat gelovigen niet bang hoeven te zijn om te sterven, omdat hen iets mooiers wacht. Deze geïnterviewde vindt het verdrietig dat niet-gelovige mensen die wetenschap niet hebben en geloven dat er na de dood niets

meer is. Waar mensen soms van de ene ramp in de ander vallen of waar mensen jong overlijden, zou het geloof in het hiernamaals hen in ieder geval troost en hoop kunnen geven (5 - 18) (5 - 15) (6 - 11). Een geïnterviewde geeft aan dat veel mensen geen behoefte hebben aan de kerk. Echter willen sommige mensen die in nood zijn, het geloof (opnieuw) omarmen. Ook voor deze mensen wil de geïnterviewde beschikbaar zijn in het buurtpastoraat (5 - 9).

Een geïnterviewde geeft aan dat een relatie met Jezus ervoor zorgt dat mensen door de ogen van Jezus naar de ander gaan kijken. Hierdoor wordt een christen aangesloten op een andere bron en ontvangt hij empathie die verder gaat dan de natuurlijke empathie: empathie voor alle mensen, ook voor vijanden. Mensen die geen relatie met Jezus hebben, proberen empathisch te zijn vanuit eigen kracht. Christenen hebben een 'extra kracht', de Heilige Geest, die hen helpt (1 - 17).

Een andere geïnterviewde geeft aan dat ook niet-gelovige mensen vriendelijk zijn, maar dat de drijfveer anders is (7 - 7). Weer een ander gelooft dat de ongelovige buurman net zo sociaal kan zijn en dat het verschil alleen in de geloofservaring zit (2 - 19).

Een geïnterviewde was verrast en vond het moeilijk om voor het eerst te horen dat iemand zei niets te missen en dat het leven goed is zonder te geloven: 'Als je een leuk gezinnetje hebt, je hebt leuk werk, je bent gezond, je kan op vakantie...dan mis ik dat toch helemaal niet!' (6 - 16).

Nederland is een welvarend land, waardoor mensen denken dat zij God minder of niet nodig hebben. Omdat mensen niet weten wat ze missen, missen ze het ook niet. Deze mensen missen echter volgens de geïnterviewde troost en kracht als het niet goed gaat in het leven. Op de vraag of mensen die niet geloven deze kracht dan niet ervaren, vindt de geïnterviewde het lastig om een antwoord te geven (6 - 16) (6 - 18).

Waar niet-gelovige mensen aangeven zonder het christelijk geloof al gelukkig te zijn, geven alle geïnterviewden (indirect) aan dat zij vanuit hun perspectief geloven dat zij zonder (geloof in) God iets missen. Twee geïnterviewden hebben de overtuiging dat ieder mens onrustig en alleen is, totdat de mens rust vindt bij God (7 - 26) (5 - 19). Veel mensen zijn zoekend, in de war, onrustig of bang. Dit ziet een geïnterviewde aan wat mensen zeggen op Facebook en in de vriendengroep en omdat mensen op zoek gaan naar andere vormen van meditatie om tot rust te komen (5 - 19).

Een geïnterviewde geeft aan soms medelijden te hebben met mensen die niet beseffen hoe alleen ze zijn zonder God en verwoordt het als volgt:

Ze zitten in een ei. Als je in een ei zit denk je dat het goed is. Totdat je eruit ben gekomen. En denkt van machtig, dit is er ook nog. Je kan wel zeggen: "Kom eruit, kom eruit!", maar ze moeten het ook wel zelf willen. Soms zijn de omstandigheden zo dat de schil barst en soms blijven ze zitten. Dat is wat het is. De wereld is mooier dan dat zij denken. Dat kan alleen de Heilige Geest laten zien. Niet ik met mijn woorden (7 - 27).

5.3.4 Heilsopvattingen – Sociaaleconomisch-politieke dimensie

De sociaaleconomisch-politieke dimensie richt zich op heil dat zichtbaar wordt door bevrijding en/of vooruitgang op sociaal-maatschappelijk, economisch en/of politiek vlak (Voorde, 2018, p. 27).

Drie geïnterviewden geven aan dat ze in een hele andere maatschappij leven dan vroeger. Het is nu meer een individualistische maatschappij. Vroeger was het normaal om voor de burens te zorgen, omdat mensen meer op elkaar waren aangewezen. De mannen werkten en de vrouwen zorgden thuis voor de kinderen en voor de (kinderen van de) oudere burens. Men kwam meer bij elkaar binnen.

Vroeger had bijna elke straat in Rijnsburg een buurtvereniging die allerlei activiteiten organiseerde. Deze buurtverenigingen zijn bijna allemaal verdwenen in Rijnsburg. Verder kwamen de groenteboer en melkboer door de straat, waardoor er op straat veel meer contactmomenten en gesprekken waren. Mensen zijn vandaag de dag druk met sporten, internet en allerlei schermen, waardoor minder echt contact is in de eigen buurt. Het is misschien niet minder sociaal, maar contacten worden meer beperkt tot de eigen kring, omdat contact met hen altijd mogelijk is via multimedia. Hierdoor zijn er minder 'gewone gesprekken' in de eigen omgeving. Door druk te zijn met eigen dingen in de eigen sociale kring, vergeet de mens om naar de eigen buurt te kijken (2 - 6) (2 - 9) (2 - 21) (5 - 10) (5 - 12) (5 - 26) (5 - 31) (6 - 6) (6 - 7).

Alle geïnterviewden vinden het belangrijk dat het buurtpastoraat betrokken is in de eigen buurt. In deze betrokkenheid wordt contact gezocht met de buurt, heeft men belangstelling en aandacht voor elkaar, wordt naar elkaar omgezien en leren mensen elkaar beter kennen. De mensen krijgen zo oog voor elkaars lief en leed en kunnen elkaar daarin ondersteunen. Hierbij is het leuk om te ontdekken wat de ander doet en waar de ander zich mee bezig houdt. De geïnterviewden hebben het verlangen dat met het buurtpastoraat de anonimiteit verdwijnt en er meer warmte en meer saamhorigheid in de buurt komt. Daarnaast hebben zij het verlangen dat iedereen erbij gaat horen en dat iedereen zich welkom en 'thuis' gaat voelen in de buurt (1 - 14) (1 - 15) (1 - 20) (1 - 24) (2 - 6) (2 - 9) (2 - 21) (4 - 5) (3 - 6) (3 - 7) (3 - 14) (4 - 8) (4 - 15) (5 - 4) (5 - 6) (6 - 4) (5 - 9) (7 - 2).

Twee geïnterviewden geven expliciet aan dat mensen behoeften hebben aan contact en dit leuk vinden (6 - 6) (6 - 7) (7 - 3). Een geïnterviewde heeft, sinds dat hij actief is in het buurtpastoraat, meer contact met de burens dan in de drieëntwintig jaar ervoor (7 - 4).

Een andere geïnterviewde omschrijft het belang van buurtpastoraat als volgt:

Als mensen elkaar gaan ontmoeten, ontstaat verbinding, daarmee wederzijds begrip en [daarna] ga je iets voor elkaar over hebben. Zo kun je een gemeenschap bouwen die naar elkaar omziet. En dat is een hele mooie christelijke term, maar die kan je ook maatschappelijk inzetten. Ik geloof daarin (3 - 7).

Hierbij benoemt de geïnterviewde dat de kerk niet het exclusieve recht heeft op het hart hebben voor andere mensen, maar wel de taak heeft om tot zegen te zijn voor haar omgeving. Dit omdat God de wereld en de mensen geschapen heeft (3 - 8) (3 - 9). Ook andere geïnterviewden geven aan dat het naar elkaar omzien hoort bij de taak van de kerk (5 - 4) (5 - 10). Een geïnterviewde maakt de verbinding met Jeremia 29, waar staat dat het volk dat in ballingschap in Babel leeft, de vrede zoekt voor de stad (4 - 17). Een andere geïnterviewde noemt Filippenzen 4, waar geschreven staat dat je vriendelijkheid bij alle mensen bekend moet staan (7 - 5).

Het christelijke geloof kan mensen een gezamenlijk doel geven en daarmee een gevoel van saamhorigheid. Die saamhorigheid ontstaat doordat mensen met elkaar naar de kerk gaan, samen zingen en samen bidden voor iemand die ziek is (6 - 13) (6 - 25) (6 - 28). De kerk biedt een gemeenschap en contact met mensen. In het contact kan men komen tot een diepere dimensie die mensen vult (6 - 12).

Een geïnterviewde geeft aan dat het contact met burens ook verandering bij hemzelf heeft veroorzaakt. Waar de geïnterviewde vroeger uitgesproken tegen homoseksualiteit was, wil de geïnterviewde na goede gesprekken met een lesbisch stel in de wijk het niet langer veroordelen, maar accepteren (6 - 20) (6 - 21) (6 - 22).

Twee andere geïnterviewden benadrukken het belang van wederkerigheid in het buurtpastoraat. Zo kunnen het de handen van de burens zijn die het goede van God geven. Daarnaast geven zij aan dat hun inzet om in het buurtpastoraat hun huis en leven te delen er mede is, omdat zijzelf ook behoefte hebben om in een buurt met elkaar het goede leven te leven. Zij geloven dat niemand deze medemenselijkheid afwijst (4 - 7) (4 - 9) (4 - 13) (4 - 16).

5.3.5 Heilsopvattingen – Spirituele dimensie

De spirituele dimensie omvat de verbinding met het transcendente, met God, en is gericht op het innerlijke, op de spirituele mens, op de ziel (Voorde, 2018, p. 27).

Alle geïnterviewden gunnen hun buurtgenoten een relatie en het contact met God die hemel en aarde gemaakt heeft. Wat ze anderen gunnen, is dat God dichtbij wordt ervaren; God als Vader die mensen kent, van mensen houdt en voor mensen zorgt (1 - 28) (1 - 29) (2 - 14) (3 - 9) (4 - 9) (5 - 16) (6 - 14) (7 - 12) (7 - 17). Die aanwezigheid kunnen mensen vertrouwen. Mensen kunnen altijd bij Hem terecht, alles bij Hem neerleggen, hoeven nooit alleen te zijn, kunnen altijd op Hem terugvallen en altijd tegen iemand aanpraten. Het is mogelijk om de dagelijkse dingen te bespreken: de dankbare momenten, maar ook moeilijke zaken, zoals de zorgen in tijden van ziekten. Gelovigen weten dat God van hen houdt en voor hen zorgt. Het geeft troost, rust, kracht, zekerheid, steun, een veilig en fijn gevoel, vrede en blijdschap in het hart ondanks de omstandigheden en ondanks wat er gebeurt vertrouwen in de toekomst (2 - 14) (5 - 16) (6 - 13) (7 - 6) (7 - 12) (6 - 16) (7 - 17) (7 - 27). Een geïnterviewde geeft aan Gods aanwezigheid en Zijn liefde te ervaren door het lezen in de Bijbel en te bidden (4 - 22).

Drie geïnterviewden benoemen dat God op de hele wereld, en daarmee in de hele wijk, alomtegenwoordig is en aanwezig wil zijn. God wil vanuit Zijn aanwezigheid mensen bereiken met Zijn boodschap. Mensen in de omgeving kunnen zien dat er iets speciaal is aan christenen die zich hebben overgegeven aan Christus en Zijn Woord willen leven. Niet vanuit het geloof dat christenen beter zijn, maar omdat God in hen aanwezig is (4 - 21) (4 - 23) (7 - 1). Een andere geïnterviewde geeft aan weinig christenen te zien waarin echt heel duidelijk het licht van God brandt (6 - 14).

Een geïnterviewde zegt dat christenen een andere bron, een extra kracht, ontvangen die hen helpt. Gods Geest woont in de mens en is er altijd, als een duif op de schouder. De mens kan Hem persoonlijk om hulp en steun vragen in moeilijke situaties. Verder geeft Hij mensen het verlangen om naar alle mensen om te zien, laat mensen dingen ervaren en geeft leiding in bepaalde situaties. Christenen kijken hierdoor door de ogen van Jezus naar andere mensen. Niet-gelovige mensen gaan volgens een geïnterviewde van eigen kracht uit (1 - 17) (1 - 21) (1 - 28) (1 - 29) (1 - 30).

Een geïnterviewde geeft aan dat het geloof perspectief op een nieuw leven kan geven, omdat dit huidige leven niet het leven is zoals het bedoeld is. Het geloof geeft inzicht en kan mensen gelukkiger maken (7 - 17).

Een geïnterviewde noemt, nadat het onderwerp in een vraag naar voren komt, het sterven en opstaan van Jezus en de vergeving van zonden, de kern van het evangelie en het geloof. De vergeving van zonden kan heel bevrijdend werken, omdat mensen vervolgens weten dat ze schoon zijn. Hierbij wordt echter gelijk gezegd dat dit in de context van buurtpastoraat niet gelijk genoemd zal worden. De geïnterviewde zegt hierover het volgende: 'Maar ik vind dat ook wel lastig om tegen iemand te vertellen dat z'n zonden vergeven zijn, want dan zeg je direct: "Je hebt zonden" (6 - 31).' Wel zal de

geïnterviewde dit onderwerp vanuit de eigen ervaring in eigen woorden noemen als iemand vraagt wat het geloof persoonlijk betekent voor de geïnterviewde (6 - 32).

Gelovigen hoeven niet bang te zijn om te sterven, omdat hen iets mooiers wacht. Het geloof in het hiernamaals geeft troost, rust en hoop (5 - 18) (5 - 15) (6 - 11) (2 - 14).

Verskil tussen kerk en wereld

Onderstaande alinea's bestaan uit samenvattingen van wat per geïnterviewde is besproken over dit thema.

Een geïnterviewde gelooft dat ieder mens zonden heeft. Mensen worden christen, een kind van God, wanneer ze God op nummer 1 zetten in hun leven en daarmee hun leven aan Jezus overgeven en een persoonlijk relatie met Jezus krijgen. Dat is volgens de geïnterviewde het hoogst haalbare en de kern van het geloof. In de mate waarin de mens Jezus toelaat, zal de mens geestelijke groei doormaken. Sommige mensen weten dit al verstandelijk, maar hebben het nog niet laten afzakken naar het hart. De geïnterviewde geeft aan eerder niet te weten dat Jezus persoonlijk in het hart moest komen. Iemand anders heeft dat de geïnterviewde verteld. Zonder deze ervaring denkt de geïnterviewde dat hij al snel zou zijn afgehaakt in de kerk. Een gedeelte van de mensen in de wijk Kleipetten kent Jezus en meerdere mensen in de wijk zijn in het verleden in aanraking geweest met God. Het kan echter zo zijn dat mensen niet weten dat het belangrijk is om Jezus in hun hart toe te laten. Bijvoorbeeld doordat ze slechts kerklid zijn vanuit traditie. De geïnterviewde heeft het verlangen dat iedereen de relatie met Jezus oppakt en dat deze relatie dan ook groeit. Daarom moet er meer contact komen tussen mensen onderling, zodat het licht net als bij twee kaarsen kan worden doorgegeven. Jezus wil er altijd voor iedereen zijn en via verschillende manieren klopt Hij aan bij mensen. Het kan dat God Zich openbaart via dromen, gebeurtenissen en verschijningen. De geïnterviewde kent echter niemand in de wijk met die een dergelijke ervaring meegemaakt heeft. De makkelijkste manier om in aanraking te komen met God en een relatie te krijgen met Jezus is via andere mensen die Jezus kennen. God werkt vooral door andere mensen heen. Via een kerkdienst, een gespreksgroepje dat bidt en bijbelleest, een activiteit of via persoonlijke omgang (1 - 12) (1 - 13) (1 - 14) (1 - 15) (1 - 19) (1 - 23) (1 - 25) (1 - 26) (1 - 29) (1 - 32).

Een andere geïnterviewde gelooft dat God in principe van iedereen houdt. Ook van mensen die niet geloven. De Bijbel staat immers vol met verhalen dat God er is voor mensen die het minder goed doen. De geïnterviewde geeft aan er moeite te hebben als God niet van mensen houdt die niet naar de kerk gaan, maar die wel super sociaal en aardig zijn en het goede doen. Het is voor de geïnterviewde lastig om in gesprekken te zeggen wat precies goed en kwaad is. Zelf geeft de geïnterviewde aan dat hij ook nog op allerlei manieren kan groeien in het geloof. Anderzijds geeft de geïnterviewde aan dat het goed is om te leven zoals God in Zijn regels in de Bijbel heeft verteld. Omdat God goed voor de mensen is, moeten mensen ook goed voor God zijn. Veel mensen in Rijnsburg hebben die basis meegekregen van vroeger. De geïnterviewde geeft aan dat veel mensen misschien niet meer naar de kerk gaan, maar dat het geloof er nog wel kan zitten. Mensen die niet geloven kunnen ook goed leven, maar missen wel de geloofservaring. Ze missen de ervaring dat God er voor hen is. De geïnterviewde geeft aan dat bij hen misschien 'dat vlammetje' aangestoken moet worden (2 - 16) (2 - 17) (2 - 15).

Een ander geeft aan dat God de aarde gemaakt heeft, maar de mens besloten heeft zijn eigen weg te gaan. Door die keuze is het voor elk mens nodig om weer terug te keren naar God. Zonder die persoonlijke terugkeer is er geen relatie mogelijk tussen mens en God. Volgens de geïnterviewde zijn er daarmee twee groepen. Zoals te lezen in de Bijbel, is God bezig met een grote beweging op de achtergrond en zal uiteindelijk de aarde weer terugkomen bij God. De geïnterviewde hoopt dat op dat

moment alle mensen bij Hem horen, Jezus persoonlijk erkennen als hun Heer en Heiland, beseffen dat ze Hem nodig hebben en een levende relatie met God hebben. Alleen als ze die keuze hebben gemaakt, kunnen ze op Gods nieuwe wereld voortleven. Dat is volgens de geïnterviewde ook wat God wil. Iedereen kan erkennen dat er een God is zonder te erkennen dat zij God nodig hebben in hun leven. De geïnterviewde geeft aan dit voor zichzelf wel te geloven, maar dat dit verhaal waarschijnlijk niet zal landen in een seculiere context waar nog niet zichtbaar is gemaakt wie Jezus is. Er moet gezocht worden naar manieren hoe deze boodschap wel binnenkomt, zoals door het voorleven in buurtpastoraat in het vertrouwen dat God Zijn plan heeft en Zijn weg gaat met mensen. Op de vraag of de buurman Jezus erkent als Heer, geeft de geïnterviewde aan het niet te weten, omdat hij dit nooit aan zijn buurman gevraagd heeft. Wel geeft de geïnterviewde aan op basis van traditionele graadmeters te denken dat het niet zo is. Zo is de buurman niet actief in een christelijke gemeenschap, terwijl hij wel ingeschreven staat bij de PGR. Bij dit onderwerp geeft de geïnterviewde aan het niet allemaal te begrijpen. Hij heeft veel steun aan een tekst in Jesaja, waarin staat dat Gods gedachten en wegen hoger zijn dan de gedachten en wegen van de mens. De geïnterviewde benoemt verder dat het delen van Gods wil voor de mensen niet zozeer de doelstelling is van het buurtpastoraat, alhoewel het wel een basisopdracht is die hoort bij elke christen (3 - 7) (3 - 9) (3 - 11) (3 - 12) (3 - 13) (3 - 15).

Twee geïnterviewden zeggen dat zij niets liever willen dan dat alle mensen vriend zijn van Jezus. Daarnaast willen zij dat de mensen Hem leren kennen als Jezus, de Zoon die Zijn leven voor ons gegeven heeft, met wie we mogen leven en waarin we de heerlijkheid van God mogen ervaren. Op de vraag of de mensen nu nog geen vriend van Jezus zijn, wordt geantwoord dat zij dat niet weten omdat de mensen in hun omgeving het niet tegen hen verteld hebben. De geïnterviewden geven aan voorzichtig te willen zijn in het maken van onderscheid en te doen alsof de mens weet wat God precies wil, doet en zegt. Wel geloven de geïnterviewden dat iemand het kenbaar maakt, als hij een vriend van Jezus is. God wil Heer zijn in het leven van een mens en door de mens gekend en geliefd worden. De liefde van de mens naar God wordt zichtbaar in alle keuzes van de mens. In die keuzes houdt de mens volledig rekening met hoe God de mens heeft voorgehouden om te leven. Hierbij is het nodig om tot geloof te komen en de Zoon lief te hebben. Niemand komt tot de Vader dan door de Zoon; een goed leven zal niemand redden. Er is een scheiding tussen God en de mens. Het kruis van God ligt tussen die scheiding en is de weg. Ondanks deze woorden geven de geïnterviewden aan dat het moeilijk is om als mens te bepalen wie wel gered is en wie niet. Dat heeft de volgende oorzaken:

- Mensen die hun leven aan Jezus hebben gegeven doen ook verkeerde dingen;
- Mensen die niet naar de kerk gaan en geen ouderlingen binnenlaten kunnen wel via de tv betrokken zijn met het geloof;
- Mensen hebben misschien nooit echt de kans gehad om persoonlijk het evangelie te horen;
- De wijze waarop mensen zijn opgevoed hebben invloed op de dingen die mensen doen. De vraag is of mensen daardoor bewust verkeerde dingen doen;
- Mattheüs 25 lijkt te spreken over een andere wijze waarop Hij de mensen zal oordelen.

Mensen weten niet hoe God oordeelt en kunnen niet in het hart van God en van andere mensen kijken. De God die alle mensen geschapen heeft, weet het en Hij zegt dat Hij het werk dat Hij begonnen is niet loslaat. Hij blijft betrokken bij alle mensen. Daarom moeten mensen het oordeel in vertrouwen aan Hem overlaten zelf niet oordelen over Zijn schepping. Christenen mogen tot zegen zijn en licht brengen. De geïnterviewden geven hierbij aan dat hun mening mede beïnvloed wordt doordat in het

eigen gezin kinderen zijn, waarvan ze niet goed weten hoe zij staan in hun relatie met God (4 - 14) (4 - 17) (4 - 18) (4 - 19) (4 - 20) (4 - 24) (4 - 25) (4 - 30) (4 - 31) (4 - 34) (4 - 37).

Twee andere geïnterviewden geloven ook dat God een liefdevolle God is en van ieder mens houdt. Alle mensen zijn volgens de geïnterviewden Gods kinderen. Wel wil God dat iedereen voor Hem kiest en van Jezus gaat houden, al is dat niet vanzelfsprekend en doet niet iedereen dat. Dat kunnen mensen elkaar niet opleggen. Nadat iemand de boodschap heeft uitgelegd, kunnen mensen uit vrije wil kiezen om voor Jezus te gaan leven. Iedereen krijgt een moment in het leven om daarvoor te kiezen. God maakt echter geen onderscheid tussen mensen en blijft van alle mensen houden. Jezus is voor de zonden van de mensen gestorven. Hierbij wordt de vergelijking gemaakt dat de geïnterviewden ook altijd van hun eigen kinderen zullen blijven houden. Waar de vraag wordt gesteld of God onderscheid maakt tussen mensen die voor Hem kiezen en die dat niet doen, wordt door de geïnterviewden gelijk aangegeven dat zij niet oordelen. Dit wordt bekrachtigd met de volgende zinnen:

Ik hoef daar helemaal niks mee. Ik hoeft helemaal niet het oordeel. Ik wil daar ook helemaal niks mee. Ik weet alleen dat ik een God heb die vol liefde is en van ons houdt. En van ons allemaal houdt. Verder gaat het mijn verstand te boven. Dus ik laat dat los (5 - 27).

Zo blijkt dat het uitspreken dat God onderscheid maakt, wordt ervaren als oordelen. Er worden meerdere argumenten gegeven waarom de geïnterviewden niet willen oordelen. Zo wordt aangegeven dat alle mensen zondig zijn en blijven falen, waardoor ze niet in staat zijn om te oordelen. Daarnaast weet een mens niet wat er in het binnenste van een andere mens omgaat, waardoor de mens niet kan oordelen. Misschien heeft de ander die niet naar de kerk gaat wel een betere relatie met God, dan iemand die wel gaat en misschien wel helemaal geen relatie heeft met God. Verder hebben de geïnterviewden moeite met dit onderwerp en is er onrust en twijfel, omdat mensen in het verleden andere mensen liefdeloos veroordeelden op het gebied van thema's als hemel en hel en erfzonden. Deze onderwerpen zijn lastig en niet te doorgronden. Verder weet de mens niet wat God denkt. Volgens de geïnterviewden is wel helder dat God aan mensen vraagt om zonder oordeel om te zien naar hun naasten (5 - 22) (5 - 23) (5 - 24) (5 - 25) (5 - 26) (5 - 27) (5 - 29).

Een geïnterviewde benoemt dat God ieder mens heeft geschapen en bij ieder mens kan zijn. Een stap verder is dat God in de mens leeft. Wanneer mensen echter geen contact met God hebben of daar niks mee doen, verwijderen God en die persoon van elkaar, zoals dat ook bij mensen gebeurt. Mensen die God niet erkennen, hebben daarmee ook geen contact met God. Jezus erkennen als de weg, de waarheid en het leven en een levend geloof hebben is de kern van het evangelie. Veel mensen in de buurt zijn van huis uit kerkelijk opgevoed en hebben hun kinderen laten dopen. Bij veel mensen wordt het contact met God minder, doordat ze langzaam wegglijden. Dit omdat ze het makkelijker vinden om thuis te blijven en bijvoorbeeld uit te kunnen uitslapen of omdat ze denken de kerk niet nodig te hebben om te geloven. Sommigen geven als reden dat ze een conflict hadden in de kerk of het gewoon zat waren. De lijn met God was niet sterk genoeg en mensen hebben blijkbaar van binnen niet genoeg positiefs ervaren om te blijven. Wanneer mensen geloven moet dat wel blijken uit hun daden waarin ze Gods liefde en licht uitstralen. Zij delen dit dan met elkaar in een kerk (6 - 18) (6 - 30) (6 - 24) (6 - 26) (6 - 32).

Een ander gelooft dat God mild en niet veroordelend is. Wel zijn mensen zondig en zonder God in hun hart verloren. Mensen zijn al zondig als ze zonder God leven, maar niets verkeerd doen. Mensen die niet geloven kunnen beter leven dan gelovige mensen. Leven zonder geloof is dan echter wel de zonde

van het leven, omdat het leven anders bedoeld is. Daarom is het belangrijk dat er mensen zijn die vertellen dat ze niet zonder God hoeven te leven. Alleen via Jezus kunnen mensen een kind van God worden. Hij zegt dat Hij de weg, de waarheid en het leven is. Hij klopt bij de mens aan de deur van het hart en wil binnenkomen. Jezus kan je helpen om Hem te vertrouwen en de deur van het hart te openen. Zo weet diegene dat hij een kind van God is. Het is belangrijk om te weten dat de stap naar God is gezet. Het hardop uitspreken hiervan kan hierin bevestiging geven. De geïnterviewde ziet hierbij het liefst nog dat mensen gedoopt worden met de Heilige Geest. Dat kan namelijk extra vreugde geven. Mensen kunnen daarnaast al jaren in de kerk zitten, zonder echt gelovig te zijn en dat Jezus in hun hart woont. Daarnaast zijn mensen in de ogen van de geïnterviewde geen echte kinderen van God als ze niet in de Bijbel geloven (7 - 14) (7 - 15) (7 - 16) (7 - 19) (7 - 24).

Vershil kerk en wereld – Hemel en hel

Een geïnterviewde benoemt dat in de Bijbel staat dat als mensen niets met God willen te maken hebben, zij naar de hel gaan. Dit geloof zit 'erin gebakken'. De hel is geen plek van vuur, maar een plek waar God afscheid neemt van de mens. Wanneer God besluit om afscheid van de mens te nemen, laat de geïnterviewde dit over aan God. De geïnterviewde heeft op jonge leeftijd besloten om dit niet tegen deze mensen te vertellen. Hierbij geeft de geïnterviewde aan het lastig te vinden en kan hij zich niet voorstellen dat Jezus afscheid zou nemen van mensen. Jezus houdt bepaalde ruimtes open en dwingt mensen niet op basis van angst. 'Anders zou je een IS-geloof krijgen' (1 - 33). Wel roept Jezus op tot wedergeboorte. De geïnterviewde wil niet beoordelen of iemand wel of niet naar de hel gaat, maar vertelt liever over Jezus en de mogelijkheid om naar God te gaan. Het geeft de geïnterviewde rust om vanuit geloof te weten dat dit tijdelijke 'kamperen' verruild zal worden met het echte leven bij God. Dit gunt de geïnterviewde andere mensen ook. Mensen ontvangen dit als ze hun leven aan Jezus geven en God op nummer 1 zetten en daarmee kind van God worden (1 - 31) (1 - 32) (1 - 33).

Een ander denkt dat er veel mensen zijn die denken dat het leven na de dood over is. Zelf ervaart de geïnterviewde rust vanuit de overtuiging dat het leven na de dood niet is afgelopen. Op de vraag hoe dat zit bij andere mensen, benadrukt de geïnterviewde verschillende keren dit onderwerp heel moeilijk te vinden en geen idee te hebben. Onzeker geeft de geïnterviewde aan dat niet iedereen eeuwig zal leven en zegt hierbij: 'We kennen de verhalen. De hel, de hemel. Als je goed doet, als je slecht doet. Als je niet voor Jezus gaat dan... Ik weet het niet' (2 - 17). Het oordeel ligt uiteindelijk alleen bij God. De gesprekken met mensen over deze onderwerpen worden overgelaten aan professionals in de kerk en zijn niet geschikt binnen het buurtpastoraat. Dit omdat de geïnterviewde ervaart te weinig kennis te hebben over dit onderwerp en vanuit de overtuiging dat de diepere vragen pas komen als mensen gaan meedraaien in de kerk of het geloof gaan ervaren. Deze zware onderwerpen zouden mensen aan het begin alleen maar afstoten. Mede omdat mensen een contactpersoon van het buurtpastoraat daarmee gelijk zullen associëren met mensen uit de serieuze zware kerk met hoedjes en zwarte kleding. De geïnterviewde vindt het voeren van deze gesprekken geen taak voor contactpersonen en denkt dat niemand nog langer contactpersoon zou willen zijn, als dit wel onderdeel zou zijn van het takenpakket. De geïnterviewde zou in dat geval geen contactpersoon worden (2 - 14) (2 - 17) (2 - 18).

Twee geïnterviewden geven aan dat mensen niet bang hoeven te zijn om te sterven, als ze weten dat ze gedragen worden en hen iets moois wacht (5 - 15) (5 - 18). Op de vraag hoe zij denken over hemel en hel, geven de geïnterviewden aan het lastig te vinden en in het verleden veel moeite te hebben gehad met deze onderwerpen. Mede doordat zij opgevoed zijn met hemel en hel en het oordeel over de mensen. Tijdens het interview wordt deze worsteling opnieuw zichtbaar. Zo wordt voorzichtig

aangegeven dat ieder mens zonden heeft, waardoor niemand in de hemel kan komen. Hierbij geloven de geïnterviewden ook in goed en kwaad en in de duivel. De hemel is er voor mensen die echt in Jezus geloven. Jezus is voor de zonden van de mensen gestorven. Hieraan wordt het volgende toegevoegd: 'Voor de rest weet ik het niet.... Het gaat mij te ver, ook een hel en dergelijke. Ik kan me er ook niks bij voorstellen. Of wat er ook mee gebeurt. Of je gewoon...' (5 - 28). Verder wordt gezegd dat de hel misschien het einde is zonder vervolglven. De geïnterviewden geven aan dat zij deze onderwerpen lastig vinden en het oordeel en de hel op latere leeftijd niet meer konden rijmen met het liefdevolle beeld van God als Vader. Hierdoor is besloten om over deze onderwerpen niet langer het hoofd te breken. Het zal een lastig onderwerp blijven en uiteindelijk zal God oordelen. Mensen kunnen daar met hun verstand niet bij. (5 - 27) (5 - 28) (5 - 29) (5 - 30). Op de vraag of dit onderwerp meegenomen wordt in het buurtpastoraat is het antwoord duidelijk: 'Nee, natuurlijk niet!' (5 - 30).

Twee andere geïnterviewden geven aan dat zij niet rondlopen om mensen op te roepen om zich te bekeren en dat mensen moeten begrijpen dat er een hel en een hemel is. Om over deze onderwerpen te spreken is een gelegenheid nodig waarbij de ander wil luisteren en de tijd heeft om het uit te leggen. De geïnterviewden benadrukken dat zij geen alverzoening verkondigen, maar zich richten op de boodschap die hen is toevertrouwd. En dat is te laten zien wie Jezus en de Vader zijn en dat men tot de Vader kan komen via Jezus (4 - 36).

Een geïnterviewde vertelt dat het eeuwige leven na de dood troost en een mooier zicht op de toekomst geeft. De geïnterviewde gunt dit andere mensen ook, omdat het voor iedereen mooi kan zijn. Op de vraag of alle mensen het eeuwige leven ontvangen, geeft de geïnterviewde aan vroeger de stellige overtuiging te hebben gehad dat in de Bijbel staat dat Jezus de weg, de waarheid en het leven is en het daarmee de enige echte weg is. Vandaag de dag is de geïnterviewde daarin genuanceerder geworden en zal hij tegen mensen zeggen dat God daarover oordeelt. De reden hiervoor is dat de mens tijdens het leven dingen ziet, hoort en meemaakt waardoor hij minder zwart-wit gaat denken en meningen bijstelt. Het spreken over hemel en hel is een onderwerp dat in het werk van de geïnterviewde op een school geregeld terugkomt door vragen van kinderen. De vragen confronteren en maken het tot lastige onderwerpen. Zo kan niemand concreet vertellen waar of wat de hemel of hel is. De hel is volgens de geïnterviewde een plek waar God niet is en waar geen regels zijn, waardoor het geen fijne plek is. De geïnterviewde ziet het als een plek met pijn en ellende. Of daar vuur bij hoort weet de geïnterviewde niet, al wordt gelijk de hoop uitgesproken dat het in de Bijbel om een beeld gaat en daadwerkelijk niet zo letterlijk is. Vuur vindt de geïnterviewde lastig en een 'rot-idee' en de geïnterviewde zal dan ook nooit zeggen dat iemand naar de hemel of naar de hel gaat. Tijdens dit onderwerp begon de geïnterviewde te huilen en wilde hij de opname stoppen. Het onderwerp zorgde voor emoties, omdat de eigen kinderen niet meer geloven. De geïnterviewde vindt het heel lastig om zich voor te stellen dat de eigen kinderen naar de hel gaan. Het onderwerp blijft echter knagen, omdat het wel in de Bijbel staat. Waar de geïnterviewde vroeger wel zwart-wit vertelde hoe het zit met het hiernamaals en kon vertellen wat nodig was, durft de geïnterviewde dit nu niet meer zo stellig te vertellen. Ook omdat daarmee een oordeel uitgesproken wordt over de eigen kinderen (6 - 11) (6 - 19) (6 - 35).

Volgens een geïnterviewde is er een hemel en een hel. Een hemel is met God en een hel is zonder God. Zonder God zijn is een hel. Volgens de geïnterviewde mogen we blij zijn dat God nog zoveel aanwezig is op aarde dat het nog geen hel is. Al lijkt het op sommige plekken wel al zo. De geïnterviewde gelooft dat mensen zonder God in hun hart verloren zijn. Ook al doet de mens niks verkeerd, leven zonder God

is zonde. Het is een drijfveer in het buurtpastoraat om mensen erop te kunnen wijzen dat ze de mogelijkheid hebben om in de hemelkomen. Het mag niet gebeuren dat iemand altijd naast christenen heeft gewoond en zij daar niks van hebben gehoord. Vroeger kon men makkelijker zeggen dat mensen zonden doen en daar vergeving voor nodig moeten hebben en dat ze zonder vergeving verloren zijn. Vandaag de dag is het voor de mensen heel confronterend en daarom moeilijk om hardop uit te spreken. Dit omdat veel mensen zeggen dat ze niks verkeerd doen en zich afvragen wie jij bent om te zeggen dat ze verkeerde dingen doen en naar de hel gaan. De geïnterviewde geeft dan als antwoord aan de mensen dat de Bijbel dit zegt. Waar de geïnterviewde deze gesprekken vandaag de dag moeilijker vindt, wordt al mijmerend gezegd dat het de kerk zwakker maakt, als men hier niet duidelijk over is, omdat er dan water bij de wijn wordt gedaan. Jezus was hier volgens de geïnterviewde ook duidelijk over als Hij zegt: 'Niemand komt tot de Vader dan door mij' en spreekt over de smalle weg. De geïnterviewde zal echter niet naar de buurman gaan om dit te zeggen, omdat het klinkt als een bedreiging. Eerder zal de geïnterviewde de buurman uitnodigen voor een activiteit waar het gemakkelijker ter sprake kan komen (7 - 17) (7 - 22) (7 - 23) (7 - 24) (7 - 25).

5.4 Buurtpastoraat en zijn christelijke getuigenis

Meerdere geïnterviewden hopen dat vanuit het buurtpastoraat en vanuit de contacten die ontstaan, een getuigenis uitgaat dat mensen inspireert en uitnodigt om vragen te stellen naar de motivatie van het buurtpastoraat. De geïnterviewden hebben hierbij de hoop dat mensen uiteindelijk het christelijke geloof omarmen (4 - 5) (4 - 17) (2 - 19) (2 - 16) (4 - 23) (2 - 10) (3 - 9). Vijf geïnterviewden geven aan dat het buurtpastoraat niet bedoeld is voor 'evangelisatie' (hiermee doelen ze op de ander actief te willen bekeren) (5 - 26) (4 - 20) (3 - 7). Het in contact komen en het tot betekenis zijn dient niet als koppelverkoop voor het christelijke geloof. Waar drie geïnterviewden aangeven dat het niet het doel is, geven twee geïnterviewden wel aan dat het niet uit de weg wordt gegaan (5 - 26). Een geeft aan dat buurtpastoraat een verborgen bedoeling krijgt, als het een middel tot 'evangelisatie' is, net zoals vroeger met vriendschapsevangelisatie. Hierover zegt de geïnterviewde het volgende:

[Dan] werd je vriend met iemand, zodat je vervolgens van Jezus kon vertellen. Ik word vriend met iemand, omdat ik een klik met iemand heb. En als hij niet het geluk heeft dat hij gelooft [en] God kent, kan hij misschien aan mij zien dat het mooi is en zal ik daarover praten. Dan kan dat. In een vriendschap kan dat. Dat betekent niet dat de vriendschap wegvalt als hij zegt: 'Dat is mooi voor jou, maar niet voor mij' (3 - 7).

Het zou een misstap zijn als het succes van buurtpastoraat afgemeten zou worden aan nieuwe leden. Buurtpastoraat is niet mislukt als er geen bekeerlingen uit voortkomen. De geïnterviewde denkt dat deze manier van denken in de kerk als lastig kan worden ervaren. Tegelijkertijd geeft de geïnterviewde wel aan dat de hoop dat mensen een levende relatie met God krijgen wel een drijfveer is die hoort bij het leven van een christen waarin anderen God kunnen zien (3 - 9) (3 - 14). Een geïnterviewde zegt: 'Je kan niet iemand zomaar bekeren omdat jij zegt dat hij van Jezus moet houden' (5 - 22). Wel gelooft de geïnterviewde dat iedereen in het leven een moment krijgt om Jezus toe te laten in zijn of haar leven. Het is belangrijk dat op die momenten er een kerk is die hierover kan vertellen (5 - 22).

Door twee geïnterviewden wordt expliciet gezegd dat het doel van buurtpastoraat het krijgen van nieuwe leden en dat mensen tot geloof komen is. Zo zoeken de geïnterviewden in de contacten naar ingangen om iets van het eigen geloof over te brengen (6 - 29) (6 - 4) (6 - 8) (7 - 2) (7 - 3).

Een geïnterviewde noemt het buurtpastoraat het laten zien van wie Christus is in de wijk (1 - 10). Door Jezus dichterbij mensen te brengen, kunnen andere mensen zien en ervaren wat Jezus in hun leven kan betekenen (1 - 11) (1 - 35).

Niet alle geïnterviewden geven aan bekeren van mensen tot het christelijke geloof als doel van buurtpastoraat te zien. Wel geven alle geïnterviewden aan dat zij hopen dat mensen door het buurtpastoraat het geloof omarmen en Jezus leren kennen. Dit omdat ze de ander gunnen wat zijzelf ervaren in het christelijke geloof en omdat ze graag willen dat mensen vriend van Jezus worden en erachter komen dat zij niet zonder God hoeven te leven. (1 - 25) (2 - 13) (1 - 28) (5 - 15) (6 - 10) (6 - 11) (7 - 19) (4 - 26) (3 - 4) (4 - 17) (4 - 20) (4 - 21).

Een geïnterviewde zegt: '[...] Ik noem het zelf het vertaalde woord van God in je leven. Dat dat iets in je leven doet. Dat dat ook spreekt. Maar mensen zien iets, beleven iets met je. [...] Nou ja goed, ik hoop dat mensen daarin iets zien en denken: zoiets zou ik ook wel willen' (4 - 26). Een andere geïnterviewde zegt: 'Zodat de gemeenschap uiteindelijk, niet als koppelverkoop werkt, maar oog krijgt voor wat ons ten diepste drijft. En dat is dat God ons inspireert om die dingen te doen' (3 - 4). Alle geïnterviewden geven aan te hopen dat vanuit de ontmoeting, het natuurlijk contact en de relatie goede gesprekken ontstaan. Hierbij hopen de geïnterviewden dat mensen door hun levenswijze nieuwsgierig/jaloers worden, God en Zijn aanwezigheid gaan zien in hen en er een verlangen ontstaat naar meer en zich welkom voelen om een keer mee te gaan naar een kerkdienst. Zo zegt een geïnterviewde: 'Je probeert op Jezus te lijken en mensen nieuwsgierig te maken' (5 - 21). (3 - 7) (5 - 8) (5 - 7) (1 - 27) (2 - 10) (5 - 5) (5 - 7) (6 - 9) (7 - 2) (7 - 9) (7 - 21) (7 - 3) (7 - 21) (1 - 27) (3 - 7) (6 - 24) (4 - 23) (4 - 40) (6 - 34) (6 - 24) (7 - 7).

Volgens een geïnterviewde kan het vertellen van het eigen levensverhaal een hele natuurlijke manier zijn om te laten zien hoe men als christen in het leven staat. Een andere natuurlijke manier is bij andere vragen wat hen steun geeft in tijden van ziekten of overlijden. Wanneer de vraag terugkomt moet men bereid zijn om te getuigen van wat God doet. De geïnterviewde geeft aan geen andere natuurlijke manieren te weten om midden in een gesprek van God te getuigen. Het is belangrijk dat de manier van getuigen bij diegene past (3 - 10). Daarnaast geeft de geïnterviewde aan dat het christelijk denken en het christelijke verhaal in deze maatschappij niet automatisch gemeengoed is. Wanneer niet-gelovige mensen alleen het christelijke verhaal horen zonder dat de verbinding er is, zullen zij waarschijnlijk de persoon wel respecteren, maar ondertussen denken dat diegene niet helemaal bij zinnen is. Hierdoor zal het verhaal niet in het hart binnenkomen. Om die reden is het volgens de geïnterviewde belangrijk om het christelijke verhaal vooral uit te leven. Hierbij heeft de geïnterviewde de hoop dat er vanuit de verbinding die is ontstaan, mensen het christelijke verhaal eerder laten binnenkomen (3 - 15). Een andere natuurlijke ingang kan een activiteit vanuit de kerk zijn. Hier kunnen mensen vragen waarom het georganiseerd wordt, waarna men met elkaar in gesprek kan komen (2 - 10) (2 - 19).

Een geïnterviewde benadrukt dat het geloofsgesprek op een natuurlijke manier en niet dwangmatig moet ontstaan. In dit gesprek zal de geïnterviewde vertellen over de eigen ervaringen en overtuigingen, maar zal niet *'iemand iets opleggen'* (2 - 6), iets zeggen in de trant van *'jij moet dat ook'* (2 - 11) of aan *'jou even gaan vertellen hoe het zou moeten'* (2 - 12). De geïnterviewde wil het uitleggen zonder het al te zwaar te maken. De mensen moeten zelf uiteindelijk de keuze maken (2 - 14). Zonder aanleiding met een buurman het geloofsgesprek beginnen: *'Dat is toch een beetje gek!'* (7 - 9), of *'onnatuurlijk'* (3 - 10). *'Dan haal je gelijk de brug op waardoor je niet meer in contact kan komen. Misschien is dat contact over een langere tijd gepland. Wel kan je hier en daar een speldenprikje geven'*

(1 - 27). Twee geïnterviewden geven aan dat ze vroeger veel evangelisatie, 'cold turkey aan de deur', hebben gedaan. Vanuit ervaring hebben ze geleerd dat mensen daar niet op zitten te wachten en dat dit het opbouwen van een relatie kan belemmeren (4 - 16). Een andere geïnterviewde geeft aan dat mensen daardoor kunnen denken dat diegene 'zo'n Jezus-type' is, waardoor mensen op basis van ervaringen vanuit het verleden er niks mee te maken willen hebben (1 - 27). Een ander geeft aan in het verleden zelf afgeknapt te zijn op een directe benadering en zegt dat heel veel mensen daarop afknappen (6 - 9). Ondanks het belang van de natuurlijke ingang, kan het gebeuren dat door enthousiasme op momenten dat er veel geloof ervaren wordt, spontaan iets over het geloof gedeeld wordt (7 - 10). Wanneer het nodig blijkt en mensen vragen hebben of geïnteresseerd zijn in het christelijke geloof, kan eventueel een dominee of pastoraal werker worden gevraagd voor een gesprek of een Alphacursus worden opgezet (2 - 15) (2 - 19). Een geïnterviewde benoemt dat een dominee of pastoraal werker kan uitleggen wat belangrijk en noodzakelijk is om te geloven, maar dat de geïnterviewde zelf alleen kan zeggen wat fijn is aan het geloof en waarom dat fijn is (2 - 15).

Waar christen hun verantwoordelijkheid moeten nemen in het proces van tot geloof komen, kunnen zij het niet regisseren en zijn zij niet eindverantwoordelijk. Wel kunnen zij een schakel in de armband zijn; een stukje in het grote geheel waar God mee bezig is. Hierbij geven verschillende geïnterviewden aan dat zij vanuit het vertrouwen leven dat God Zijn werk doet en mensen leidt. God brengt mensen bij elkaar en opent wegen voor gesprekken om over het geloof te vertellen. Zo kunnen christenen tot betekenis zijn, ook al is het resultaat voor hen niet altijd zichtbaar (7 - 13) (4 - 23) (4 - 40) (5 - 22) (3 - 15) (4 - 16) (1 - 18) (7 - 8) (7 - 11). Christenen worden vanuit hun persoonlijke omgang met de Heilige Geest aangestuurd en worden aan de hand van innovatieve gedachten of ideeën geïnspireerd (1 - 21) (7 - 8). Een geïnterviewde geeft aan te hebben meegemaakt dat hierdoor iemand tot geloof kwam (7 - 11).

5.5 Conclusie

In de praktijk van het buurtpastoraat wordt een omslag zichtbaar waarin alle gemeenteleden ingeschakeld worden en verantwoordelijkheid krijgen. Er is geen systematisch plan. Wel wordt rekening gehouden met de context en de behoeften van de mensen in de wijk. De samenleving is sterk veranderd, waardoor mensen minder snel naar elkaar omzien in de eigen buurt. De focus van de missionaire praktijk ligt bij alle geïnterviewden op het zijn van een goede buur en het tot zegen zijn. Dit wordt duidelijk uit het feit dat maar enkele activiteiten van de contactpersonen indirect te maken hebben met het spirituele heil. De meerderheid van de activiteiten van de contactpersonen is gericht op de lichamelijk psychische dimensie en de sociaaleconomisch-politieke dimensie van het heil. Zo streeft men in de praktijken naar betrokkenheid en het bevorderen van de saamhorigheid in de buurt. Daarnaast verlangt men ernaar dat mensen zich gezien en geaccepteerd weten, zich niet eenzaam maar gelukkig voelen en dat mensen oog hebben voor elkaars lief en leed. Bij deze dimensies hoort het verlangen om via een natuurlijke manier in contact te komen met de buurt in de hoop dat daar relaties ontstaan en men in de relaties met elkaar verbonden is om daarin tot zegen te zijn. Zonder deze verbinding ervaren mensen schroom om moeite te delen en is het moeilijk om tot zegen te kunnen zijn in meerdere dimensies van heil, met name in de dimensie van het spirituele heil. Enkele geïnterviewden noemen in de relaties het belang van de wederkerigheid en geven daarmee aan gelijkwaardig te zijn aan de mensen in de buurt; christenen hebben geen alleenrecht op goed doen. Deze wederkerigheid van het heil vanuit de buurt wordt vooral ervaren in de sociaal-economisch en politieke dimensie en in de lichamelijk psychische dimensie.

De geïnterviewden geven ook aan te geloven dat de mensen in de wijk behoeften aan deze twee dimensies hebben, zoals zij zelf hier ook behoeften aan hebben. Vooral in een veranderende context waar veel mensen het druk hebben en het minder gebruikelijk is om naar de mensen in de buurt om te zien. De praktijk van het buurtpastoraat lijkt vooral gemotiveerd te worden vanuit de opdracht de naasten lief te hebben. Dit in het verlangen om de liefde van God voor de mensen zichtbaar te maken en te laten zien dat de kerk er niet alleen voor haar eigen leden is. In het vertrouwen dat niemand deze medemenselijkheid af zal wijzen.

Waar alle geïnterviewden hopen dat alle mensen het christelijke geloof omarmen en dat het buurtpastoraat hieraan een positieve bijdrage kan leveren, geven vijf van de zeven geïnterviewden aan dat het buurtpastoraat niet bedoeld is als 'evangelisatie'. Hiermee bedoelen zij een directe benadering met het doel dat mensen het christelijke geloof omarmen. Twee van de zeven geïnterviewden vinden dit wel het doel. Wel hopen alle geïnterviewden dat mensen in de relatie die ontstaat iets zien van God, nieuwsgierig worden en zo het verlangen gaat groeien naar meer van God. Dit motiveert hen ook in de praktijk van het buurtpastoraat. Alle geïnterviewden benadrukken hierin het belang van een natuurlijke wijze die bij een mens moet passen. Men is voorzichtig en wil niet dwingend zijn. Woorden als 'zonde', 'verloren' en 'bekeren' worden ontweken. Er wordt een nadruk gelegd op de vrijheid van de keuze van de ander. Men heeft de ervaring dat directe evangelisatie mensen afstoot, de brug gelijk wordt opgehaald en de kans op een langdurige relatie verstoord wordt. Door hun levenswandel als christen en de activiteiten in het buurtpastoraat hoopt men dat mensen nieuwsgierig worden en vragen gaan stellen. Verschillende geïnterviewden benadrukken dat God uiteindelijk eindverantwoordelijk is en dat Hij de mensen leidt. Dit geloof geeft een ontspannen houding in het buurtpastoraat.

De geïnterviewden gunnen alle mensen het geloof en de relatie met God vanuit het heil dat zijzelf ervaren. Een groot gedeelte van dat ervaren heil komt tot uiting in de lichamelijk psychische dimensie. Veel daarvan is nauw verbonden met of vloeit over in het spirituele heil. Zo geeft het christelijke geloof saamhorigheid, vrede, vreugde, kracht, troost en perspectief. Het geeft perspectief in het leven, in tijden van ziekten en sterven. Verder geeft het geloof in een hiernamaals hoop, troost, rust en hoop. Dit wordt vergroot als dit leven als lastig en ingewikkeld wordt ervaren. Door de relatie met God, is er altijd iemand om bij aan te kloppen en op terug te vallen. Het geeft een bewustzijn van de positie als mens en richting in het leven. Het geeft handvatten om iets te kunnen doen tegen ziekten en het maakt het leven een stuk prettiger. Daarnaast gunnen de geïnterviewden alle mensen ook heil vanuit de spirituele dimensie: het heil van het hebben van een relatie en het contact hebben met God als Vader die te vertrouwen is, betrokken is, van de mensen persoonlijk houdt en voor hen zorgt in alle omstandigheden. Meerdere geïnterviewden geven aan dit te ervaren in gebed en een geïnterviewde benoemt dit te ervaren in het Bijbellezen.

Zowel in de praktijk van het buurtpastoraat als in de interviews krijgt de cultureel-religieuze dimensie weinig aandacht. Wel geven vier geïnterviewden aan dat in het omzien naar elkaar in de praktijk geen onderscheid wordt gemaakt tussen mensen. De kosmisch-ecologische dimensie krijgt de minste aandacht. Een geïnterviewde geeft aan dat mensen de verantwoordelijk hebben voor de aarde. Alle geïnterviewden gunnen de mensen om hen heen wat zijzelf ervaren in het geloof. Zij zullen hierover vertellen als aan hen gevraagd wordt wat het voor hen betekent.

In reactie op hetgeen de geïnterviewden andere mensen gunnen, zoals een relatie met God, de Heilige Geest of zicht op het eeuwige leven, is gevraagd of de mensen dat nu nog niet hebben. In de

antwoorden zijn zes van de zeven geïnterviewden heel erg voorzichtig en geven aan niet te willen oordelen. Het spreken over onderscheid roept de notie van veroordeling op. Na doorvragen benoemen alle geïnterviewden, al dan niet indirect, dat er een onderscheid is tussen gelovigen en niet-gelovigen. Zij geloven dat God van alle mensen houdt en in hun leven betrokken wil zijn, mede vanuit het geloof dat God alle mensen geschapen heeft. Het is echter belangrijk om Jezus toe te laten in het hart, je leven aan God te geven, Jezus te erkennen als Heer en Heiland, Gods geboden te volgen en God lief te hebben. Elk mens heeft hierin de vrije keuze en kan niet gedwongen worden. Mede door de context van Rijnsburg, waar veel mensen christelijk zijn opgevoed, is het lastig te zien of mensen dit toepassen in hun eigen leven. Omdat de mensen niet slechter zijn, lijkt de enige graadmeter hierin de betrokkenheid bij de christelijke gemeenschap te zijn. Hier wordt echter gelijk aan toegevoegd dat actief zijn in de kerk niet automatisch betekent dat diegene niet zondig is of een relatie met God heeft. Wel wordt aangegeven dat veel mensen langzaam wegglijden van God, omdat het contact tussen God en de mensen vermindert bij weinig actieve betrokkenheid.

Alle geïnterviewden geloven in de hemel, dat geeft hun troost en hoop. Zes van de zeven geïnterviewden zijn tijdens het interview erg voorzichtig in het spreken over de hel. De hel wordt vooral gezien als de plek waar God niet is. Echter kunnen de meeste geïnterviewden persoonlijk niet uit de voeten met de hel. Twee geïnterviewden kunnen het niet langer rijmen met God als liefdevolle Vader. Bij vier van de zeven geïnterviewden is het onderwerp erg gevoelig, omdat de eigen kinderen niet meer geloven of omdat zij niet weten of de eigen kinderen nog geloven. Met het geven van een mening over dit onderwerp, lijken ze een oordeel uit te spreken over de eigen kinderen. Een geïnterviewde zegt wel te geloven dat mensen die geen kind van God zijn naar de hel zullen gaan en dit de geïnterviewde motiveert in het buurtpastoraat. De overige geïnterviewden geven aan dat God hierover oordeelt. Niemand zal echter over dit onderwerp spreken in de praktijk van het buurtpastoraat. Vragen over dit onderwerp kunnen het best beantwoord worden door een professional in de kerk of in de een context van een cursus. Waar de geïnterviewden persoonlijk zowel een *creation-centered* benadering als een *redemption-centered* benadering op het heil hebben, wordt in de praktijk van het buurtpastoraat alleen de *creation-centered* benadering gecommuniceerd. De vrijwilligers richten zich in de praktijk van het buurtpastoraat in een geseculariseerde omgeving liever op het laten zien wie Jezus is en Zijn liefde uitdelen door naar de naasten om te zien, dan op het maken van onderscheid. Men richt zich in deze context vooral op het heil in plaats van het onheil.

Wanneer de resultaten van de interviews vergeleken worden met de resultaten van het onderzoek in de beleidsdocumenten, worden veel overeenkomsten zichtbaar. Slechts enkele verschillen worden zichtbaar. Zo noemt de PGR in haar beleidsplan '*Open harten*' dat de gemeente in de actualiteit van de reformatie staat en dat het fundament van de gemeente is dat Jezus als verlosser voor de zonde van de mensen is gestorven en dat heel de wereld moet weten van het komende Koninkrijk. Deze heilsopvattingen worden niet genoemd in de interviews en komen niet tot uiting in de praktijk van het buurtpastoraat. De PGR geeft verder in het beleidsdocument '*Open harten*' aan dat de gemeente een missionaire dorpskerk wil zijn door nauw betrokken te zijn bij alle Rijnsburgse inwoners door in het bijzonder oog te hebben voor de geestelijke en materiele noden van de ander. Buurtpastoraat krijgt hierin een grote rol. Uit de resultaten van de interviews blijkt dat het buurtpastoraat dit (pas) op kleine schaal tot stand brengt. Daarnaast wordt in het beleidsdocument 'KidK' het verlangen beschreven dat mensen Gods liefde mogen ervaren en gaan leven zoals God het heeft bedoeld. Waar het ervaren van Gods liefde wel terugkomt in de resultaten van de interviews, komt het verlangen dat mensen gaan leven zoals God heeft bedoeld niet duidelijk terug.

6. Conclusie en discussie

In dit hoofdstuk antwoord gegeven op de hoofdvraag: *‘Welke heilsopvattingen motiveren de vrijwilligers van de Protestantse Gemeente Rijnsburg in de wijk Kleipetten in hun missionaire praktijk buurtpastoraat?’* Naar aanleiding van de literatuurstudie en het praktijkonderzoek is een link gelegd tussen conclusies van de deelvragen en de beantwoording van de hoofdvraag.

6.1 Missionair kerk-zijn

Vanuit de literatuur wordt zichtbaar dat kerken door de geschiedenis heen door de kracht van de Heilige Geest het belang van Jezus hebben gevonden in hun eigen context. Vanuit de resultaten van recente onderzoeken en in de praktijk van het buurtpastoraat blijkt dat dit belang, en daarmee de motivatie tot missionair-zijn, in een postmoderne, postchristelijke samenleving opnieuw gevonden wordt.

De PGR geeft in haar beleidsplan aan dat zij een missionaire dorpskerk wil zijn, die meewerkt aan Gods missie. Deze missie wordt gekoppeld aan wat beschreven wordt als het fundament van de gemeente. Het fundament is dat Jezus voor de zonde van de mensen is gestorven en dat heel de wereld moet weten van het komende Koninkrijk van God. Jezus wordt omschreven als Heer en verlosser en de Bijbel wordt beschouwd als leidend Woord van God. De PGR geeft hierbij aan te staan in de actualiteit van de Reformatie. De vrijwilligers van het buurtpastoraat beamen sommige van deze heilsopvattingen persoonlijk, maar veel van deze klassieke heilsopvattingen komen in de praktijk van het buurtpastoraat niet naar voren omdat deze in de omliggende context als (ver)oordelend worden ervaren en daarom mensen zouden kunnen afstoten. Wel zijn er andere heilsopvattingen die de vrijwilligers motiveren om missionair te zijn en mee te werken aan Gods missie.

Missionair zijn wordt in het beleidsplan van de PGR vooral gezien als het gericht zijn op mensen ‘buiten’ de kerk. Een missionaire dorpskerk zijn komt tot uiting in de maatschappelijke betrokkenheid van de PGR, waarin de kerk bijzonder oog heeft voor de geestelijke en materiële noden van de Rijnsburgse inwoners. Hierbij erkent de PGR dat het in deze tijd een uitdaging is om alle mensen te laten zien waarom het samen beleven van het geloof meerwaarde biedt. De uitkomsten van dit onderzoek geven de PGR handvatten voor het doorgeven van deze meerwaarde. In haar maatschappelijke betrokkenheid wil de PGR zichtbaar aanwezig zijn in Rijnsburg en het evangelie doorgeven als levende getuige van Jezus Christus. Dit wil de PGR doen vanuit een gunnende houding en vanuit bewogenheid met het leven van alle inwoners van Rijnsburg. Hierbij heeft de PGR de hoop dat mensen zich welkom weten in de gemeente. Het buurtpastoraat krijgt een belangrijk rol om deze missionaire betrokkenheid handen en voeten te geven. Uit het praktijkonderzoek blijkt echter dat het buurtpastoraat dit (nog) slechts op kleine schaal tot stand brengt.

Vanuit de literatuur wordt het belang zichtbaar dat missionair-zijn niet slechts onderdeel van het grotere geheel hoort te zijn, maar juist verweven hoort te zijn met alle onderdelen van kerk. Missionair-zijn is niet alleen ‘naar buiten’ gericht zijn in de relatie met de wereld, maar ook gericht zijn op de relatie met God en de relatie met elkaar. Zoals het buurtpastoraat in de PGR een belangrijke missionaire rol krijgt, mogen alle onderdelen van de PGR deze belangrijke rol krijgen. Ook de gemeenschap die samen God zoekt, hoort deze rol te krijgen. Vanuit recent onderzoek blijkt dat de gemeenschap, als warme familie waarin langdurige relaties kunnen ontstaan, een onmisbaar onderdeel is in Gods missie in een postmoderne, postchristelijke samenleving.

6.2 De context

Uit de literatuur blijkt dat de invulling van Gods missie in elke context haar eigen nadrukken kent. Dit komt omdat elke christen in elke tijd en context een bepaalde interpretatie heeft van Gods openbaringen. Deze interpretatie heeft vervolgens invloed op de invulling van de missie van de kerk, haar heilsopvattingen en de manier waarop dit in praktijk gebracht wordt. Het is om die reden belangrijk om de context van het buurtpastoraat te kennen en eventuele wijzigingen in de missie van de kerk en haar heilsopvattingen beter te kunnen plaatsen.

Vanuit de literatuur wordt zichtbaar dat Nederland verandert van een moderne samenleving naar een postmoderne samenleving en van een christelijke samenleving naar een postchristelijke samenleving. Uit het praktijkonderzoek blijkt dat iets minder dan de helft van alle Rijnsburgers ingeschreven staat bij de PGR. De wijk Kleipetten heeft 2750 inwoners, waarvan 1300 mensen ingeschreven staan bij de PGR. De mensen in de wijk Kleipetten lijken voornamelijk op christelijke partijen te stemmen. Op basis van deze cijfers kan gezegd worden dat Rijnsburg nog steeds een christelijk dorp is en de wijk Kleipetten nog steeds een christelijke wijk. Door de grote aantallen christelijke mensen is het begrijpelijk dat er vroeger automatisch een grote betrokkenheid was tussen de Rijnsburgse samenleving en de dorpskerk en dat deze betrokkenheid hoort bij identiteit van de PGR. Ook in Rijnsburg is echter de laatste jaren een verschuiving zichtbaar. Zo zijn recentelijk drie kerkgebouwen van de PGR gesloten en loopt het aantal actieve kerkleden hard terug. Zowel in het beleidsplan als in de interviews wordt Rijnsburg in verband gebracht met een 'seculiere maatschappij'. Verder wordt in het beleidsplan beschreven dat onderzocht moet worden wie de PGR onder de 'rand' van de gemeente verstaat.

Verder blijkt dat de wijk Kleipetten vooral bestaat uit koopwoningen (93%), waarin veel mensen met een Nederlandse achtergrond wonen (86,9%). In de wijk staan geen gebouwen waarin ontmoeting gestimuleerd wordt. De grote meerderheid heeft de leeftijd tussen de 25 en 65 jaar en leeft een druk en werkend bestaan. Veel mensen hebben hun contacten buiten de wijk. Slechts 2% van de huishoudens heeft een laag inkomen rond of onder het sociaal minimum. Het gemiddeld inkomen van de wijk Kleipetten is hoger dan het landelijk gemiddelde. De literatuur, het beleidsplan van de PGR en de resultaten van de interviews tonen aan dat het lastig is om in een welvarende, postmoderne, postchristelijke context tot zegen te zijn. Toch zijn er in het buurtpastoraat wegen gevonden om in deze context tot zegen te zijn.

6.3 Buurtpastoraat

Het plan vanuit het beleidsplan over buurtpastoraat is opgepakt door de wijkraad Kleipetten. Een grote motivatie van de wijkraad om het buurtpastoraat op te pakken was in eerste instantie de onderbezetting van ouderlingen. Door de onderbezetting van ouderlingen ging men op zoek naar nieuwe functies binnen de kerk. Vanuit de wijkraad is een ouderling aangesteld die zich samen met twee vrijwilligers richt op de ontwikkeling en de coördinatie van het buurtpastoraat. In het buurtpastoraat wordt een omslag zichtbaar, omdat nu alle gemeenteleden ingeschakeld kunnen worden en verantwoordelijkheid kunnen krijgen in de rol als contactpersoon. Zowel vanuit de literatuur als vanuit het beleidsplan wordt zichtbaar dat deze omslag belangrijk is, maar wel tijd zal kosten, omdat men dit vanuit de traditie niet gewend is. Het doel van het buurtpastoraat is dat mensen die ingeschreven staan bij de kerk, actief worden als contactpersoon in het buurtpastoraat en omzien naar alle mensen in wijk Kleipetten. In de praktijk blijkt dit nog maar om een heel klein percentage te gaan van de mensen die ingeschreven staan bij de PGR. Het omzien naar elkaar in het buurtpastoraat

uit zich in de praktijk in het aangaan van relaties met de burens en daarin tot zegen te zijn door een luisterend oor of praktische hulp te bieden. Vanuit de opgebouwde relaties is het natuurlijker om te spreken over diepere zaken in het leven. Men kan ook gemakkelijker doorverwijzen wanneer er behoefte is naar het contact met een ouderling of predikant. Het buurtpastoraat bevindt zich in de beginfase en kent daardoor nog weinig structurele activiteiten. Het betreft vooral kleinschalige activiteiten van individuele contactpersonen. In deze beginfase ligt de focus vooral op het aangaan van relaties. Men heeft geen systematisch plan voor het buurtpastoraat. Het is een proces van trial-and-error, waarin men zich geleid weet door de Heilige Geest. Hierbij wordt het als belangrijk ervaren dat de georganiseerde activiteiten bij (het karakter van) de contactpersoon moeten passen en niet van bovenaf worden opgelegd. Het proces van een gezamenlijke reis waardoor het buurtpastoraat ontstaat, komt overeen met verschillende elementen die Roxburgh (2010) beschrijft over het vormen van een visie op missionair kerk-zijn in een postmoderne, postchristelijke samenleving.

De activiteiten in het buurtpastoraat zijn bij alle geïnterviewden gericht op het zijn van een goede buur en het tot zegen zijn. De meerderheid van de activiteiten van de contactpersonen zijn hierbij gericht op het concreet ervaren van het lichamelijk psychische heil en het sociaaleconomisch-politieke heil in het hier en nu. Enkele activiteiten van de contactpersonen hebben indirect te maken hebben met het spirituele heil. Men streeft in de activiteiten vooral naar betrokkenheid en het bevorderen van de saamhorigheid in de buurt. Verder streeft men ernaar dat mensen zich gezien en geaccepteerd weten. Hierbij heeft men de hoop dat mensen zich niet eenzaam, maar gelukkig voelen en dat mensen oog krijgen voor elkaars lief en leed. Men wil via natuurlijke manieren in contact komen met de buurt in de hoop dat daar relaties ontstaan en men in de relaties met elkaar verbonden is om daarin tot zegen te zijn. Zonder deze verbinding (relatie) ervaren mensen schroom om moeilijke zaken in het leven te delen en is het lastiger om tot zegen kunnen zijn in meerdere dimensies van heil, met name in de dimensie van het spirituele heil. Enkele geïnterviewden noemen in de relaties het belang van de wederkerigheid en geven daarmee aan gelijkwaardig te zijn aan de mensen in de buurt. Christenen hebben volgens deze geïnterviewden geen alleenrecht op goed doen. Het buurtpastoraat heeft daarom ook de ander buiten de eigen kerkgemeenschap nodig om meer heil te ervaren. Een oorzaak hiervan kan zijn dat het buurtpastoraat voortkomt vanuit een traditie van een dorpskerk die zich nauw verbonden weet met de Rijnsburgse samenleving en dat een groot deel van deze samenleving nog ingeschreven staat bij de PGR. Dit in combinatie met de context van een dorp, waarin het vroeger gebruikelijker was om naar de mensen in de buurt om te zien. Omdat dit gewoon was, wordt dit heil vandaag de dag minder snel gekoppeld aan het heil in Christus. De wederkerigheid van het heil vanuit de buurt wordt vooral ervaren in de sociaal-economisch politieke dimensie en de lichamelijk psychische dimensie. De geïnterviewden geven aan dat de mensen in de wijk behoeften hebben aan dit heil. De geïnterviewden hebben hier zelf ook behoefte aan. In een veranderende context waar veel mensen het druk hebben en het minder gebruikelijk is om naar de mensen in de buurt om te zien, groeien deze behoeften.

In de recente onderzoeken onder missionaire praktijken wordt zichtbaar dat missionaire kerken zich richten op een betere toekomst voor de buurt. Ze omarmen de lokale identiteit en de lokale missie van de buurt. In deze wereld willen ze een gastvrije gemeenschap zijn, waarin langdurige relaties ontstaan, mensen zich thuis voelen, zich geliefd weten en waar iedereen gelijk is. Het buurtpastoraat streeft naar vergelijkbare doelen. Het grote verschil tussen deze kerken en het buurtpastoraat is dat de kerken in de recente onderzoeken als een gemeenschap in de buurt naar deze doelen streven. De

mensen in het buurtpastoraat streven naar deze doelen als individuen vanuit een kerk buiten de buurt. Deze gemeenschap is niet als geheel gericht op 'buiten'. Wel blijkt vanuit de resultaten van de interviews dat het buurtpastoraat een buurthuis in de wijk mist.

Zowel in de recente onderzochte missionaire praktijken als in de praktijk van het buurtpastoraat wordt zichtbaar dat de focus van het heil vooral ligt op het concrete in het hier en nu. Dit heil moet ervoor zorgen dat het leven in het hier en nu (nog) meer waarde krijgt.

In de literatuur worden naast de spirituele dimensie, de lichamelijk psychische dimensie en de sociaaleconomisch-politieke dimensie, ook de cultureel-religieuze dimensie en de kosmisch-ecologische dimensie van het heil genoemd. De kosmisch-ecologische dimensie van het heil krijgt de minste aandacht bij alle onderzochte missionaire praktijken. Dit geldt ook voor het buurtpastoraat. Hierin kunnen de missionaire praktijken nog groeien. De cultureel-religieuze dimensie krijgt, in tegenstelling tot de andere missionaire praktijken, weinig aandacht in het buurtpastoraat. Het grote aantal mensen in de wijk met een Nederlandse achtergrond (86,9%) en de context van een dorp kunnen verklaren waarom weinig aandacht is voor deze dimensie van het heil. Ook in deze dimensie kan het buurtpastoraat groeien.

6.4 Motivatie en heilsopvattingen

Klassiek is de vraag naar de motivatie van de missionaire praktijk altijd beantwoord met een verwijzing naar het heil van God door Jezus. In de praktijk van het buurtpastoraat in de context van de wijk Kleipetten in Rijnsburg wordt niet direct verwezen naar het heil van God door Jezus, maar richt men zich vooral op de opdracht van de kerk(mens) om de naasten lief te hebben. Dit in het verlangen dat de naasten door de praktijk van het buurtpastoraat het heil concreet ervaren in het hier en nu in de lichamelijk psychische dimensie en de sociaal-economisch politieke dimensie van het heil. Hierdoor hoopt men dat het leven van de mensen in de buurt beter wordt. Zo wordt ingespeeld op de behoeften die aanwezig zijn in de wijk. In het liefhebben van de naasten hoopt het buurtpastoraat de liefde van God voor de mensen zichtbaar te maken en te laten zien dat de kerk er niet alleen voor haar eigen leden is. Ook in de recente onderzoeken onder missionaire praktijken blijkt dat het tonen van de liefde van God een grote motivator is voor missie. Verder zijn vrijwilligers gemotiveerd vanuit de idee dat de mensen zien dat de kerk er niet alleen is voor de eigen leden. Men streeft in het buurtpastoraat door middel van contact, het aangaan van relaties en verschillende activiteiten naar betrokkenheid en het bevorderen van de saamhorigheid in de buurt. Men streeft ernaar dat mensen zich gezien en geaccepteerd weten, zich niet eenzaam maar gelukkig voelen en dat mensen oog hebben voor elkaars lief en leed. Dit beoogde heil is een motivatie van de vrijwilligers in de context van buurtpastoraat in de wijk Kleipetten op zichzelf. Naast de opdracht om de naasten lief te hebben, worden de vrijwilligers van het buurtpastoraat gemotiveerd vanuit het verlangen dat de liefdevolle God (opnieuw) in relatie wil komen met alle mensen. In de relatie met God ervaren de vrijwilligers persoonlijk heil in de lichamelijk psychische dimensie en de spirituele dimensie, wat vooral betrekking heeft op het hier en nu en voor een klein deel ook op het geloof in de hemel. Deze persoonlijke ervaringen motiveren de vrijwilligers in hun missionaire praktijk, omdat zij dit ervaren heil ook aan de mensen om hen heen gunnen. Zo geeft het geloof de vrijwilligers saamhorigheid, vrede, vreugde, kracht, troost en perspectief. Het geloof geeft perspectief in het leven, bijvoorbeeld in tijden van ziekten en sterven. Door de relatie en het contact met God als Vader, weten de vrijwilligers zich in het geloof geliefd en hebben ze het geloof dat God voor hen zorgt ondanks alle omstandigheden. In het geloof is er altijd iemand om bij aan te kloppen en op terug te vallen. Verder geeft het geloof een bewustzijn van de

positie als mens en richting in het leven. Het geeft handvatten om 'iets' te kunnen doen tegen ziekten. Het geloof geeft uitzicht op eeuwig leven. Het geloof maakt het leven van de vrijwilligers een stuk prettiger en dat gunnen zij hun naasten ook. Zowel vanuit het beleidsplan KidK als in de interviews wordt zichtbaar dat de werkers in de Kleipetten vanuit een persoonlijke relatie met God werken en in deze relatie heil ervaren. Deze spiritualiteit is volgens Paas (2015) onmisbaar om in een postchristelijke samenleving missionair kerk te zijn.

De meerderheid van de vrijwilligers heeft de klassieke overtuiging dat de relatie tussen God en de mens alleen mogelijk is door Jezus. Jezus is de weg, de waarheid en het leven en het is belangrijk om Hem te erkennen als Heer in je leven. Deze persoonlijke overtuigingen komen overeen met de overtuiging die de PGR benoemt in haar beleidsplan. Echter wordt deze overtuiging niet 'naar buiten' toe gecommuniceerd. De praktijk van het buurtpastoraat komt overeen met de praktijken van de kerken in de recente onderzoeken naar missionaire praktijken. Zij kiezen niet voor (straat)evangeliseren, maar voor een relationele benadering waarin het vertrouwen van de ander wordt gewonnen. Deze kerken hebben veelal minder een getuigend karakter in de vorm van (straat)evangeliseren of sociale actie, maar getuigen meer op een indirecte manier in de vorm van present-zijn. Ook in de praktijk van het buurtpastoraat staat de verbinding en het aangaan van een relatie boven het direct communiceren van de boodschap van Jezus als Verlosser en als de enige weg. Er is een verandering zichtbaar, omdat meerdere geïnterviewden deze vorm van evangeliseren in het verleden wel hebben gedaan. Dit doen ze echter niet meer, omdat het direct vertellen van deze 'verlossende' boodschap mensen in een postchristelijke samenleving afstoot, waardoor mensen gelijk de brug ophalen. Verder kan hierdoor een (langdurige) relatie verstoord raken, waardoor de vrijwilligers in meerdere dimensies van heil niet meer tot zegen kunnen zijn. De relatie (of het herstellen van de relatie) met mensen in de buurt is een intrinsieke motivatie. Vijf van de zeven geïnterviewden geven aan dat het buurtpastoraat niet bedoeld is om te evangeliseren (een directe benadering met het doel dat mensen het christelijke geloof omarmen). Wel hopen alle geïnterviewden dat mensen het christelijke geloof omarmen en dat het buurtpastoraat hieraan een positieve bijdrage kan leveren. Door hun levenswandel als christen en de activiteiten in het buurtpastoraat hoopt men dat mensen nieuwsgierig worden en vragen gaan stellen. De vrijwilligers van het buurtpastoraat willen hierbij graag vertellen hoe zij het geloof persoonlijk ervaren, maar doen dit alleen als de ander interesse toont. Dit komt mede voort vanuit de overtuiging dat elke mens individueel de vrijheid heeft om de eigen keuzes te maken en niet graag dingen door andere mensen opgelegd krijgt. Alle geïnterviewden benadrukken het belang van een natuurlijke wijze die bij de vrijwilliger past, bij het voeren van het geloofsgesprek. Uit de resultaten van de interviews blijkt dat de een meer op een geloofsgesprek aanstuurt dan de ander. Alle vrijwilligers van het buurtpastoraat zijn voorzichtig in het geloofsgesprek en willen niet dwingend overkomen. Woorden als 'zonde', 'verloren' en 'bekeren' worden ontweken. De vrijwilligers hopen dat mensen in de onderlinge relatie die ontstaat iets zien van God, nieuwsgierig worden en zo het verlangen gaat groeien naar meer van God. Deze hoop motiveert de vrijwilligers in de praktijk van het buurtpastoraat.

Het heil van God door Jezus werd klassiek gekoppeld aan 'eeuwig wel en wee', hemel en hel, verlossing van zonden en het laatste oordeel waarbij Jezus een centrale betekenis heeft. Vandaag de dag zijn dit thema's die vermeden worden in de missionaire praktijk van de kerken, zoals blijkt uit de recente onderzoeken en uit de praktijk van het buurtpastoraat, omdat deze verlegenheid oproepen. Sommige mensen geeft het vandaag de dag wel onderliggende motivatie. De vrijwilligers van het buurtpastoraat geloven persoonlijk (nog) wel in deze thema's, maar vinden dit in hun persoonlijke geloofsleven lastige

thema's en vermijden deze thema's daarom in de praktijk van het buurtpastoraat. Wel geloven alle geïnterviewden, al dan niet indirect, dat er een onderscheid is tussen gelovigen en niet-gelovigen. Zo geloven zij dat God van alle mensen houdt en in hun leven betrokken wil zijn, mede vanuit het geloof dat God alle mensen geschapen heeft. Daarmee is God betrokken bij ieder mens en wil Hij een relatie met de mens. Het is echter belangrijk om Jezus toe te laten in het hart, je leven aan God te geven, Jezus te erkennen als Heer en Heiland, Gods geboden te volgen en God lief te hebben. Ieder mens heeft hierin de vrije keuze en kan niet gedwongen worden. De vrijwilligers van het buurtpastoraat vermijden echter het uitspreken dat er sprake is van onderscheid tussen gelovigen en niet-gelovigen. Dit omdat ze geloven dat ze daarmee veroordelend zijn en onheil uitspreken. Zo spreekt men zich in de praktijk niet uit dat mensen die Jezus niet kennen, de liefde van God of de Heilige Geest missen, terwijl ze dit in hun persoonlijke leven wel erkennen. Men spreekt liever over het heil dat zijzelf ervaren vanuit hun relatie met God. Dat mensen in eigen (familie)kring niet (meer) geloven heeft grote invloed hierop. Wanneer de vrijwilligers wel onderscheid maken en zich uitspreken over zonde, hel en oordeel, heeft men het gevoel dat zij onheil over hen uitspreken. En omdat zij om deze mensen geven, doen ze dat niet. Verder worden de onderwerpen zonde, hel, oordeel en onderscheid geassocieerd met dwingen en geen vrije keus hebben. Deze thema's worden niet geassocieerd met God als liefdevolle Vader, terwijl men juist over deze God wil vertellen. Mede door de context van Rijnsburg, waar veel mensen christelijk zijn opgevoed, is het lastig te zien of mensen het geloof toepassen in hun eigen leven. Omdat de mensen niet slechter zijn, lijkt de enige graadmeter de betrokkenheid bij de christelijke gemeenschap te zijn. Hier wordt echter gelijk aan toegevoegd dat actief zijn in de kerk niet automatisch betekent dat diegene niet zondig is of een relatie met God heeft. Wel wordt aangegeven dat veel mensen langzaam wegglijden van God, omdat het contact met de kerk vermindert. De vrijwilligers spreken in die context liever over God als Schepper en Vader die verbonden blijft aan Zijn schepping en hiervoor zorgt. Zo spreken de vrijwilligers over God die trouw is en het werk dat Zijn hand begonnen is niet loslaat. Door dit te benadrukken maakt men geen onderscheid, maar wordt iedereen als gelijke onder dezelfde God geplaatst. Verschillende geïnterviewden benadrukken dat God uiteindelijk oordeelt en eindverantwoordelijk is over het 'resultaat' en Hij de mensen leidt. Dit geloof geeft een ontspannen houding in het buurtpastoraat.

Uit de praktijk blijkt dat de vrijwilligers van het buurtpastoraat afscheid hebben genomen van hegemone idealen, omdat deze grote weerstand oproepen in een postchristelijk samenleving en (langdurige) relaties met elkaar en met God in de weg staan. Het buurtpastoraat richt zich op het tot zegen zijn van de buurt.

Als laatste wordt in dit onderzoek zichtbaar dat de context van Rijnsburg invloed heeft op de klassieke heilsopvattingen zoals deze in het beleidsplan van de PGR worden beschreven. Deze heilsopvattingen verdwijnen in de praktijken naar 'buiten'. In de zoektocht om als kerk in contact te komen of te blijven met de samenleving noemt Stoppels (2009, pp. 31) het gevaar dat het specifieke eigene van de kerk verdampt. In het contact met de samenleving is het evangelie in navolging van Jezus ook confronterend en horen *conform* en *challenge* bij elkaar. In het buurtpastoraat worden *challenge* en het aanstotende karakter niet zichtbaar, mede doordat er geen duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de kerk en de wereld. Vanuit de recente onderzoeken onder missionaire praktijken blijkt dat klassieke scheidlijnen tussen orthodoxie en een meer liberaal christendom minder helder worden. Kerken met een klassieke verlossingstheorie ervaren spanning in de missionaire praktijk. Mede omdat zij net zoals bij het buurtpastoraat een scheppingstheorie hanteren die meer als bottom-up wordt ervaren, maar hun eigen traditie een verlossingstheorie kent. Op langer termijn kan deze aanpak leiden tot interne

spanningen. Deze spanningen werden ook zichtbaar tijdens de interviews. Kerken zijn zoekende hoe ze de verlossingstheorie bottom-up kunnen communiceren in haar praktijken.

Concluderend kan gesteld worden dat de context van de wijk Kleipetten het paradigma van de vrijwilligers van het buurtpastoraat op missie verandert. De vrijwilligers behouden enkele klassieke opvattingen, maar laten ook enkele andere klassieke heilsopvattingen los. De vrijwilligers omarmen bepaalde heilsopvattingen die hen in een postchristelijke welvarende context motiveren in het missionaire werk. Deze veranderingen kunnen uiteindelijk leiden tot interne spanningen.

7. Discussie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk komt allereerst de discussie aan bod over de relevantie en beperkingen van dit onderzoek. Het hoofdstuk sluit af met aanbevelingen voor de PGR, de vrijwilligers van het buurtpastoraat en aanbevelingen voor nader onderzoek in het licht van het onderzoeksprogramma *'Salvation in the 21st Century'*.

7.1 Relevantie, reikwijdte en verklaringen

Dit onderzoek is relevant, omdat het de motivatie op missie belicht in een postmoderne, postchristelijke context. Specifiek in de context van een dorp dat aan het veranderen is van een christelijke naar een postchristelijke samenleving. De resultaten van dit onderzoek zijn daarmee niet zomaar te generaliseren. In deze context is weinig onderzoek gedaan naar de motivatie, het waarom, op basis van de heilsopvattingen. De resultaten van dit onderzoek geven het onderzoeksprogramma *'Salvation in the 21st Century'* inzicht waarom christenen vandaag de dag missionair willen zijn. Aan de hand van deze informatie is zichtbaar geworden waarin christenen het belang van Jezus hebben gevonden en wat zij belangrijk vinden en lastig vinden in hun missie in deze context. Daarnaast worden ook mogelijke gevaren voor de toekomst zichtbaar. Verder blijkt uit het onderzoek hoe belangrijk bottom-up theologie is. Het onderzoeksprogramma kan na vergelijking met resultaten van andere onderzoeken in deze context komen tot conclusies en aanbevelingen die christenen vandaag de dag en in de toekomst helpen in hun missionaire praktijken. Het onderzoek is ook relevant, omdat het de PGR inzicht en handvatten geeft in hun missionaire praktijk. Zo wordt zichtbaar gemaakt dat de context van Rijnsburg het paradigma op missie verandert en bottom-up-theologie belangrijk is. Verschillende klassieke heilsopvattingen raken op de achtergrond in de missionaire praktijk, terwijl andere heilsopvattingen meer worden benadrukt. Deze veranderingen geven kansen, maar zorgen ook voor mogelijke gevaren. De PGR kan op basis van deze resultaten zich heroriënteren op haar missie en waar men dat nodig acht de koers wijzigen.

7.2 Beperkingen

Het buurtpastoraat bevindt zich in de beginfase van haar ontwikkeling. Hierdoor zijn de activiteiten van het buurtpastoraat beperkt aanwezig. Daarnaast hebben de vrijwilligers van het buurtpastoraat de hoop dat mensen door de activiteiten heen tot geloof komen. Doordat het buurtpastoraat zich bevindt in de beginfase, zijn activiteiten niet structureel aanwezig, maar bestaan ze vooral uit goede bedoelingen. Het buurtpastoraat heeft geen concrete ervaringen met mensen die tot geloof gekomen zijn. Het kan zijn dat het missen van structurele praktijken te maken heeft met het drukke bestaan van mensen in de wijk. Om te zien of het vooral blijft bij goede bedoelingen of dat er langzaam structurele praktijken ontstaan en om te zien of er mensen tot geloof komen, is herhalend onderzoek nodig.

In dit onderzoek zijn de ontvangers van het buurtpastoraat niet geïnterviewd, waardoor hun perspectief niet bekend is. Het onderzoek zou completer zijn als hun ervaringen ook meegenomen zouden worden in het onderzoek. Dit kan bredere inzichten geven en resultaten bevestigen of tegenspreken.

7.3 Aanbevelingen PGR

- Het buurtpastoraat heeft meer geld, tijd en energie door professionals van de PGR nodig. In het beleidsplan geeft de PGR aan een missionaire dorpskerk met grote maatschappelijke betrokkenheid te willen zijn, waarin de kerk bijzonder oog heeft voor de geestelijke en

materiele noden van de Rijnsburgse inwoners. Het buurtpastoraat krijgt hierin een grote rol. Uit het praktijkonderzoek blijkt dat dit (nog) slechts op kleine schaal in de praktijk wordt gebracht. Het buurtpastoraat verdient meer geld, tijd en energie van de professionals van de PGR. Dit is nodig omdat veranderingen in gedrag en gewoontes voor veel mensen lastig zijn en meestal niet vanzelf gaan.

- Alle onderdelen van de PGR moeten een belangrijke missionaire rol krijgen. Vanuit het beleidsplan blijkt dat de PGR missionair-zijn ziet als het gericht zijn op mensen 'buiten' de kerk. In dit onderzoek wordt het belang zichtbaar dat missionair-zijn niet alleen onderdeel is van het grotere geheel, maar verweven hoort te zijn met alle onderdelen van kerk. De kerk is niet alleen missionair in haar relatie met de wereld (naar buiten), maar ook in de relatie met God en in de relatie met elkaar. Zoals het buurtpastoraat in de PGR een belangrijke missionaire rol krijgt, mogen alle onderdelen van de PGR deze belangrijke missionaire rol krijgen. Ook de gemeenschap die samen God zoekt, hoort deze belangrijke rol te krijgen. Juist omdat vanuit recent onderzoek blijkt dat deze gemeenschap, als warme familie waarin langdurige relaties kunnen ontstaan, een onmisbaar onderdeel is voor Gods missie in een postmoderne, postchristelijke samenleving.
- De PGR moet zich meer heroriënteren op haar heilsopvattingen. Uit het praktijkonderzoek blijkt dat er een grote kloof is tussen enerzijds de klassieke heilsopvattingen zoals deze in het beleidsplan van de PGR worden beschreven en zichtbaar worden in het persoonlijke geloof van de vrijwilligers van het buurtpastoraat en anderzijds de heilsopvattingen die worden geuit in de praktijk van het buurtpastoraat. Bij de heroriëntatie op de heilsopvattingen is het belangrijk dat de PGR niet alleen kijkt naar het concrete heil op korte termijn, maar ook naar het heil op langere termijn. Juist omdat hierin de grootste verschillen ten opzichte van de klassieke heilsopvattingen zichtbaar worden. De klassieke heilsopvattingen zijn makkelijk navolgbaar in een context waar de naasten hetzelfde geloven en religieuze autoriteit geaccepteerd wordt. In zo'n context is het ook gemakkelijker om je publiekelijk daarover uit te spreken. In een context waarin dit niet langer vanzelfsprekend is, worden de klassieke heilsopvattingen wel in eigen kringen beleden (zoals in het beleidsdocument, de doop en het avondmaal), maar naar buiten geminimaliseerd of niet genoemd. Mensen geloven bijvoorbeeld persoonlijk dat iedereen met God verzoend moet worden en dit alleen kan door Jezus te erkennen als Heer, waardoor mensen het eeuwige leven ontvangen. Mensen die Jezus niet erkennen als Heer, ontvangen dat niet. In de praktijk van het buurtpastoraat worden deze punten echter niet genoemd. Zo blijkt dat de veranderende context onbewust zorgt voor grote verschuivingen in het paradigma op missie. Heroriëntatie op de heilsopvattingen is van groot belang, zodat de heilsopvattingen van de PGR in dezelfde lijn liggen met haar heilsopvattingen in de missionaire praktijk. De heilsopvattingen moeten zoveel mogelijk bottom-up vertaald worden, om zoveel mogelijk aansluiting te vinden in de context van Rijnsburg.
- De PGR moet meer onderwijs geven over de verschillende dimensies van heil en de wijze van praktische toepassing in het buurtpastoraat. De verschillende dimensies van heil die in dit onderzoek zijn besproken, kunnen het zicht op het heil binnen de hele PGR vergroten. Vrijwilligers van het buurtpastoraat kunnen vanuit dit inzicht de breedte van het heil in de

praktijken van het buurtpastoraat toepassen. Specifieke aandacht behoeven de cultureel-religieuze en kosmisch-ecologische dimensie.

7.4 Aanbevelingen nader onderzoek

- Er moet onderzoek komen naar hoe kerken een *redemption-centered* benadering bottom-up kunnen communiceren in een postmoderne, postchristelijke samenleving en daarmee een consistente theologie krijgen. Zowel uit de recente onderzoeken onder missionaire praktijken als in dit praktijkonderzoek blijkt dat meerdere missionaire kerken niet consistent zijn in hun theologie. Deze inconsistentie leidt tot ambivalentie in de missie en de missionaire praktijk van de kerk. Er is vaak een kloof tussen de interne klassieke heilsopvattingen en de heilsopvattingen die gecommuniceerd worden naar de buitenwereld. De kerken hebben intern een klassieke *redemption-centered* benadering, maar communiceren in hun missionaire praktijk een *creation-centered* benadering. Zij communiceren een *creation-centered* benadering, omdat deze meer als bottom-up wordt ervaren en daarmee beter aansluit in een postmoderne, postchristelijke samenleving. Zo blijkt dat het eigen christelijke verhaal niet bewust gecontextualiseerd is, maar eerder onbewust beïnvloed wordt door de veranderende context. Deze verschillen kunnen uiteindelijk leiden tot spanningen. Het is nodig dat onderzocht wordt hoe een *redemption-centered* benadering bottom-up gecommuniceerd kan worden in een postmoderne, postchristelijke samenleving, zodat kerken met een *redemption-centered* benadering consistent kunnen zijn in hun theologie.
- Het aangaan en onderhouden van relaties (met de naasten) speelt een grote rol in Gods missie in een postmoderne, postchristelijke context. Dit belang moet naar aanleiding van onderzoek vertaald worden naar praktische handvatten voor professionals in de kerken. Klassiek gezien is de vraag naar de motivatie van de missionaire praktijk altijd beantwoord met een verwijzing naar het heil van God door Jezus. In de praktijk van het buurtpastoraat in de context van de wijk Kleipetten in Rijnsburg wordt niet direct verwezen naar het heil van God door Jezus, maar richt men zich vooral op de opdracht om de naasten lief te hebben. Het aangaan en onderhouden van relaties (met de naasten) speelt een grote rol in Gods missie in een postmoderne, postchristelijke context. Vanuit de opgebouwde relaties is het natuurlijker om te spreken over diepere zaken in het leven. De rol van deze relaties komt ook terug in het belang van de context van een gemeenschap als familie, waarbij het belangrijk is dat mensen zich geliefd weten en als gelijke worden gezien. Mensen die opgeleid worden om te werken in deze context hebben handvatten nodig om relaties op een natuurlijke manier aan te gaan en deze te onderhouden. Daarnaast hebben zij het inzicht nodig in wat belangrijke elementen zijn om deze belangen in een gemeenschap te cultiveren. Dit is geen strategie, maar een onderdeel van Gods holistische missie.
- Nader onderzoek moet de gevolgen aantonen van het vermijden van het gesprek over het heil met betrekking op het hiernamaals en het vermijden van het maken van onderscheid tussen gelovigen en niet-gelovigen. In een postmoderne, postchristelijke samenleving wordt in de missionaire praktijk steeds meer nadruk gelegd op het concrete heil in het hier en nu. Er wordt ten opzichte van vroeger minder gesproken over het hiernamaals en het spreken over de hel wordt vermeden. Verder blijkt uit dit onderzoek dat ook het maken van onderscheid tussen gelovigen en niet-gelovigen met betrekking tot het hiernamaals wordt vermeden. Dit is in

tegenstelling met de klassieke praktijken waarin de nadruk ligt op het heil in het hiernamaals en er wel heel duidelijk onderscheid wordt gemaakt. Zowel Bosch (2014) als Bevans (2004) benadrukken dat het belangrijk is om vandaag de dag te leren van missionaire paradigma's in het verleden om te komen tot een holistische missie voor vandaag de dag. Nader onderzoek is nodig, waarin onderzocht wordt of het maken van onderscheid tussen gelovigen en niet-gelovigen ook in andere missionaire praktijken wordt vermeden. Hierbij kan gekeken worden wat de consequenties hiervan zijn op de verlossingstheorie in de missionaire praktijk en daarmee ook op Gods holistische missie.

- Op basis van onderzoek moeten modellen worden ontwikkeld voor indirecte manieren van evangeliseren. Uit dit onderzoek blijkt dat directe vormen van evangeliseren zijn losgelaten en er veel meer gebruik wordt gemaakt van indirecte vormen van evangeliseren in de vorm van present-zijn. De vorm moet bij de persoon passen en natuurlijk overkomen in een postmoderne, postchristelijke context. In nader onderzoek kunnen indirecte vormen van evangeliseren, die passen bij verschillende types mensen, zoals het present-zijn, in kaart worden gebracht. Deze kunnen geanalyseerd worden, waarna pedagogische modellen kunnen worden ontwikkeld die de missionaire praktijken helpen in hun indirecte manier van evangeliseren.
- In nader onderzoek moeten praktijken worden ontwikkeld die mensen helpen om in hun omgeving te laten zien wat voor heil zij ervaren en anderen gunnen. Een grote motivatie in de praktijk van het buurtpastoraat is de gunning van het heil dat mensen persoonlijk ervaren. Met name heil in de lichamelijke psychische en de spirituele dimensie. Het gunnen komt in een postmoderne, postchristelijke context minder bedreigend over en laat de ander de keuze, waardoor deze sneller geaccepteerd wordt. Wat gelovigen ervaren en de ander gunnen, komt niet direct tot uiting in de praktijk. In nader onderzoek moet onderzocht worden wat voor praktijken mensen helpen om in hun omgeving te laten zien wat voor heil ze precies ervaren en wat ze precies de ander gunnen.
- Onderzoek moet de gevolgen van het (eenzijdige) beeld van God als liefhebbende Vader voor de *redemption-centered* benadering aantonen. Uit het praktijkonderzoek blijkt dat God vandaag de dag vooral gezien wordt als een liefhebbende Vader die zorgt voor Zijn schepping. Dit in tegenstelling tot klassieke heilsopvattingen waarin God vooral als rechter wordt gezien, die komt om te oordelen over Zijn schepping. In nader onderzoek kan onderzocht worden of dit (eenzijdige) beeld van God als liefhebbende Vader te rijmen is met klassieke heilsopvattingen, zoals Jezus als Verlosser, het verloren zijn van mensen zonder God en de hel. Verder moet onderzocht worden of dit godsbeeld voldoende recht doet aan de ervaringen van kwaad en onrecht die in elke context in meerdere of mindere mate gevonden wordt. Hierbij kan onderzocht worden wat dit beeld van God voor invloed heeft op de heilsopvattingen van mensen.
- Nader onderzoek moet aantonen hoe de kosmisch-ecologische dimensie van heil meer aandacht kan krijgen in de missionaire praktijk. Zowel uit het praktijkonderzoek van Ten Voorde (2018) als uit dit praktijkonderzoek in het buurtpastoraat komt naar voren dat er in de praktijk weinig plaats is voor de kosmisch-ecologische dimensie van heil. Nader onderzoek is

nodig, waarin gezocht wordt waarom deze dimensie weinig tot geen aandacht lijkt te krijgen in de missionaire praktijken. Verder kan onderzoek gedaan worden naar hoe deze dimensie vertaald kan worden in de praktijk, zodat missionaire praktijken handvatten krijgen.

Bibliografie

- Baarda, D., Goede, d. M., & Teunissen, J. (2009). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek, 2e druk*. Houten: Noordhoff Uitgevers bv.
- Berghuijs, J., & Bernts, T. (2016). *God in Nederland 1966 - 2015*. Utrecht: Uitgeverij Ten Have.
- Bevans, S. B., & Schroeder, R. (2004). *Constants in Context: A Theology of Mission for Today*. New York: Orbis.
- Bosch, D. (2014). *Transforming Mission, 4e druk*. New York: Orbis Books.
- Brink, G. v., & Kooi, C. v. (2014). *Christelijke dogmatiek, 4e druk*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum.
- CBS. (2021). <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2020/religie-in-nederland/2-ontwikkelingen-in-religieuze-betrokkenheid>. (9-4-2021). Alphen aan den Rijn.
- Churchandmission. (2021). <https://churchandmission.nl/research/programme/>. Alphen aan den Rijn.
- Craig Ott et al. (2016). *The Mission of the Church*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Erwich, R. (2008). *Veelkleurig verlangen; wegen van missionair gemeente-zijn*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum.
- Etymologiebank. (2020). <http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/heil>, 9-4-2020. Katwijk.
- Goheen, M. W. (2011). *A light to the nations, The missional church and the Biblical story*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Guder, D. (2000). *The Continuing Conversion of the Church*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- <http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/heil>. (9-4-2020). Katwijk.
- James, C. B. (2018). *Church planting in post-christian soil*. Oxford: Oxford University Press .
- Katwijk, G. (2020). <https://www.katwijk.nl/gemeente-en-burgerzaken/verkiezingen/definitieve-uitslag-gemeenteraadsverkiezing-2018>. Katwijk.
- Keller, T. (2014). *Centrum Kerk. Het evangelie midden in je stad*. Franeker: Uitgeverij Van Wijnen.
- KidK. (2018). *Beleidsdocument Kerk in de Klei*. Rijnsburg.
- Nauta, R. (2006). *Paradoxaal leiderschap*. Antwerpen: Valkhof Pers.
- Noordegraaf, d., & Hertog, D. (2009). *Dienen en delen*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum.
- Noort, G., Paas, S., Roest, H., & Stoppels, S. (2008). *Als een kerk opnieuw begint*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum.
- Oozo. (2019). <http://www.oozo.nl/cijfers/katwijk/rijnsburg>, 30-03-2019 21.30.
- OpenInfo. (2020). <https://service.openinfo.nl/downloads/informatie-gemeente-katwijk/>. Katwijk.
- Paas, S. (2015). *Vreemdelingen en priesters, 2e druk*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum.
- Paas, S. (sd). *Modellen voor missionaire kerken*.
- PGR. (2020). <https://www.protestantsrijnsburg.nl/overige-downloads/>. Rijnsburg.
- Roxburgh, A. (2010). *Missional Map-Making*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Stoppels, S. (2009). *Voor de verandering; werken aan vernieuwing in gemeente en parochie*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum.
- Stoppels, S. (2018). *Heil en Missie*. <https://www.godgeleerdheid.vu.nl/nl/nieuws-en-agenda/agenda/2018/okt-dec/181130-afscheid-sake-stoppels.aspx>.

- Ten Voorde, R. (2018). *Inhoud van heil in relatie tot Jezus Christus: PKN-pioniersplekken en missiologische literatuur met elkaar vergeleken*. Hilversum.
- Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek, 4e druk*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Wall, P. R. (2014). *Salvation and the School of Christ*. Londen: King's College London.
- Walls, A. F. (2004). *The Missionary Movement in Christian History: Studies in the Transmission of Faith*. Orbis: Maryknoll.
- Wright, C. J. (2011). *De Bijbelse Missie*. Barneveld: Uitgeverij De Vuurbaak.

Bijlage 1 Interviewleidraad

In dit document staan de vragen beschreven die ik wil stellen tijdens het interview. Aan de hand van de antwoorden op de vragen geef ik antwoord op de volgende hoofdvraag:

Welke heilsopvattingen leven bij de vrijwilligers van de Protestantse Gemeente Rijnsburg in de wijk Kleipetten en hoe motiveren deze opvattingen hun missionaire praktijken?

Door de eerste vragen wil ik aansluiten bij de persoon zelf om vervolgens de verbinding te maken met zijn/haar rol in de missionaire praktijk buurtpastoraat. Doordat ze uitleggen wat het precies inhoudt, krijg ik aan de hand van de verschillende genoemde praktijken handvatten om te zoeken naar de heilsopvattingen en de motivaties die achter deze praktijken schuilgaan. In de (beoogde) praktijken wordt zichtbaar wat de beoogde doelgroep blijkbaar mist, volgens het beleidsplan KidK de liefde van God. Waar enerzijds gevraagd kan worden of zij deze en andere genoemde meerwaarde, wat hen motiveert, zelf wel ervaren en in wat voor praktijken dat zichtbaar wordt voor henzelf, kan anderzijds gevraagd worden waarom zij denken dat die andere dat (nog) niet of slechts deels bezitten? Achter al deze antwoorden schuilen heilsopvattingen die de invulling van de praktijken kleurt. Mochten er eventuele spanningen zichtbaar worden in het gesprek, zal hierover worden doorgevraagd.

Vragen interviews:

Kennismaking

- Wie ben je?
- Wat is je gezinssamenstelling?
- Wat doe je in het dagelijkse leven?
- Hoe oud ben je?
- Wat is je hoogst genoten opleiding?
- Waar kom je vandaan?
- Wat is je kerkelijke achtergrond?

Omschrijving buurtpastoraat

- Je bent verbonden aan het buurtpastoraat in de wijk Kleipetten namens de PGR. Klopt dat?
- Wat is buurtpastoraat precies?
- Samenvatten en vragen of er nog meer is.
- Wat voor activiteiten worden er georganiseerd?
- Zijn er nog meer activiteiten?

Beoogd heil buurtpastoraat

- Wat wil het buurtpastoraat bereiken?
- Wil het buurtpastoraat nog meer bereiken?
- Bij de uitleg, bijvoorbeeld 'naar elkaar omzien' of; 'liefde van Jezus ervaren', doorvragen. Waarom wil je dat mensen in de wijk naar elkaar omzien? Waarom wil je dat de mensen de liefde van Jezus ervaren? Bij alle genoemde voorbeelden doorvragen.

Motivatie buurtpastoraat

- Wat motiveert jou om te mee te werken met het buurtpastoraat?
- Hoe komt het dat je zo verlangt naar.....(antwoord dat eerder is gegeven).....?
- Je geeft aan dat je nu Gods liefde ervaart. Waarin wordt die liefde voor jou zichtbaar?

Onderscheid kerk en wereld

- Bij het antwoord, 'ik wil dat mensen de liefde van Jezus ervaren', vragen of de mensen dat nu nog niet hebben? Dit ook bij overige antwoorden doen? Hierbij kijken wat het verschil is.
- Hoe komt dat volgens jou dat zij dat nu wel of niet ervaren?
- Waarom hebben ze dat nodig? (Het gaat toch goed zo, anders hadden ze toch al zelf gezocht?)
- Wat moeten de mensen doen om die liefde van God te ervaren in hun leven?

Hemel en hel

- Bij het antwoord dat het geloof troost en hoop geeft door het leven na de dood, doorvragen wat die troost en hoop is.
- Hebben mensen die niet geloven die troost en hoop niet?
- Wat als mensen niet de liefde van Jezus accepteren in hun leven?
- Worden deze onderwerpen toegepast in het buurtpastoraat?

Redenen transitie naar buurtpastoraat

- Hoe komt het dat buurtpastoraat nu meer aandacht krijgt dan 50 jaar terug? Hoe komt dit volgens jou?

Afsluiting

- Zijn er nog bepaalde zaken die je nog graag wil delen?

Bijlage 2 Verklaring Interview

Machtigingsformulier

Naam geïnterviewde:
Geboortedatum:

Via dit document wordt toestemming gegeven door geïnterviewde voor:

- Deelnemen aan een onderzoek voor de masteropleiding Missionaire Gemeente. Het onderzoek gaat over welke heilsopvattingen de vrijwilligers motiveren in hun missionaire buurtpastoraat.
- Uitvoeren van het onderzoek.

Geïnterviewden verklaren hierbij dat:

- Hij/zij op een duidelijke manier geïnformeerd is over de aard, methode en het doel van het onderzoek;
- Hij/zij vrijwilliger akkoord heeft gegeven om mee te doen aan het onderzoek;

Er wordt toestemming gegeven voor:

- Het gebruiken van de verkregen data voor wetenschappelijke doeleinden en praktijkverbetering.
- Maken en bewaren van geluidsopnames van een interview.
- Het geanonimiseerd publiceren van de resultaten van het onderzoek.

Wanneer informatie uit de interviews gebruikt zal worden voor wetenschappelijke publicaties of het openbaar maken van het onderzoek, is dit volledig anoniem. Persoonsgegevens zullen nooit door anderen gezien worden zonder toestemming.

Geïnterviewde

Naam: _____

Plaats en datum: _____

Handtekening:

Verklaring onderzoeker:

Ik verklaar hierbij dat de anonimiteit en privacy van de hierboven genoemde persoon ten allen tijde gewaarborgd is en dat het onderzoeksmateriaal niet voor andere doeleinden zal worden gebruikt dan voor het onderzoek voor de Protestantse Gemeente Rijnsburg en de masteropleiding Missionaire Gemeente.

Ik zie erop toe dat eventuele andere betrokkenen bij dit onderzoek op gelijke zorgvuldige wijze met het materiaal zullen omgaan.